

kleio

februari 1986 27e jaargang nr. 1

Tijdschrift
van de vereniging
van docenten
in geschiedenis
en staatsinrichting
in Nederland
(VGN)

Vereniging van docenten in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland

Algemeen Bestuur

N.J. Maarsen, *voorzitter*, Hazelaarstraat 38, 4131 AC Vianen. Tel. 03473-7 27 49.
W.A. Kattenberg, *vice-voorzitter*, Aalsburg 2624, 6602 WG Wychen. Tel. 08894-1 48 37.
W. Bouwman, *1e secretaris*, Kloosterstraat 47, 5708 GM Helmond. Tel. 04920-3 47 09.
E. Boerhout, *2e secretaris*, Androsdreef 14, 3562 XA Utrecht. Tel. 030-61 77 69.
Mevr. H. Mulkens-Harmeyer, *penningmeester*, Hoofdweg 116, 9484 TB Oudemolen (Dr.). Tel. 05923-4 24.
C.G. van der Kooij, *sectie (1) Pedak/Basisonderwijs*, De Hulst 53, 9301 PC Roden. Tel. 05908-18947.
F.M. Elkerbout, *sectie (2) Mavo/Lbo*, Van Leeuwenhoeklaan 35, 5252 CA Vlijmen. Tel. 04108-67 95.
T. van der Geugten, *sectie (3) Havo/Vwo*, Bruggestraat 22, 2314 BB Leiden. Tel. 071-41 39 25.
H.J.M. van der Geest, *sectie (4) Tertiair Onderwijs*, Kraaijerstraat 30, 2311 NS Leiden. Tel. 071-12 53 25.

C.A.M.J. Bogaerts, *Redactie Kleio*, Omloop West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408-8 35 76.

H. van Duijsen, *Didactiekcommissie*, Jekerstraat 53¹¹¹, 1078 LZ Amsterdam. Tel. 020-73 34 94.
K.G. van Manen, *Onderwijsadviescommissie*, Beukenlaan 34, 3927 AK Renswoude. Tel. 08387-16 61.

De lijst van commissies, besturen en afdelingen vind u achter in het blad.

U kunt zich opgeven als lid bij de administratie van de VGN, Vreeswijkstraat 329, 2546 AK Den Haag. Wilt u daarbij aangeven tot welke categorie van leraren u behoort en op welk schooltype u werkzaam bent.

Voor 1985 bedragen de contributies:

1. Docenten PA/PABO, Havo, Vwo en Tertiair onderwijs f 90,-
 2. Docenten Mavo/Lbo f 70,-
 3. Buitengewone leden (zij die niet meer werkzaam zijn in het onderwijs) f 65,-
 4. Studenten f 65,-
- Leden die minder dan 16 uur per week les geven kunnen in aanmerking komen voor een verminderde contributie. Hiertoe moet men jaarlijks vóór 1 december een schriftelijk verzoek indienen bij de penningmeester, met vermelding van naam, adres, naam van de school en de categorie waartoe men behoort.

kleio

Kleio is het blad van de VGN en verschijnt tien maal per jaar, twee keer als Kleio-(mini)Didactica.

Redactie

C. Bogaerts, *voorzitter*, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408-8 35 76.
F.R. Kat, Zoelen.
A.J.L. van Hooff, Nijmegen.
E.M. Janssen Perio, Rotterdam.
A.C.M. Peek, Werkhoven.
Mevr. T. Bogaerts-Stoopman, IJsselstein.
C.W. Torremans, Alphen aan den Rijn.
M. Blom, Werkhoven.

Secretariaat A.C.M. Peek, Krommekamp 16, 3985 PJ Werkhoven. Tel. 03437-1902.

Eindredactie: T. Bogaerts-Stoopman, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408-8 35 76.

Leden van de VGN ontvangen Kleio kosteloos. Niet-leden kunnen zich abonneren op Kleio, maar reglementair komen alleen diegenen in aanmerking voor een abonnement zonder lidmaatschap, die niet werkzaam zijn als leraar geschiedenis en staatsinrichting in enigerlei categorie van onderwijs in Nederland. Over uitzonderingen beslist het bestuur

Abonnementsprijs (incl. porto) f 75,-; buitenland (excl. België) f 95,-. Losse nummers kosten f 7,50.

De prijs van het leerlingenmateriaal, de Kleio-Didactica, bedraagt f 5,50 voor 1 ex.; t/m 10 ex. f 4,50 per stuk en bij afname van meer dan 10 ex. f 3,50 per stuk. De mini-didactica, een leerlingenboekje zonder stevige kapt en met multoperforatie kost f 1,50 per stuk. Daar komen portokosten bij. Bij verzending van 1 t/m 5 exemplaren f 5,-, van 6 t/m 10 ex. f 7,50, van 11 en meer f 10,-. U kunt bestellen door het overmaken van het betreffende bedrag op postgiro nr. 128701 t.n.v. penningmeester VGN te Den Haag. Wilt u op het biljet aangeven om welke nummers het gaat.

In Kleio kan geadverteerd worden. De prijs bedraagt, voor kant en klare opnamemodellen f 360,- voor een hele pagina, f 275,- voor een halve en f 175,- voor een kwart pagina. Voor informatie over inlevertermijnen en andere formaten kunt u zich wenden tot de eindredacteur.

Vormgeving: Grafisch Bureau Joop Bierling
Zetwerk: Zetterij Wil van Dam
Druk: Elinkwijk/ Utrecht

Adreswijzigingen en opzegging dienen schriftelijk aan de administratie te geschieden.

Inhoud

- 3 Over de HEG en verder
- 3 — Reacties van de Werkgroep Vrouwen-geschiedenis, M. Langenbach, A. Wilschut, het sectiebestuur Havo/Vwo, de Didactiekcommissie
- 10 — Kleio-gesprek met Leon van Schie: een man achter de HEG (Marja Blom, Anton van Hooff)
- 14 — Standpunt van het VGN-bestuur
- 17 Bij 'De Gemeente', mini-didactica nr. 2
- 23 Recensies
- 25 Kleio-krant

In deze Kleio zit geniet mini-didactica nr. 2 'De Gemeente' door Frank Merten

Ingestoken: de stukken voor de Algemene Ledenvergadering op 8 maart a.s. in Utrecht.

kleio

nummer 1/86
pagina's 2 en 3

Over de HEG

In dit nummer vindt U de laatste reeks bijdragen in verband met het HEG deeladvies dat de afgelopen oktober in Kleio is afgedrukt.

Die reeks bijdragen valt in drie onderdelen uiteen.

Allereerst een aantal reacties op het stuk, zowel van individuele inzenders als van het Havo/Vwo sectiebestuur en van de didactiekcommissie.

Vervolgens een Kleio-gesprek met de secretaris van de HEG, 'de man achter de HEG'.

Tenslotte, als laatste woord, het bestuursstandpunt tegenover het concept-deeladvies.

Emancipatie in examens

'... het zal u bekend zijn, dat *van overheidswege* aandacht gevraagd wordt voor emancipatie van vrouwen en culturele minderheden. Derhalve is door ons contact opgenomen met een aantal deelnemers van het Landelijk Overleg Vrouwengeschiedenis, die zich bereid verklaard hebben om commentaar te leveren op de hen toegezonden concepten.' (onze cursivering)

Bovenstaand citaat wekt wellicht ten onrechte de indruk dat aandacht voor de emancipatie van vrouwen de HEG van overheidswege is opgedrongen. Of dit het geval is, kunnen wij niet beoordelen. Feit is in ieder geval dat wij noch van de HEG, noch van één der subcommissies van de HEG – met uitzondering van de subcommissie staatsinrichting – ooit enig concept ter commentariëring hebben ontvangen. In feite is dus niet voldaan aan het verzoek van de staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, Mw. Ginjaar-Maas, aan de HEG in een brief over emancipatie in examens en leerplannen d.d. 8-1-1985.

Uiteraard heeft het gemis aan een dialoog tussen de HEG en onze werkgroep consequenties voor de inhoud van het deeladvies gehad. In geen enkel opzicht is te merken dat de HEG vrouwengeschiedenis serieus heeft willen nemen. Zo komen de voorbeelden in het deeladvies voornamelijk uit de politieke geschiedenis. Hoewel deze voorbeelden geen definitieve invulling van het eindexamenprogramma vormen, zien wij dit toch als een gemiste kans voor vrouwen-geschiedenis.

Door nu te reageren op het deeladvies wordt het ontbreken van een dialoog niet goedge maakt. Wij willen overigens met nadruk verklaren dat, wanneer wij nu commentaar leveren op het deeladvies, dit advies voor ons even nieuw en onbekend is als voor elke andere buitenstaand(st)er. Bij onze bemerkingen hebben we ons uitslui-

tend gericht op *vrouwengeschiedenis* en kritiek op meer algemene punten aan anderen overgelaten.

Het deeladvies is over het algemeen dermate abstract geformuleerd, dat vrouwengeschiedenis impliciet aanwezig lijkt te zijn. Het gevolg is dat het op deze wijze mogelijk blijft dat (aspecten van) vrouwengeschiedenis marginale aandacht krijgen. De werkgroep emancipatorische aspecten acht het daarom noodzakelijk dat in het advies expliciet aandacht wordt besteed aan vrouwen(geschiedenis). Wij zullen hierna aangeven op welke pagina's van het deeladvies dit in onze ogen geconcretiseerd had kunnen worden.

p. 11, H 2, punt 3: '... nieuwe richtingen in de geschiedwetenschap.' Dit zouden wij aangevuld willen zien met: 'met name uit de hoek van de vrouwengeschiedenis'.

p. 11, H 2.1: Wij missen hier de neerslag van de discussie rondom de positie van vrouwengeschiedenis. Met name zouden hier genoemd moeten worden de diverse Jaarboeken voor Vrouwengeschiedenis. Naast leerstoelen voor geschiedtheorie zijn ook plaatsen voor medewerkers vrouwen-geschiedenis ingesteld aan alle universiteiten in Nederland.

p. 12, H 2.1.1 Bron: Wij willen hierbij expliciete aandacht vragen voor het feit dat over bepaalde groepen in en bepaalde aspecten van de geschiedenis weinig en/of slechts indirecte bronnen zijn. Hierdoor dreigen deze groepen en aspecten onderbelicht te worden. Dit gevaar geldt onder meer voor vrouwen en hun positie.

p. 14, H 2.1.3 Inleving: 'De inleving zelf kan echter pas worden bereikt, als men voldoende gegevens over de ander en zijn tijd heeft verzameld.' Dit kunnen wij alleen maar onderschrijven... en als men gegevens over de ander en *haar* tijd wil verzamelen, dan is vrouwengeschiedenis onontbeerlijk.

p. 16, H 2.1.5 Verandering, continuïteit en discontinuïteit: Bij dit punt willen wij specifiek genoemd hebben veranderingen in de

privé-sfeer, aangezien deze vaak over het hoofd worden gezien. Voor wat betreft de begrippen *openbaar* en *privé* verwijzen wij naar de inleiding van het boek van S. Leydesdorff, *Verborgen arbeid, vergeten arbeid*.

p. 18, H 2.1.6 Standplaatsgebondenheid: Naast de meestal genoemde categorieën die standplaatsgebondenheid bepalen, te weten 'cultuur' en 'klasse', moet 'sexe' als categorie voor de analyse van de ervaring van de historische werkelijkheid worden benadrukt. Deze categorie loopt door de beide andere heen en is daarmee minstens zo significant.

p. 19, H 2.1.7. Op deze bladzijde willen wij de laatste zin afsluiten met: 'en feministen'.

p. 31, H 2.3.4, Selectie van onderwerpen, te toetsen op het CSE, punt 3: Wij achten het zinnig wanneer ook de werkgroep emancipatorische aspecten hierbij wordt betrokken, zodat wordt gewaarborgd dat onderwerpen betrekking hebbende op vrouwengeschiedenis expliciet aan de orde zullen komen. Wij achten aparte vrouwen-geschiedenis-onderwerpen noodzakelijk zolang vrouwengeschiedenis nog geen vanzelfsprekend deel uitmaakt van de geschiedenis.

p. 31, H 2.4, De plaats van de staatsinrichting: Aangezien wij nauw betrokken zijn bij de werkzaamheden van de subcommissie staatsinrichting gaan wij er van uit dat in het te verschijnen interimrapport ons standpunt voldoende tot uitdrukking zal komen.

Tot slot willen wij nog opmerken dat het herhaaldelijk gebruik van mannelijke vormen ('hij', 'zijn') niet bevorderlijk is voor emancipatiegericht denken.

namens de werkgroep emancipatorische aspecten,
b/a mw. drs. E.Q. Hesselink

Bescheidenheid siert de mens...

De *Kleio*-redactie stelt de kolommen open voor reacties op het deeladvies van de HEG. Dat is mij zeer welkom. Want ik heb veel respect voor het verrichte werk, en ook een zekere adhaesie voor de tendens van de voorstellen. Maar toch slaat mij de schrik om het hart omdat ontwikkelingen die fundamenteel zijn in het geheel geen gevolgen schijnen te hebben in het advies. Daarnaast is de HEG wel wat op hol met de doelstellingen en moet beteugeld worden.

De niet-erkende ontwikkelingen

De situatie van het geschiedenisonderwijs

in de eerstegraads sector zal de komende jaren ernstig verslechteren. Dat komt door de basisschool als opvolger van het LO en door de plannen voor het VBAO. Op welke wijze die gerealiseerd zullen worden doet er niet zoveel toe. De leerlingen die geschiedenis als examenvak zullen kiezen in Havo of Vwo zullen veelal geen geschiedenisonderwijs gekregen hebben zoals nu gebruikelijk is.

De gevolgen van een basisschool, en van de combinatieklassen of -groepen die daar steeds gebruikelijker worden zijn mij pas in 1985 echt duidelijk geworden. Hoewel ik het de HEG niet kwalijk kan nemen hoort het ontbreken van voorafgaand geschiedenisonderwijs wel een rol te spelen bij het schatten van de beginsituatie van leerlingen die geschiedenis als examenvak zullen kiezen.

Het geschiedenisonderwijs in de onderbouw van Havo/Vwo, het op 4 Vwo na enige verplichte geschiedenisonderwijs, zal verdwijnen in het Vbao. Daar is alleen een vorm van integratie van geschiedenis in het 'leergebied' oriëntatie op mens en maatschappij. Ook wie na alle middenschoolplannen en dergelijke afwachting is geworden krijgt nu toch wel de stellige indruk dat geschiedenis als vak in de onderbouw zal verdwijnen. *Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de beginsituatie van de leerlingen* die in de nabije toekomst het vak als examenvak zullen kiezen. Daarbij zal een nieuw examenprogramma grotendeels uitgevoerd moeten worden door nu functionerende eerstegraads geschiedenisleraren. Jonge collega's komen voorlopig vrijwel niet aan de slag.

De verandering in beginsituatie van de leerlingen en de noodzakelijke adhaesie van de zittende leraren zijn mijns inziens te weinig in het advies te vinden. Toch zijn er op het rapport van het Havo/Vwo sectiebestuur enkele zorgelijke reacties van leraren gekomen die die doelstellingen (minder hoog gegrepen) eigenlijk niet haalbaar vinden... in de situatie van vandaag! En dat ondanks instemming met het streven!

De doelstellingen

De doelstellingen van de HEG lijken mij hier en daar (niet alle) overtrokken. Ik neem waar ik het meest over val: 6, Standplaatsgebondenheid. Wat daarover staat in *Kleio* 8/85 op pagina 10 lijkt mij zelfs voor een doctoraalexamen geschiedenis te hoog gegrepen. Het weten dat standplaatsgebondenheid voor iedereen geldt heeft pas enige zin als dat in de praktijk kan worden toegepast. En de eis dat ook op zich zelf toe te passen is zelfs menige historicus en geschiedenisleraar te machtig. Misschien niet 'ex cathedra' bij de uitoefening van het beroep,

maar in het dagelijks leven zijn zij niet beter daarin dan anderen. Ik zou mijzelf (doctorandus en didactica) niet graag adverteren als vrij van standplaatsgebondenheid.

'Inzicht, relativiseringsvermogen en cultureel besef: het zijn kwaliteiten van mensen, niet van de geschiedenis' schreef Jan Fred van Wijnen in de *NRC* van 30 december 1985. Ik zeg het hem na. Het geschiedenisonderwijs moet pogen hieraan een steentje bij te dragen. Meer kan niet verlangd worden van leraren en leerlingen. De laatsten zijn bovendien nog adolescenten.

Niveaueverschillen

Het verschil tussen Havo en Vwo zoals in het rapport gesuggereerd lijkt mij onjuist. Het enige verschil waarover overeenstemming bestond (op een ARVO II dag waar geschiedenisleraren uit het hele land waren, ook niet-VGN leden) was de kortere periode van concentratie op en aandacht voor een onderwerp bij Havo leerlingen vergeleken bij Vwo leerlingen. Deze indruk is sterk bevestigd door reacties van Mavo-docenten op de diverse bijeenkomsten van het Havo/Vwo-sectiebestuur met docenten en door reacties op het rapport.

Mijn kritiek is dat de HEG geheel voorbijgaat aan wat bekend is op dit gebied, en ook bij het voorstel waar wat betreft het aantal thema's de verschillende leerlingen over één kam scheert. Bovendien mis ik smartelijk advies over het Mavo. Waarom gaat het advies uitsluitend over Havo en Vwo terwijl onder de leden van de HEG enkelen deskundig zijn op Mavo-gebied (door hun werk aan een NLO of aan een Mavo) en niet zozeer op Havo/Vwo-gebied, tenminste voor wat de examens betreft? (Ik vind iemand, die daar al vele jaren niet of niet meer mee te maken heeft gehad, noch als docent, noch als opleider, niet deskundig op dit moment.)

Themakeuze

De instellingen die de onderwerpen zouden moeten omschrijven volgens het HEG advies verbazen mij hogelijk. 'De' universiteiten, MO-instituten en NLO's. Leraren 'uit het veld' zouden daarbij betrokken moeten worden. Hoe? vraag ik me af. Maar vooral wat de NLO's hiermee te maken hebben ontgaat mij. Zij leiden op voor de tweede-graads sector. Deze omvat sinds kort behalve Mavo en Lbo ook de eerste drie leerjaren van Havo en Vwo.

De NLO's zijn de instellingen die zich moeten buigen over geïntegreerd 'mens en maatschappij' onderwijs. En die hopelijk goede dingen gaan doen voor een examenprogramma Mavo en voor een onderbouwprogramma Havo/Vwo (als dat blijft be-

kleio

staan). Maar zonder enig argument daar zeggenschap geven over thema's voor het eindexamen Havo/Vwo is net zoiets als de Pabo's betrekken bij het eindexamen Mavo of Lbo. Dat is bij mijn weten niet gebeurd en ook door niemand bepleit. Ik ben hierover dan ook verontwaardigd en niet alleen verbaasd.

De richting die de themakeuze op zou kunnen gaan blijkt bij de HEG, evenals eerder bij het Havo/Vwo-rapport, geïnspireerd door de vraag naar verheldering van het heden. Gegeven de reacties van veel VGN-leden destijds op de discussiedagen is dit zeker één aspect dat aandacht moet krijgen. Maar ook 'echt geschiedenis' zou aan de orde moeten komen, zeker als men standplaatsgebondenheid hoog in het vaandel voert. Omgaan met dat begrip gaat eenvoudiger als de actualiteit en daarbijbehorende vooringenomenheid geen rol speelt. En voor niet te hoog grijpende doelstellingen pleitte ik reeds.

Tenslotte

Ondanks mijn soms wat harde kritiek heb ik waardering. Voor het tempo, voor de doordachtheid van de doelstellingen en van de eerste aanzetten tot thema's. Mijn kritiek komt er op neer dat de HEG te weinig rekening houdt met de leraren en hun niet zo beste werkomstandigheden en met de leerlingen en hun vermogens en behoeften. Met de inbreng van de leraren en met hun enthousiasme staat en valt het geschiedenisonderwijs.

De HEG stelt te hoge eisen aan leerlingen: hun beginsituatie maakt enkele doelstellingen onhaalbaar, zeker voor de middelmaat. Ook voor hen moet geschiedenis toch een vak zijn dat niet alleen interessant maar ook zomaar leuk is (merkwaardig, amusant, vreemd-en-herkenbaar)?

Enige bescheidenheid in de ambities zou het advies ten goede komen. Een en plan om de inhouden vooral te laten bepalen door ervaren docenten en enkele opleiders zou dunkt me realistisch zijn.

Marian Langenbach

Reactie op het interim-deeladvies HEG

Omdat ik in verschillende functies heb nagedacht en gediscussieerd over het deeladvies-HEG, groeide bij mij de afgelopen tijd de behoefte om mijn reacties overzichtelijk bij elkaar op te schrijven en apart toe te sturen. Ik hoop dat dit niet te laat is. Als docent vakdidactiek aan de 'Lerarenopleiding D'Witte Leli' heb ik meegedaan aan de discussie van de sectie geschiedenis op

dat instituut; als docent geschiedenis aan de Scholengemeenschap Buitenveldert te Amsterdam heb ik mijn bijdrage geleverd aan de invulling van een ja/nee formulier; en als docent geschiedenis in de regio-Amsterdam heb ik meegedaan aan de afdelingsvergadering van de VGN.

Omdat gedurende al deze bijeenkomsten bij mij niet het vertrouwen is gewekt dat mijn mening helder genoeg zou overkomen, zet ik deze hier apart nog eens op papier.

Winstpunten in het werk van de HEG

Het grote winstpunt in de werkzaamheden van de HEG is mijns inziens, dat er — zo goed en zo kwaad als dat binnen de zeer beperkende randvoorwaarden gaat — geprobeerd wordt helderheid te verschaffen over wat er nu eigenlijk in het vak geschiedenis aan belangrijks geleerd wordt. Een groot stuk van het rapport behelst mijns inziens namelijk een op een rijtje zetten en structureren van datgene, waarmee geschiedenis-onderwijs per definitie al bezig is: bronnen, feiten en meningen, inleving, oorzaken en gevolgen, enz., enz., al deze zaken vormen natuurlijk onderdeel van geschiedenisonderwijs op de een of andere wijze. Nergens ligt echter vast in hoeverre en op welke manier dit alles op een examen zal worden getoetst.

Als ik mijn leerlingen nu moet inlichten over de soort opgaven die ze op het examen kunnen verwachten, dan weet ik weinig meer te doen dan voorbeelden van oude opgaven op te diepen ('zo gaat het ongeveer, maar het is elk jaar net weer even anders, dus echt zeker weet je niks'); verder luidt dan het advies om zoveel mogelijk voorgeschreven feiten/ termen/ begrippen erin te stampen, zodat je je daaraan in ieder geval geen buil kunt vallen.

Ook nu wordt van leerlingen geëist dat ze iets *kunnen*; wát ze moeten kunnen blijft echter uitermate vaag en functioneert niet in een welomschreven samenhang. Dat de werkgroep-HEG daarin nu enige ordening en structuur probeert aan te brengen, kan daarom alleen maar toegejuicht worden.

Dit geldt te meer, omdat er met het invoeren van een vaardigheden-structuur ook mogelijkheden worden geschapen om te spreken over niveaus. Hadden wij er tot dusver grote moeite mee om vast te stellen wat nu eigen een Havo- of een Vwo-niveau is (om maar niet te spreken van Mavo-C en Mavo-D), de vaardigheden-structuur biedt hier aanknopingspunten: in de beheersingsgraad van diverse vaardigheden (op dit punt moet de werkgroep nog wel het een en ander aan nadere precisering doen) en in het selecteren van vaardigheden die alleen voor het Vwo, respectievelijk voor zowel Havo als Vwo, respectievelijk voor zowel Mavo, Havo als Vwo zouden moeten gelden.

Het structuur brengen in 'wat er nu allemaal aan belangrijks bij geschiedenis geleerd wordt' heeft niet alléén te maken met vaardigheden, maar ook met inhouden. Ook op dat terrein zet de werkgroep belangrijke stappen in de goede richting. Ik denk hier aan het afschaffen van de caesuur, en aan het kiezen voor thema's die vanuit een bepaalde invalshoek (bestaans-verheldering, vraagstelling vanuit de huidige actualiteit) moeten worden gekozen en benaderd. Toch blijft ook na het zetten van deze stappen de invulling nog rijkelijk vaag; té vaag naar mijn mening: als we duidelijk willen maken wat je met geschiedenis aan belangrijks kunt leren, dan zal ook op het punt van de inhouden duidelijker moeten worden gemaakt wát dat dan is.

Vaardigheden

Al moet het invoeren van een vaardigheden-structuur op zichzelf toegejuicht worden, het verdient toch aanbeveling de in het rapport gepresenteerde versie van zo'n structuur kritisch te bezien. Deze kritiek moet zich er vooral op richten om al-te-pretentieuze voornemens vanuit de praktijk, vanuit criteria als haalbaarheid en praktische realiseerbaarheid, uit de lijst te verwijderen.

Een ander criterium voor schrappen van prententieuze voornemens zou kunnen zijn: bekijken in hoeverre de diverse genoemde vaardigheden echt 'typisch-historische' vaardigheden zijn in de zin van vakwetenschappelijk-historisch. Naarmate dit meer het geval is zou de neiging groter moeten zijn dergelijke vaardigheden te laten vervallen, omdat het immers niet onze bedoeling kan zijn de befaamde 'historicali' te kweken. Voor Havo-leerlingen lijkt mij dat dit sterker geldt dan voor Vwo-leerlingen: omdat Vwo-leerlingen in principe worden voorbereid op een wetenschappelijk vervolgonderwijs, zijn meer wetenschappelijke vaardigheden in hun opleiding meer op hun plaats dan in een Havo-opleiding. Uitgaande van deze overwegingen heb ik de lijst met vaardigheden met het 'rode potlood' doorgenomen. Het resultaat hiervan gaat hierbij in een schematisch overzicht.

Rest mij nog op te merken dat met het maken van dit overzicht de kous niet af is: vastgesteld zou nog moeten worden welke beheersingsgraad van vaardigheden precies wordt geëist. Met toetsvoorbeelden zou een en ander kunnen worden verduidelijkt.

Inhouden: de stofkeuze

Het rapport is op het punt van de stofkeuze aanmerkelijk vager gebleven dan op het punt van de vaardigheden, en dat is jammer. De in het rapport genoemde keuzecri-

	doelst. nr.	handhaven voor Havo	Vwo	afvoeren
1 Bron	1	x	x	
	2			x
	3		x	
2 Feit en objectiviteit	1	x	x	
	2			x
	3		x	
	4		x	
3 Inleving		x	x	
4 Oorzaken en gevolgen	1	x	x	
	2	x	x	
	3	x	x	
	4	x	x	
5 Verandering, continuïteit en discontinuïteit	1	x	x	
	2		x	
	3		x	
	4			x
6 Standplaatsgebondenheid	1	x	x	
	2		x	
7 Interpretatie	1	x	x	
	2		x	
	3		x	
	4		x	
	5			x
	6			x

Voorstel voor het hanteren van het rode potlood bij de in het deeladvies-HEG voorkomende vaardigheden.

teria geven weliswaar enige richting aan, maar binnen die criteria is nog van alles mogelijk. Omdat ook onderwerpen uit de tijd vóór 1870 mogelijk zijn (wat ik op zichzelf een winstpunt vind) geldt dit des te sterker. De verdeling over drie lijsten van 10 vind ik willekeurig en verwerpelijk, maar daarover straks meer.

Eerst over het principe van het kiezen van twee CSE-onderwerpen per jaar: Het verwondert mij dat de HEG zonder meer bij de bestaande praktijk van het kiezen van twee onderwerpen per examenjaar aansluit. Een dergelijke praktijk houdt immers in, dat de inhoud er niet zo erg veel toe doet: voor de ene generatie examenleerlingen is bijvoorbeeld de Franse Revolutie zó belangrijk dat ze daarover op het CSE aan de tand worden gevoeld, maar voor de volgende generatie is dit de Russische Revolutie. Het blijft een vreemde figuur dat wij als geschiedenisleraren niet duidelijk kunnen maken over welke inhouden het bij ons in het examenprogramma gaat: leraren van andere vakken, maar ook leerlingen die een en ander ondergaan, kost het vaak moeite dit te begrijpen – en daar kan ik inkomen. Zo vertelde een Vwo-6 leerling die het vorige jaar gezakt is mij, dat er zijns inziens één voordeel aan zat dat hij moest

overdoen: nu wist hij tenminste iets over zowel de Verenigde Staten als de Sovjet-Unie, en over de geschiedenis van Nederland zowel vóór als ná de oorlog! Vreemd blijft natuurlijk, dat waar bij andere vakken een tweede examenjaar een herkansing inhoudt in die zin, dat de in het vorige jaar opgedane kennis de tweede poging ondersteunt, bij geschiedenis de kandidaat weer helemaal van voren af aan moet beginnen. Ik realiseer mij dat een deel van dit probleem wordt opgelost door het invoeren van een vaste vaardigheden-structuur, maar geldt iets dergelijks niet ook een beetje voor de inhouden?

Op sommige plaatsen lees ik soms de klacht, dat geen enkele vervolgopleiding geschiedenis in het pakket eist. Als we duidelijk maken wat leerlingen met geschiedenis in hun pakket *kunnen* (en dat doen we met de vaardigheden-structuur), wordt de kans groter dat vervolgopleidingen iets in dat vak zien. Maar geldt dit ook niet een beetje als we duidelijk kunnen maken waar leerlingen met geschiedenis in hun pakket iets van *weten*?

Het lijkt mij dat dat alles ons noodzaakt om ons de vraag te stellen: van welke onderwerpen, van welke inhouden mag men redelijkerwijs verwachten dat een leerling die geschiedenis kiest, iets weet? En dan geldt dit voor iedere leerling die het vak kiest, ongeacht het jaar waarin hij/zij toevallig eindexamen doet.

Ik realiseer mij dat ik met deze uitspraak iets bijna onmogelijks wil bereiken: welke thema's zijn zó belangrijk? Daarover zullen de meningen wel heel erg uiteenlopen (is het daarom dat met die wisselende onderwerpen per jaar gewerkt wordt? Vermoedelijk wel: zo komt ieder's standpunt wel eens een keer aan de beurt). Hoe dan deze onderwerpen te kiezen?

Om te beginnen zou ik willen aansluiten bij de criteria die in het rapport genoemd worden. Daarmee bestaat nog een wereld aan mogelijkheden. Om verder te komen zijn allerlei benaderingen denkbaar. Er zijn voorstellen geweest om tot stofkeuze te komen vanuit de structuur van het vak geschiedenis. Een voorbeeld hiervan is de stofkeuze van het LOGA-model van F. Dijkstra. Zijn opponent H. Jansen zoekt in *Kleio* nr. 1 van 1985 ook zijn heil in een vakstructuur: zijn structuur van maatschappijgeschiedenis vanuit een sociaal-economisch gezichtspunt is veel eenvoudiger en overzichtelijker dan het model van Dijkstra. Beide oplossingen hebben hun bezwaren. De oplossing van Dijkstra is erg gecompliceerd en leidt, zoals Jansen terecht signaleert, soms tot een onlogisch verbrokkelde en gewrongen presentatie van stof. De oplossing van Jansen heeft het bezwaar, dat veel waardevolle inhouden er geen plaats in kunnen vinden. Fontaine heeft een antro-

kleio

polologische benadering van het stofkeuze-probleem voorgesteld (ook terug te vinden in het recentelijk verschenen *Hoe ontstaat geschiedenis?*, die weer tot heel andere conclusies leidt).

Het lijkt mij dat iedere benadering van het vak weer tot andere conclusies kan leiden, en daarom is overeenstemming over de stofkeuze vanuit een of andere vaktheoretische invalshoek ook niet snel waarschijnlijk. Ondertussen denk ik dat er onder velen die zich met geschiedenis bezig houden en geschiedenis doceren wel in grote mate overeenstemming zou kunnen bestaan over inhouden 'waar geschiedenis goed voor is', of over inhouden die bij geschiedenis in elk geval aan bod zouden moeten komen. Deze overeenstemming hoeft dan niet gebaseerd te zijn op een gezamenlijk vaktheoretisch uitgangspunt, maar op de vanuit de (onderwijs-)praktijk gegroeide overtuiging dat deze of die inhouden voor leerlingen bij uitstek waardevol zijn.

In dit verband zou ik willen pleiten voor een 'kanon van themavelden', die min of meer vast ligt. Bij 'themavelden' stel ik mij ruim-omschreven inhouden voor: iets als 'oorlog en vrede', 'revoluties', 'de industriële samenleving (en de groei van de industriële samenleving)'; ik heb begrepen dat één van de leden van de werkgroep-HEG een uitwerking heeft gemaakt van het themaveld 'Totalitaire structuren' (ingehuld met het Europese fascisme, het Russische en het Chinese communisme). Ook themavelden als 'mannen en vrouwen in de geschiedenis' (om niet de term 'vrouwen-geschiedenis' te gebruiken) behoren tot de mogelijkheden. Een aantal van deze themavelden zou voor alle leerlingen die eind-examen geschiedenis doen, verplicht moeten gelden (elk jaar). Hoe groot dat aantal zou moeten zijn, zou ik op dit moment niet weten. Men zou kunnen denken aan 4 of 5; hiernaast zou er dan nog ruimte moeten zijn voor vrije keuze van bijvoorbeeld twee thema's door de docenten zelf.

De vast voorgeschreven themavelden zouden overigens ook maar in beperkte mate verplicht moeten zijn: ieder themaveld laat zich op heel verschillende wijze invullen met concrete onderwerpen. Bij 'oorlog en vrede' kan men zich bijvoorbeeld diepgaand bezig houden met de Eerste Wereldoorlog, maar ook met de Vietnam-oorlog en het Amerikaanse publiek, of met middeleeuwse gedachten over oorlog en vrede in vergelijking met eigentijdse gedachten over dat onderwerp. Dergelijke keuzes zouden vrij moeten zijn binnen de grenzen van afgesproken vaste themavelden. Per jaar zou een examencommissie een aantal onderwerpen binnen de vaste themavelden kunnen selecteren voor het CSE. In het schoolonderzoek zou dan aandacht moeten worden besteed aan de overige themavel-

den die verplicht zijn (één onderwerp per verplicht themaveld) en aan bijvoorbeeld nog twee vrij te kiezen onderwerpen.

Hoe aan deze themavelden te komen? De werkgroep-HEG zou een voorstel kunnen doen over (bijvoorbeeld) 30 themavelden die aan de keuzecriteria voldoen. Vervolgens zou bij de docenten moeten worden gepeild welke themavelden voldoende relevant worden geacht om verplicht te worden gesteld. Natuurlijk zijn dan ook aanvullingen op het voorgestelde 30-tal nog mogelijk.

Leidt dit nu weer tot stampwerk van verplichte stof? Dit hoeft niet, afhankelijk van de manier waarop een en ander wordt uitgevoerd. Mijn ideaal zou zijn om ieder verplicht themaveld in een overzichtsboek te beschrijven (in het algemeen en meer in bijzondere onderwerpen – maar dan kort aangeduid); zo'n overzichtsboek zou dan ook allerlei naslagwerk-achtige onderdelen kunnen bevatten, zoals een chronologisch overzicht, termen en begrippen, etc. De leerlingen zouden een dergelijk boek op het examen moeten kunnen raadplegen bij het maken van opgaven over de voor dat jaar geselecteerde onderwerpen. De onderwerpen kunnen dan tegen het licht van een overzicht op het examen aan de orde komen (zie ook het voorstel van Beetsma in de jongste *Kleio*).

Het zal duidelijk zijn dat hiermee het HEG-voorstel van drie lijstjes van 10 onderwerpen, verdeeld over wat schimmige perioden, het veld zou moeten ruimen. Wat ik aan dat voorstel sowieso erg vreemd vind, is het noemen van 10 onderwerpen staatsinrichting naast 10 onderwerpen 'eigentijds' en 10 onderwerpen 'vooreigentijds'. Een wat vreemde verdeling met het oog op staatsinrichting, zoals ik hierna zal toelichten.

Staatsinrichting

Het handhaven van de combinatie geschiedenis en staatsinrichting is alleen te rechtvaardigen vanuit het motief, dat een belichting van de historische ontwikkeling van de staatsinrichting een beter inzicht in de staatsinrichting oplevert. Laat men de historische ontwikkeling buiten beschouwing, dan kan staatsinrichting beter ondergebracht worden bij maatschappijleer (alleen al omdat alle leerlingen er dan mee geconfronteerd worden, wat natuurlijk niet onbelangrijk is). Hieruit volgt dat een behandeling van de staatsinrichting vanuit de historische ontwikkeling geboden is.

Wil men dit op verantwoorde wijze doen, dan is het mijns inziens noodzakelijk de historische ontwikkelingen vanaf 1780 te behandelen. Ik zie niet goed in, hoe een keuzelijst van 10 'onderwerpen uit de

staatsinrichting' hiermee te verenigen zou zijn. Iedere leerling zou verplicht de staatsinrichting met de historische ontwikkeling sedert 1780 moeten krijgen. Wat betreft het examen: of elk jaar verplicht staatsinrichting op het CSE, of nooit, maar dan verplicht op het SO. Een keuze van nu eens wel en dan weer niet leidt tot rare onevenwichtigheden: zo zullen de eindexamenkandidaten van 1987 weer uitgebreid grondwetten zitten leren, terwijl de leerlingen van 1986 er weer bijna niets van weten (tenzij hun verantwoordelijke docent een behoorlijk schoolonderzoek aan het onderwerp heeft gewijd, maar dat weet je nooit zeker).

Tenslotte

Afsluitend zou ik willen aansluiten bij de slotopmerkingen van Bogaerts in *Kleio* 10/85: met voortvarendheid verder op de ingeslagen weg (maar wel meer gerichte aandacht voor de stofkeuze) en op naar de eerste nieuwe proefexamens!

Arie Wilschut

Reactie van het sectiebestuur Havo/Vwo

Het sectiebestuur is blij met dit rapport. Veel van wat in dit deeladvies staat komt overeen met de ideeën die het sectiebestuur heeft aangedragen in zijn Rapport *Naar een nieuw eindexamenprogramma geschiedenis en staatsinrichting* van november 1984. Jammer alleen dat het Rapport van het sectiebestuur nergens vermeld staat.

We hebben veel kritiek, maar onze kritiek is bedoeld om het HEG-werk te ondersteunen, niet om het af te breken. We willen onze kritiek hier puntsgewijs vermelden en volgen zoveel mogelijk de indeling van het rapport. Zo komt onze kritiek hopelijk het meest duidelijk naar voren.

Relatie met achterban

Hoewel we begrijpen dat de HEG weinig faciliteiten en middelen heeft om structureel goede contacten te leggen met het veld, vinden we nergens een visie op hoe dat contact aangepakt zou moeten worden. Het publiceren van mededelingen in *Kleio* en het zoeken naar een oplossing voor een andere manier vinden we zeer mager. Juist op dit punt zou een zorgvuldige procedure uitgewerkt moeten worden. De staatssecretaris staat dan wellicht ook meer onder druk om daar iets aan te doen.

De HEG koestert de hoop dat de resultaten

van het HEG-werk aansluiting vinden bij recente opvattingen inzake didactiek en dat het werk veldwaarde heeft. Wij vragen ons af wat bedoeld wordt met recente opvattingen inzake didactiek.

Essentieel is dat het *constructiekarakter van geschiedenis* in het geschiedenisonderwijs wordt aangetoond zodat een berede- neerde stofkeuze en dito vaardigheden mo- gelijk zijn. (Met het constructiekarakter be- doelen we dat de geschiedenis beschouwd kan worden als een stapel bouwstenen, waarbij in het geschiedenisonderwijs bouw- stenen worden geselecteerd, de stenen wor- den geordend en men zich afvraagt waarom een bepaalde ordening wordt toegepast.)

We vinden het zeer belangrijk dat er *geen richtingenstrijd* komt over welke didacti- sche methode de beste is bij de bepaling van het constructiekarakter van geschiede- nis. Wat dat betreft hadden er meer les- voorbeelden in het advies kunnen staan, want hoe moeten leraren/-ressen zich een onderzoekende methode voorstellen?

Hoofdstuk 2 Inleiding

In de inleiding blijkt punt 1 (een sterkere fundering van het geschiedenisonderwijs in de geschiedtheorie en de integratie van be- langrijke ontwikkelingen in de geschied- didactiek) uit twee afzonderlijke punten te bestaan. Dat schept onduidelijkheid.

Geschiedenis onderwijs

Wij zijn het eens – in het algemeen – met de bepaling van structuurbegrippen en vaar- digheden zoals die in 2.1 staan uitgewerkt. We vinden het belangrijk dat mensen in het veld structuurbegrippen en vaardigheden kunnen herkennen, opdat zij het kunnen accepteren. Een en ander moet nu prak- tisch uitgewerkt worden. De HEG stelt voor om de NLO's in te schakelen, maar die zijn gericht op de onderbouw, niet op eindexamenprogramma's voor Havo en Vwo. De gehele uitwerking van structuur- begrippen, vaardigheden en thematische aanpak wordt doorgeschoven naar een aparte commissie (zie bijlage IV, pag. 2 en 3, een bijlage die overigens niet in *Kleio* afgedrukt staat). Wij vinden dat deze uit- werking een zaak van de HEG dient te zijn. Een duidelijke opdracht aan een volgende staatscommissie zou in elk geval moeten zijn dat 2.1 (structuurbegrippen en vaar- digheden) en 2.2 (thematische aanpak) veel beter op elkaar moeten aansluiten.

In het verband met de structuurbegrippen vinden we dat er voorkomen moet worden dat er filosofische debatten gevoerd gaan worden over wat nu wel of geen feit is. Zo- als 'feit' in het HEG-advies gepresenteerd wordt, achten wij het een werkbaar begrip. De meeste leraren/-ressen kunnen zich best

iets voorstellen als gesteld wordt dat leer- lingen een feit van een waardeoordeel of vooroordeel moeten onderscheiden. Derge- lijke discussies worden in *Kleio* gevoerd; wij hadden liever gezien dat die in een tijd- schrift voor theoretische geschiedenis plaats vinden.

Thematische aanpak

We vinden het een misser dat niet duidelijk aangegeven is wat een thema *is*.

Ook het balanceren van de thematische aanpak met de chronologische lijn is een slap compromis. Betekent dat dat je de thema's op een tijdbalk op het bord zet zo- dat toch een chronologisch overzicht be- waard blijft? Tussen de twee aanpakken zit een spanningsveld. We vinden dat de chro- nologie alleen functioneel dient te zijn ten behoeve van een thema. In wezen is de chronologie niet meer dan een hulpmiddel om een bepaald probleem/thema beter te plaatsen. We vinden dat *thema's* in een of ander historisch kader geplaatst dienen te worden.

Stofkeuze problematiek

Wat wil de HEG precies bereiken met het loslaten van de caesuur en onderwerpen aanbieden vanuit een eigentijds perspec- tief? Wat voor perspectief is dat? Hier wordt een visie geponoerd zonder de doel- stellingen erbij. Worden doelstellingen ge- formuleerd dan zou ook een historisch ka- der opgezet kunnen worden.

Het lijkt net alsof er geen bijzondere onder- werpen meer bestaan omdat de HEG de caesuur loslaat. Het ziet er naar uit dat de HEG de thema's gaat voorschrijven, zodat in het examenonderwijs geen keuzevrijheid is voor de zgn. bijzondere onderwerpen. Kan de HEG hier helderheid over schep- pen? Wij vinden dat er een ruime mate van keuzevrijheid voor de scholen moet zijn. Dit ondermeer vanwege de idenditeit van scholen of het moeilijk toetsbaar zijn in een CSE van sommige thema's.

Niveaudifferentiatie

Dit stuk moet eruit. Het is niet helder.

Eindexamenvoorstel

De HEG bemoeit zich hier vergaand met het geschiedenisrooster voor de boven- bouw. Bepaald wordt hoeveel onderwerpen per jaar, dus ook in het schoolonderzoek, worden behandeld. Bijvoorbeeld in Havo-4 zijn er 5 perioden. De scholen/secties mo- gen toch zelf bepalen hoe ze hun schooljaar indelen?

Conclusie

Samenvattend vindt het sectiebestuur dat er duidelijke doelen/doelstellingen en stofkeuzecriteria moeten komen, waarbij de vorming van leerlingen centraler gesteld moet worden en duidelijk is welke inhoud bij welke structuurbegrippen en vaardigheden horen.

De HEG zou moeten durven stellen dat hiermee geëxperimenteerd moet worden over een lange periode. Je kunt het veld niet ineens op één noemer krijgen. Het Rapport van het sectiebestuur is een voorbeeld van een praktische uitwerking van structuurbegrippen en vaardigheden. Misschien kan het veld dan meer een voorstelling krijgen van hoe dat er praktisch uitziet. Bovendien hebben we veel reacties vanuit het veld gekregen op het Rapport zodat de HEG kan zien dat er een redelijk draagvlak is en zich kan buigen over een praktische strategie om via een experimentele fase langzamerhand meer geschiedenisdocenten in deze richting te krijgen.

Reactie van de Didactiekcommissie

Binnen de didactiekcommissie (cie) was men unaniem van mening dat het advies van de HEG een huzarenstukje genoemd mag worden. Er is duidelijk over een en ander nagedacht en de nota geeft ruime aanleiding tot discussie. De discussie spitste zich toe op een aantal punten.

Wetenschap of schoolvak?

Het meest eensgezind was men in de constatering dat de HEG een mate van 'verwetenschappelijking' voorstaat, getuige de verankering die men het schoolvak geschiedenis wil geven in de geschiedtheorie. We begrijpen dat de werkgroep waarde hecht aan historisch denken en handelen en aan de kennis omtrent enige structuurbegrippen. In de onderwijspraktijk en in een aantal moderne methodes wordt hieraan wel aandacht besteed. De werkgroep staat hiermee dus niets nieuws voor. Nieuw is echter wel dat het hanteren van vaardigheden als expliciete eis (De leerling kan: ...) door de werkgroep wordt voorgestaan. Daardoor komt het behandelen van de structuurbegrippen wel in een ander daglicht te staan. Is het in de huidige onderwijspraktijk een 'blik in de keuken van de wetenschappelijke historicus', het wordt nu een *vaardigheid*. Daarmee vervalt de *vrijblijvendheid*.

Twee vragen

- a moeten leerlingen dit kunnen?
- b zien we de leerling als historische 'pro-

ducent' of als 'consument'.

Met andere woorden: worden hier de 'historische vaardigheden' (historisch denken, handelen) niet verward met de 'vaardigheden van de historicus'? Als docent bedienen we ons al van objectiveringen, hermeneutische hoogstandjes, causale relaties die door derden zijn beleefd, waargenomen, geformuleerd. Kunnen we dan als docenten van leerlingen verwachten dat ze met gebruikmaking van wetenschappelijke methoden tot waardevolle waarnemingen in staat zijn?

Binnen de cie. bestaat hieromtrent enige twijfel.

Onderzoekende methode

De werkgroep spreekt zich uit voor de onderzoekende methode met het zwaartepunt op *onderzoek en beeldvorming*. De nadruk mag niet liggen op lezen, begrijpen en terugvertellen (luisteren?). Ook hier weer: het is al ten dele een bestaande praktijk die de werkgroep gecanoniseerd wil zien. Gekoppeld aan de vraag: *is het verstandig om vrijheden die nu bestaan, te doen verkeren in de dwang van een examenprogram?*

Niveau

Belangrijker zijn hier echter de reserves die de werkgroep al heeft bij deze onderzoekende en beeldvormende methode. De bronnen zullen geen echte bronnen zijn, omdat die te moeilijk toegankelijk zijn; documentaires, kranten en geselecteerde boeken dus. Kleinschalige en kortlopende onderzoeken die in de klas uitvoerbaar zullen moeten zijn. En literatuuronderzoek, waaromtrent ook al terughoudendheid op zijn plaats is vanwege de bescheiden mogelijkheden der plaatselijke biblio- en mediatheken. De commissie krijgt hieruit de indruk dat met het narratieve badwater ook het cognitieve kind onherroepelijk in de afvoerpijp zal verdwijnen. Samenvattend wekken de pp. 7 t/m 10 de indruk dat de leerling ontzettend veel kan, waarna de lezer op p. 11 uit de droom gewekt wordt. Hierbij tekent de didactiekcommissie aan dat het haars inziens om pedagogische, historische en didactische redenen nodig blijft de leerling te confronteren met kant-en-klare historische beelden. Dit omdat naar de mening der commissie Rijpma een universeel historicus was, vergeleken althans bij de leerling die zijn wereldbeeld uit de lokale mediathek moet opduikelen.

Thema

De werkgroep opteert voor de thematische aanpak. Hierbij wordt echter niet gedefi-

nieerd wat een 'thema' is. Ook de aandacht voor chronologie en periodisering geven aanleiding tot bescheiden vreugde. Maar het voorstel van de commissie verraadt niet dat er deskundigen voor de formulering verantwoordelijk zijn. Het is hier wellicht niet de plaats te preluderen op de vermoedelijke invulling van het begrip 'thema'. De constatering is echter wel op zijn plaats dat de werkgroep een mogelijk controversieel punt heeft onderbelicht.

Modulering

De modulering lijkt de werkgroep grote voordelen op te leveren. Welke dat zijn laat de werkgroep in het vage en het staat ons eerlijk gezegd ook niet voor de geest. Het lijkt de commissie vooral een probaat middel ter verkrijging van kortademigheid die ook al door de kortlopende en kleinschalige projektjes wordt bewerkstelligd. We willen hier, vooral omdat een en ander de werkgroep nog voor de ogen zweeft (ons ook) niet al te veel aandacht aan besteden.

Eindtermen

De voorgestelde eindtermen lijken ons een nogal losse relatie te onderhouden met de voorgestelde werkwijzen. De eindtermen kunnen heel goed met de bestaande lesmethoden bereikt worden.

We besluiten met het uitspreken van de hoop dat deze opmerkingen niet gezien worden als zout in de wonden.

We juichen een discussie over het CSE toe. Daarbij hebben we de vrijheid genomen de ruimte die de HEG ons (dank, dank) laat, te gebruiken.

Een man achter de HEG; Kleio- gesprek met Leon van Schie

Marja Blom en Anton van Hooff

Wellicht deelt de gemiddelde Kleio-lezer de weerzin van de redactie tegen nota's. Maar als het gaat om belangrijke informatie drukken wij ze plichtsgetrouw af in de verwachting dat ze plichtsgetrouw worden gelezen.

Zo heeft u in het oktobernummer het deeladvies van de Werkgroep HEG kunnen lezen, in het decembernummer gevolgd door een aantal reacties op dit rapport. Gezien het belang van de zaak leek het de redactie een aardige gedachte om eens een gesprek te voeren met een van de HEG-leden.

Leon van Schie, secretaris, was bereid zich te lenen voor de bekende didactische truc van het personaliseren van de gebeurtenissen.

Leon van Schie heeft er met nadruk op gewezen dat hij in het hierna volgende interview op *persoonlijke titel* spreekt.

Kleio:

Leon, zou je om te beginnen iets willen vertellen over jouw betrokkenheid bij het onderwijs en het geschiedenisonderwijs in het bijzonder?

Leon:

Ik heb in Leiden geschiedenis gestudeerd en al tijdens mijn studie gaf ik een aantal lessen op het Bonaventura-Lyceum bij pater Geurts, in historische kringen welbekend. Vanaf 1967 heb ik elf jaar lesgegeven op het Carmel-Lyceum in Oldenzaal. Toen de functie van secretaris van de Advies Commissie Leerplan Ontwikkeling (ACLO) Geschiedenis en Staatsinrichting beschikbaar kwam leek me dat een aardige baan om naar te solliciteren: we hadden op school wat aan onderwijsvernieuwing gedaan in de vorm van Mastery Learning. De ACLO, als schakel tussen de SLO en het veld leek me 'n interessante job. Bovendien had die baan geen vervelende sociale gevolgen: ik kon in mijn oude omgeving blijven wonen. Tot augustus 1985 ben ik dus ACLO-secretaris geweest; sindsdien heb ik een onduidelijke positie omdat de formatieplaats is weggevallen, hoewel ik nog wel de titel secretaris heb.

Mij hangt mogelijkwerwijs per 1 augustus aanstaande een wachtgeld boven het hoofd, tenzij ik een functie aanvaard als secretaris van een nieuwe, veel bredere, adviescommissie voor mens- en maatschappijvakken. Maar dat vooruitzicht bevalt me helemaal niet omdat ik dan te ver af kom te staan van mijn eigen vak.

Kleio:

Klinkt in jouw woorden een teleurstelling door die verder gaat dan wat je persoonlijk dreigt te overkomen?

Leon:

Ik had in 1978 het idee dat de SLO toch meer producten zou gaan maken voor het veld, onderwijsleerpakketten enzo. Daarover zou de ACLO dan moeten adviseren. Maar die verwachtingen zijn de mist ingegaan: de ACLO's zijn nooit geworden wat ze moesten zijn vanwege het almaar dichtdraaien van de geldkraan. Het tweede punt is dat de SLO voor geschiedenis als vak apart nauwelijks iets heeft gedaan. Haar belangstelling lag sterk bij basisonderwijs en lager beroepsonderwijs, waar geschiedenis nu eenmaal niet zo'n grote rol speelt. Of men was bezig met de middenschool, met integratie van vakken. Daar moet je van houden en ik, wel, ik houd er helemaal niet van. In feite is het verdwijnen van de Commissie Modernisering Leerplan Geschiedenis voor ons niet uitgedraaid op een verbetering.

Het aandeel van leraren

Kleio:

Voordat we ingaan op de inhoud van het rapport willen we je iets vragen over de samenstelling van de werkgroep HEG. Waarom zitten er onder die acht leden maar twee 'gewone leraren'?

Kleio

nummer 1/86
pagina's 10 en 11

Leon:

Het is in Nederland de gewoonte om bij commissies als deze vertegenwoordigers van zoveel mogelijk relevante instanties te betrekken. Dan komt het ministerie al gauw uit op mensen uit vakorganisaties, vakbonden, CITO, SLO en niet te vergeten de onderwijsinspectie.

Kleio:

Is er vanuit de werkgroep dan geen druk uitgeoefend op het ministerie om leraren in de gelegenheid te stellen deel uit te maken van de Werkgroep HEG?

Leon:

Nee, maar dat was ook niet nodig omdat het de Werkgroep vrij staat adviezen in te winnen bij wie ze maar wil. Als je het mooier zou willen doen, door bijvoorbeeld leraren aan te zoeken die aan een zorgvuldig geformuleerd profiel voldoen, loop je tegen een onoverkomelijk struikelblok aan: het gebrek aan financiën. Leraren zullen al gauw aanspraak maken op taakuren en te-recht.

Kleio:

Dat adviezen inwinnen, werkt dat in de praktijk? Ben je tevreden over je relaties met de achterban?

Leon:

Nee. Maar vergeet niet dat we maar twee jaar de tijd hebben. Als je voor onbepaalde tijd je gang kunt gaan wacht je gewoon na publikatie van de eerste resultaten de reacties af voor je verder gaat. Maar zelfs de verspreiding van dit deelrapport heeft ons al heel wat problemen opgeleverd. Ondanks toezeggingen van staatssecretaris Ginjaar-Maas deelde een ambtenaar op het ministerie ons doodleuk mee dat er geen begrotingspost voor was. Zo moet je allerlei noodgrepen toepassen en wat me dan niet bevalt in sommige reacties is de sfeer van: 'jullie hebben in duistere achterkamertjes wat zitten uitbroeden en droppen dat als een dictaat op onze tafels'. Dat is voor ons niet leuk: het ontbreekt ons eenvoudig aan de middelen om met het veld beter contact te onderhouden.

In de Werkgroep heeft iemand op een gegeven moment zelfs geroepen: 'geen geld, geen Zwitsers! Dan houden we er maar mee op!' Maar hoe langer je bezig bent, hoe moeilijker het wordt om het bijltje erbij neer te gooien.

Kleio:

Is het geen onmogelijke figuur dat Nico Maarsen zowel voorzitter is van de werkgroep HEG als van de VGN?

Leon:

Ik wil niet zeggen dat de dubbelrol van Nico onmogelijk is maar het werkt tamelijk gecompliceerd: als Nico op de jaarvergade-

ring van de VGN bij het agendapunt 'HEG' even niet optreedt als voorzitter, doet me dat toch denken aan de rector die op een leraarsvergadering zegt: 'ik praat nu even niet als rector'. Hij brengt natuurlijk zijn gewicht mee. Persoonlijk heb ik er geen moeite mee. Voor zover ik mij kan herinneren hebben we het er nooit over gehad.

Vernieuwing

Kleio:

Laten we ons dan nu eens buigen over de inhoud van het rapport. Wat is voor jou de essentie van het gepubliceerde deeladvies?

Leon:

Voor mij is de essentie van dit deeladvies niet eens de formulering van een bepaald eindexamenvoorstel. Maar: kan een nieuw examen, dat andere eisen stelt aan de leerling, met name op het gebied van vaardigheden, een breekijzer zijn voor leraren om de kwaliteit van het geschiedenisonderwijs te verhogen? Voor mij is daarbij de kernvraag: kunnen leraren *in de praktijk* met de vaardigheden die door ons worden geformuleerd overweg?

Kleio:

Voor jou is dus een vernieuwing die het advies probeert te brengen vooral het aanbrengen van vaardigheden. Veel leraren zullen met name gespitst zijn geweest op de laatste passage van jullie deeladvies: het 'Eindexamenvoorstel Havo/Vwo'. Daarin vind je niet meer zoveel terug van die vaardigheden maar ligt het accent op een nieuwe verkaveling van de leerstof.

Leon:

Ja, maar we zijn ook nog niet klaar. Dit is een *deeladvies*. Je hebt natuurlijk wel gelijk als je zegt dat het idee van de vaardigheden nog niet is uitgewerkt. Het nu gepubliceerde deeladvies is ook bedoeld om reacties uit te lokken. We zijn met name benieuwd wat men vindt van de koppeling tussen structuurbegrippen en vaardigheden. We hebben geprobeerd om net zoals bij de sociale wetenschappen in de geschiedenis een ordening aan te brengen aan de hand van structuurbegrippen. Ik zie die structuurbegrippen als een soort kapstok waaraan je de vaardigheden kunt ophangen.

Kleio:

Je noemde al even de sociale wetenschappen. Wij hebben het rapport gelezen met in ons achterhoofd de gevaren die ons vak bedreigen. Is het verstandig om je aandacht te concentreren op structuurbegrippen en vaardigheden die in een vakleerplan maatschappijleer niet zouden misstaan? Is het juist nu niet veel belangrijker om als historici onze eigen identiteit te benadrukken?

Leon:

Het vak geschiedenis staat inderdaad niet sterk. Gezien het ontbreken van een 'doorstroomeffect' — voor welke vervolgopleiding moet je geschiedenis gedaan hebben? — kan het voor de overheid zelfs wel weer eens aantrekkelijk worden om de examens af te schaffen. Dan kom je al gauw in de positie van 'de vakken achter de streep'. Overigens ben ik in mijn hart nog steeds van mening — dat klinkt misschien gek uit de mond van een secretaris van de Werkgroep HEG — dat je geschiedenis vanwege de aard van het vak niet centraal zou moeten examineren: ik hecht nog altijd aan het

klassieke vormingsideaal waarbij de leraar zich laat leiden door wat voor *die* bepaalde leerlingen van belang kan zijn voor hun geestelijke bagage.

Maar onderwijspolitiek gezien moet je rekening houden met de aanslagen die van alle kanten op het vak worden gedaan. Dan moet je het vak hard maken en met iets komen wat alleen geschiedenis te bieden heeft.

Kleio:

Maar dan moet je je toch juist heel intensief met inhouden bezig houden?

Leon:

Dat ligt zeer gecompliceerd. Als je over inhouden gaat praten krijg je het al snel over maatschappelijke relevantie.

In kringen van Lbo en Mavo-C hoor je dat we kinderen iets moeten meegeven om zich in de wildernis van de hedendaagse wereld een recht pad te kunnen banen. Maar je kunt ook een heel andere vorm van maatschappelijke relevantie voor ogen hebben: wat heb je als geletterd persoon voor aardigheid in geschiedenis, ook als vrije-tijdsbesteding?

Als je gaat praten over inhouden krijg je heilloze discussies of de democratie van het oude Athene of de beschaving van de Inka's nu wel of niet relevant is voor de leerling van vandaag. Ik zie echt niet in hoe je de positie van ons vak kunt verstevigen puur op basis van de keuze van onderwerpen. Veel bewindslieden op het ministerie hebben het vak geschiedenis niet zo hoog zitten. Allemaal leuk en aardig maar je bent er toch ook als Willy van Hemert af en toe eens een mooie serie maakt over een historisch onderwerp.

Kritiek op het advies

Kleio:

In de kritiek op dit deeladvies is wel gezegd dat het de vakdidactische tegenstellingen laat zien. Eenvoudig gesteld: Dalhuisen met zijn onderzoekende methode tegenover Toebees met zijn bestaansverhelderende thema's. Wie trekt er aan het langste eind, Leiden of Nijmegen?

Leon:

Het is maar de vraag of je het als een conflict moet zien. Het is eenvoudig wel zo dat Dalhuisen uitbundig heeft geparticipeerd in de subcommissies in de werkgroep, terwijl Joop Toebees gewoon geen lid was. Bij veel leden was geen ernstig verweer tegen de pleidooien van Leo Dalhuisen, wat niet wil zeggen dat men afstand neemt van de opvattingen van Toebees. Het kan best zijn dat het veld anders reageert en zegt dat de nagestreefde vaardigheden niet haalbaar zijn.

Kleio:

We willen je nog een paar punten van kritiek voorleggen die naar aanleiding van het deeladvies in Kleio zijn gepubliceerd. Kees Bogaerts en Jan Krol hebben ondermeer geschreven dat er wel uitvoerig aandacht is besteed aan structuurbegrippen, maar dat er meer vanuit de vakwetenschap dan vanuit de leerling wordt geredeneerd.

Leon:

Als ik de tekst van het huidige HEG-rapport bekijk vind ik die kritiek niet onterecht. Het woord leerling komt er maar weinig in voor. Er wordt niet gesproken over leerpsychologie in verband met wat een leerling op een bepaalde leeftijd aankan. Nu gaat het hier in hoofdzaak natuurlijk wel over het eindexamen. De aanpassing van het leerplan moet nog plaats vinden. Dan pas ga je ook de gradatie aanbrengen van 12-14 jaar, 14-16 jaar en de 16-plusser.

Kleio:

Nu we het toch over het leerplan hebben: hoe verhouden jullie plannen zich tot VBaO en Nieuw Lyceum?

Leon:

We kunnen niet uitgaan van allerlei speculaties en tendenzen. Wie kan zeggen wat er gaat gebeuren! We hebben met het VBaO minder te maken omdat we vooral op het eindexamen, dus op het gebied van de bovenbouw, gericht zijn. Ten opzichte van het Nieuwe Lyceum zijn er moeilijkheden te over. We zijn nog op zoek naar de oplossing van de niveauproblematiek. Op de suggesties die wij hiervoor in het deeladvies hebben gedaan is veel kritiek gekomen. Deze materie is ook verschrikkelijk ingewikkeld. Persoonlijk ben ik van mening dat als je er niet in slaagt een scheiding aan te brengen die hout snijdt, je maar één niveau moet handhaven.

Kleio:

Heeft Evert Janssen Perio gelijk als hij zegt dat de vrijheid van de leraar met jullie advies nog verder wordt beperkt? Hij spreekt van een netwerk van opgelegde onderwerpen.

Leon:

Jawel, maar ik zeg erbij, 'So what'? Als je aanvaardt dat een centraal schriftelijk een zeker gewicht heeft, dan vind ik het niet ontoelaatbaar van overheidswege bepaalde regels te stellen, over spreiding over politiek, economie en cultuur. Binnen de regels zoals die er nu zijn, en ook binnen de regels van onze voorstellen blijft er genoeg vrijheid voor de leraar om eigen accenten te leggen.

Kleio:

Over de caesuur is ook nogal wat discussie. Jullie spreken van de 'geschiedenis van de

huidige samenleving' en kennen betekenis toe aan het jaar 1870 als caesuur. Janssen Perio heeft gewezen op transformaties aan het eind van de 18e eeuw. Daar zal het laatste woord nog wel niet over gezegd zijn.

Leon:

In feite kiezen wij niet echt voor caesuur. Als je gaat praten over een datum dan vallen er allerlei jaartallen. 1870 is een soort hulplijn: onderwerpen vóór en na 1870 moeten in redelijke mate vertegenwoordigd zijn.

Kleio:

Wijzelf vonden de passage over Nederlandse geschiedenis wat merkwaardig. Door er zo de nadruk op te leggen dat deze in een breder kader moet worden geplaatst zou je bijna de indruk krijgen dat we nog altijd druk bezig zijn met het ophemelen van een groots verleden. Is er in Nederland niet eerder sprake van een gebrek aan kennis van het eigen verleden? Waarom niet een tekst als: 'het wordt tijd dat we eens systematisch aandacht gaan besteden aan de oorsprong en de rol van ons eigen land?'

Leon:

Dat is dan verkeerd overgekomen. We hebben ons alleen maar willen verzetten tegen een verouderde vorm van vaderlandse geschiedenis. We willen Nederland laten zien in de bedding van de grote geschiedenis, zowel meestromend als ook met zijn eigen unieke trekken.

Kleio:

Wat betreft de staatsinrichting: naar ons idee worden hier tegenstrijdige dingen over gezegd. Aan de ene kant moet het onder-

deel geïntegreerd worden in de gangbare onderwerpen. Aan de andere kant moet er een apart blok staatsinrichting komen.

Leon:

Als vak heeft staatsinrichting een eigen aard: er is een sterke relatie met geschiedenis, de *wording*, maar ook met rechtswetenschap en politicologie, de *werking*. De werkgroep HEG heeft zich er nog niet over uitgesproken, maar binnen de subcommissie denken we er nu zo over: alles wat met de wording te maken heeft, moet in de loop van het geschiedenisonderwijs systematisch aan de orde komen, terwijl de werking van de huidige staat in een apart blok komt. Ik zeg er eerlijk bij: die gedachten komen voort uit de angst dat staatsinrichting anders onderbelicht zal worden. Dat kunnen we ons gezien de claims van maatschappijleer niet veroorloven.

Kleio:

Nog even iets over de vragenlijst die op initiatief van de VGN is rond gestuurd. Hebben jullie al veel respons gehad?

Leon:

Voor de kerst zijn er 70 enquêtes en 25 schriftelijke reacties binnengekomen. In het totaal hebben we 600 vragenlijsten verstuurd.

Kleio:

Met hoeveel reacties zouden jullie 'niet teleurgesteld' zijn?

Leon:

O, ik ben nu al niet teleurgesteld. Ik kan nog niets zeggen over de inhoud. We zijn nu aan het turven en de gewone brieven

hebben we nog niet verwerkt. Toen ik een aantal reacties doorlas — je bent natuurlijk toch nieuwsgierig — viel me op dat men te hoge verwachtingen heeft van onze mogelijkheden. De kritiek wordt vaak afgezet tegen een ideale situatie terwijl het veel eerlijker zou zijn als men uitging van de vraag: wat presteert de groep gezien de omstandigheden? Dat is een hartekreet die ik wel kwijt wil.

De positie van het vak

Hierna liep het gesprek uit op een algemene gedachtenwisseling: de interviewers konden hun stokpaarden niet langer op stal houden. Zij vroegen zich bezorgd af of zo'n nieuw eindexamenprogramma echt iets betekende voor de positie van het vak geschiedenis. Zou er niet eerder een breed maatschappelijk draagvlak gezocht moeten worden om het vormingsideaal van het onderwijs weer politieke dekking te geven? Het lijkt erop dat in een verdragingsmechaniek ambtenaren van het ministerie een aantal rechtlijnige ideeën uit de 60-er en 70-er jaren over de relevantie van vakken nu in praktijk proberen te brengen, terwijl in de maatschappij als geheel weer veel meer belangstelling bestaat voor cultuur.

Mag de Nederlandse maatschappij het haar toekomstige burgers aandoen dat zij in het onderwijs in een kortzichtig, verkeerd begrepen eigenbelang een zeer eenzijdig vakkenpakket kiezen, dat hen alleen, maar dan ook alleen, geschikt maakt voor één bepaalde loopbaan? Moeten er geen mechanismen in het onderwijs komen die een spreiding van vakken verzekeren om de productie van eenzijdige 'monsters' te voorkomen?

Politiek lijkt zo'n pleidooi zwak te staan. Nu dienen zich achtereenvolgens vakorganisaties voor muziek, klassieke talen, geschiedenis en dergelijke aan die klagelijk voor hun eigen deelbelang opkomen en zo alleen meewarigheid opwekken. Zouden die organisaties die staan voor de 'humaniora' hun bezorgdheid niet moeten generaliseren?

Tenslotte werd het draaiboek van de Werkgroep HEG nog even doorgenomen. Het hele rapport moet in de zomer klaar zijn, ook de stukken over stofkeuze, staatsinrichting en leerplan moeten dan zijn voltooid.

Wij beëindigden dit gesprek met Leon en zijn mede-werkgroepleden een vruchtbare discussie met het veld en veel succes bij de voltooiing van het rapport toe te wensen.

Reactie van het Bestuur van de VGN

Standpunt van het VGN-bestuur ten aanzien van het eerste deeladvies van de werkgroep Herziening Eindexamens Geschiedenis en Staatsinrichting (HEG).

Bij de publikatie van het deeladvies in *Kleio* 8/85, vroeg het bestuur om reacties, en die zijn gekomen, van commissies, sectiebesturen, afdelingen en individuele leden. Onze hartelijke dank daarvoor. In dit bestuursstandpunt hebben we deze verwerkt.

De leden van de HEG zijn begonnen aan een kolossale hoeveelheid werk. Het bestuur heeft grote waardering voor de voortvarendheid waarmee men aan de slag is gegaan. We hopen dat alle reacties bijdragen aan een eindresultaat waarmee het geschiedenisonderwijs het vele jaren met grote tevredenheid zal doen.

Het eerste HEG-deeladvies is ondanks de uitgebreidheid vlot leesbaar en stelt enkele essentiële zaken aan de orde. Hieronder spreekt het bestuur zich vooral uit over twee complexe zaken:

- 1 de methode (structuurbegrippen en vaardigheden);
- 2 de stof (stofkeuze/thematische aanpak/eindexamenvoorstel Havo/Vwo).

Daarnaast wordt nog op kleinere zaken ingegaan. Met het uitspreken van uitgebreide standpunten over belangrijke zaken als Mavo-D en Staatsinrichting, wacht het bestuur tot de HEG haar ideeën daarover uitgebreider heeft gepresenteerd.

De methode

Structuurbegrippen en vaardigheden

Modernisering van de huidige examenprogramma's acht de HEG noodzakelijk door een aantal belangrijke ontwikkelingen op drie terreinen:

- 1 de geschiedwetenschap;
- 2 de geschieddidactiek;
- 3 de verwachtingen die in de samenleving bestaan omtrent de historische kennis en vaardigheden van de aantredende generaties.

Op het eerste terrein noemt de HEG 'een sterker fundering van het geschiedenisonderwijs in de geschiedtheorie...'. Besloten wordt om uit verschillende ge-

schied- en onderwijsfilosofische theorieën elementen te gebruiken die voor het geschiedenisonderwijs van belang zijn. Met name voor nadere identiteitsbepaling en systematisering van het vak, kiest ze als uitgangspunt voor de ordening van begrippen *de werkwijze van de historicus*. En zo ontstaat de lijst structuurbegrippen en de daaruit voortvloeiende vaardigheden.

Uitgebreid worden deze beschreven, maar nogal theoretisch. Bovendien zijn ze zonder voorbeelden van opgaven en criteria waarmee antwoorden worden beoordeeld, toch onduidelijk.

Wat we ons er in de praktijk van voor moeten stellen, moet blijken uit het belangrijke stuk waarmee 2.1 eindigt. De HEG noemt hier een belangrijke ontwikkeling op het tweede terrein, de geschieddidactiek, namelijk: het door docenten verleggen van het zwaartepunt van lezen, begrijpen en terug vertellen (waar traditioneel de nadruk op ligt) naar onderzoek en beeldvorming door de leerling zelf (de zgn. 'onderzoekende methode'). De HEG spreekt zich duidelijk uit als voorstander van 'de onderzoekende methode', en wekt daarbij de indruk andere methoden uit te sluiten.

Het bestuur onderkent dat er een ontwikkeling gaande is van receptief (ontvangend) leren in de richting van zelfstandig ontdekkend leren. Docenten besteden van hun les-tijd (wat) minder aan doceren, en ruimen (wat) meer tijd in voor werkvormen waarbij leerlingen min of meer zelfstandig werken met historisch materiaal (teksten, beelden, gesproken woord), maar ook andere werkvormen zoals discussie, drama, excursie.

Naar de mening van het bestuur is goed geschiedenisonderwijs gebaat met een grote variatie van werkvormen, waarbij de keuze zeker ook bepaald dient te worden door de talenten van de docent. Als het bij geschiedenisonderwijs gaat om een verhaal (kennis) en daar iets mee doen (onderzoek en beeldvorming door de leerling zelf), dan is het bestuur van mening dat ons vak zijn hogere waarde aan het tweede ontleent. Daar ligt meer de essentie van ons vak, het zwaartepunt. Maar het verleggen van het zwaartepunt naar dergelijke werkvormen mag nooit een 50%-of-meer plicht betekenen. Werkvormen, zoals doceren en vertellen blijven om historische, didactische en pedagogische redenen onmisbaar!

Het bestuur onderkent het belang van 'historisch denken en handelen op een systematische wijze' en de mogelijke toepassing daarvan ook buiten de schoolse situatie. Het beoefenen en toetsen van vaardigheden is een groeiende praktijk en het bestuur acht het wenselijk dat de grotere aandacht voor kunde naast kennis ook in examenprogramma's te vinden is, zo ze dat in veel gevallen in het schoolonderzoek al niet is.

kleio

nummer 1/86
pagina's 14 en 15

Toch lijkt het alsof de HEG zich bij deze structuurbegrippen en vaardigheden onevenwichtig veel heeft laten leiden door het geschiedwetenschappelijke uitgangspunt: *de werkwijze van de historicus*. De belangrijke ontwikkelingen op het derde genoemde terrein, 'de verwachtingen die in de samenleving bestaan', spelen nauwelijks een rol in deze paragraaf.

Naast meer aandacht voor dit terrein wil het bestuur ook pleiten voor het belang van degene die de hoofdrol zal moeten spelen: de leerling zelf! Kortom: bij deze benadering gaat het teveel om intellectuele vorming en te weinig om persoonlijke en maatschappelijke vorming.

Het bestuur constateert dat de door de HEG gebruikte term 'de onderzoekende methode' te veel gebruikt wordt in de betekenis van: methode van zelfstandig (vrij) ontdekkend leren. Deze term leent zich vooral voor werkvormen, waarbij leerlingen zelf tot een probleemstelling komen, zelf bronnen zoeken, selecteren en onderzoeken en daarvan op een of andere wijze verslag doen.

Het bestuur adviseert hiervoor in de plaats het gebruik van de reeds bestaande term *geleid ontdekkende methode*. Bij deze methode verstrekt de leraar informatie, maar vermijdt een volledige uitleg om de leerlingen tot activiteit te prikkelen.

Het bestuur heeft onder haar leden een redelijke bereidheid geconstateerd tot het *in die zin* verleggen van het zwaartepunt naar onderzoek en beeldvorming door de leerlingen zelf. Ook is vrij algemeen ingestemd met het op meer systematische wijze beoefenen en toetsen van vaardigheden in klassen 4, 5 Havo en 5, 6 Vwo. Méér dan tot op heden in en bij de CSE's het geval was.

Hierbij merkt het bestuur met nadruk op dat:

- de lagere klassen hier vooralsnog buiten beschouwing blijven, ofschoon bekend is dat verschillende vaardigheden ook beoefend worden in de lagere klassen, en ook o.a. in basisonderwijs en andere vakken;
- niet alle structuurbegrippen en vaardigheden geschikt worden geacht voor examenprogramma's;*
- er nog met name bij de eventuele invoering vele knelpunten zijn die om een oplossing vragen (zie hierna).

Knelpunten in verband met invoering

De HEG koestert de hoop dat het resultaat van zijn werk veldwaarde heeft in die zin, dat de docent daarin zijn eigen opvattingen herkent dan wel de gestelde doelen bereikbaar acht.

Het bestuur wil bij het vereist stellen van structuurbegrippen en vaardigheden pleiten

voor terughoudendheid. Er mag niet ineens te veel gevraagd worden, niet aan de docent en niet aan de leerling. Er is bereidheid tot experimenteren, mits de nieuwe eisen voorzichtig en geleidelijk worden ingevoerd tijdens een overgangsfase.

Bij het eerste examen-nieuwe-stijl zal duidelijk moeten zijn wat ongeveer verwacht kan worden. Nieuwe soorten opgaven zullen vrij eenvoudig te doen moeten zijn. ook bij de correctie zal de nodige soepelheid mogelijk moeten zijn. Tijdens de jaren van de overgangsfase zal gegroeid moeten worden naar opgaven en normen op adequaat niveau.

Zo'n periode geeft ook tijd voor noodzakelijke her/bijscholing en voor noodzakelijke productie van historisch bronnenmateriaal. Uitgeverijen kunnen hun uitgaven aanpassen. Intussen hebben ook de CSE-makers de tijd om de beste vorm te vinden. Een goed georganiseerde raadpleging van het veld is daarbij van groot belang.

Niveauproblematiek

Het bestuur constateert met instemming dat de HEG geprobeert heeft een standpunt met betrekking tot niveauverschillen in te nemen. Maar zoals dit is uitgewerkt in 2.5, acht het bestuur dit nog niet voldoende.

We ondersteunen de gedachte om hier nog nader onderzoek naar te laten verrichten. Ook zou onderzocht moeten worden in hoeverre het wenselijk is het onderwijs aan volwassenen als aparte categorie te onderscheiden bij examenprogramma en -eisen.

De stof

Stofkeuze

Het bestuur onderkent de in het veld heersende bezwaren tegen een stofkeuze gebaseerd op de in 1967 geformuleerde 'laatste halve eeuw' en de daaruit voortvloeiende terugkerende cyclus van eindexamenonderwerpen, waarin een hedendaagse problematiek die kan leiden tot bestaansverheldering, vaak ver te zoeken is.

Het bestuur waardeert de poging van de HEG om de vicieuze cirkel van onderwerpen te doorbreken, de geconstateerde kortademigheid op te heffen door afstand te doen van elke caesuur en de eindexamenonderwerpen te binden aan een eigentijdse vraagstelling vergezeld door een comparatieve visie. Uit veel reacties blijkt ook dat het verlaten van elke caesuur als bevrijding wordt ervaren.

Het bestuur betreurt het dat de HEG het eindexamen als een min of meer zelfstandig gebeuren heeft moeten beschouwen, los

van wat er in de lagere klassen gebeurt. Aandacht voor longitudinale ontwikkelingen zou hier op zijn plaats zijn, evenals gedachten over hoe het eindexamenprogramma denkt aan te sluiten bij de lagere klassen. De vraag rijst of het in het deeladvies gaat om een afronding of een synthese.

Het bestuur constateert een grote bereidheid om in de eindexamenjaren thematisch te werken, doch merkt op dat een duidelijke formulering of definiëring van het begrip thema ontbreekt. Daar waar in het rapport 'een voorbeeld' wordt genoemd, komt 'de Franse Revolutie' of iets dergelijks te voorschijn. Het ontbreken van een voorbeeld van een (uitgewerkt) thema werkt ook door, daar waar de lijsten van onderwerpen genoemd worden. Het bestuur wil graag een nadere concretisering benadrukken. Het door de HEG in het deeladvies geconstateerde gebrek aan chronologie wordt opgelost door 'de aldus gekozen onderwerpen chronologisch nader te plaatsen en daarbij aparte aandacht aan periodisering te schenken'. Deze zinsnede blijft bij gebrek aan concretisering in de lucht hangen.

In 2.2 maakt de HEG in een N.B. bekend dat zij in een latere fase over zal gaan tot de omschrijving van het begrip thema en de criteria waaraan een thema dient te voldoen. Het bestuur is van mening dat voor een beter begrip van het deeladvies en voor een vruchtbaarder discussie met het veld deze omschrijvingen in dit deeladvies opgenomen hadden moeten worden. Het stofkeuze-vraagstuk lijkt daarmee verschoven naar een later tijdstip, evenals de criteria waaraan die stofkeuze moet voldoen. Vooralsnog constateert de HEG dat bij de keuze van onderwerpen en/of themata de aandachtspunten van onze huidige samenleving en de nieuwe richtingen in de geschiedwetenschap als richtsnoer gelden. De vraag werpt zich op *wie* dat bepaalt, welke criteria voor selectie gaan gelden en vanuit welke vraagstellingen en vanuit welk(e) standpunt(en)?

In het algemeen onderschrijft het bestuur de voorwaarde van 'bestaansverheldering' bij stofkeuze.

De lijsten van onderwerpen

Het bestuur van de VGN prijst het voorstellen van de Cie HEG de bijzondere onderwerpen bij het CSE te betrekken. De eerste poging van de HEG de bijzondere onderwerpen in een bepaald kader te plaatsen en er duidelijke algemene doelstellingen aan te verbinden is verheugend. De hier voorgestelde 'verbreding' van het CSE kan inderdaad een manier zijn om de kortademigheid en de zo overheersende nadruk op 'de laatste vijftig jaar' op te heffen. Zoals het de HEG in het deeladvies voor ogen staat, haalt het de zo vaak erbij 'bungelende' bij-

zondere onderwerpen uit het verdomhoekje.

Het bestuur gaat akkoord met het aanleggen van lijsten van onderwerpen voor het CSE en de keuze van twee daarvan als te examineren onderwerpen, daarbij lettend op een evenwichtige keuze uit Nederlandse, Europese en mondiale geschiedenis met evenwichtige accenten op politieke, sociaal-economische en cultuurgeschiedenis, met als richtsnoer aandachtspunten vanuit de huidige samenleving.

Het bestuur tekent hier echter bij aan dat het deeladvies zwijgt over selectiecriteria voor de samenstelling van de groep die deze lijsten gaat aanleggen.

De vraag rijst of de door de HEG voorgestelde procedure een te grote overheidsbemoeienis gaat inhouden.

Het bestuur vraagt in het kader van de lijsten van onderwerpen uitwerking en precisering van wat de HEG voor ogen staat bij 'onderwerpen die bijdragen tot bestaansverheldering', maatschappelijke relevantie (wie stelt vast wat relevant is? Een brede commissie uit de samenleving?).

Het bestuur mist node een voorbeeld van een in het deeladvies voorgestelde lijst. Het had de discussie in het veld kunnen verhelderen.

Het bestuur dringt er bij de HEG op aan waarborgen te bedingen voor zeer zorgvuldig omschreven CSE onderwerpen vanuit de door de HEG in het deeladvies voorgestelde opties.

De verdeling van dit alles over CSE en SO

Het bestuur concludeert dat het examenvoorstel niet gelijk is aan de inhoud van het rapport. In het rapport wordt afgerekend met elke caesuur, hier keert het terug. Het thematisch-probleemgericht werken wordt hier niet meer verwoord.

De meest fundamentele vraag echter is of de HEG de status, de aard en de inhoud van een CSE voldoende heeft gerelativeerd. Het eindexamenvoorstel is een prijzenswaardige poging om de eindtermen van het geschiedenisonderwijs te vertalen in een aantal min of meer meetbare vaardigheden. De vraag is echter of deze eindtermen volledig meetbaar zijn. Een belangrijk deel van de einddoelen van het geschiedenisonderwijs is niet te meten door middel van landelijke objectieve toetsen. Het CSE heeft relatieve waarde en kan dus maar één van de samenstellende delen zijn bij een eindbeoordeling voor het vak.

Het Eindexamenvoorstel Havo/Vwo is onduidelijk geformuleerd. Het bestuur verklaart zich tegen een examen waarbij alles van a tot z geregeld is. De positieve uitspraken van de HEG over verkaveling van het schooljaar en daarbij het modulair opbouwen van thema's, acht het bestuur te voor-

barig. Meer onderzoek naar bruikbaarheid en uitvoerbaarheid van modulaire organisatie van geschiedenisonderwijs is gewenst.

Tot slot stelt het bestuur voor aan de HEG, om in zijn werk ook aandacht te besteden aan de inrichting van het CSE.

* Over bepaalde structuurbegrippen en vaardigheden:

Het stuk over *feit en objectiviteit* bleek niet zo helder te zijn. De term *feit* wordt niet gedefinieerd. En gaat het hier niet meer om: interpretatie van bronnen? En zou het niet minder gescheiden moeten zijn van het begrip *bron*?

Over het begrip *standplaatsgebondenheid* constateerden we bij de reacties enige onwennigheid en onvrede. Zouden de termen *objectiviteit* en *subjectiviteit* niet volstaan?

DE GEMEENTE

Frank Merten

DE GEMEENTE

De komende lessen gaan we ons bezighouden met 'de gemeente'. Wat is een gemeente, waarvoor zorgt ze en hoe wordt ze bestuurd?

Dit zijn vragen waarop zal worden ingegaan.

Bij dat alles nemen we de gemeente Nijmegen als uitgangspunt. Nijmegen, een rustige stad aan de Waal, die normaal slechts enkele dagen per jaar volop in het nieuws is: tijdens de Vierdaagse. Toch, begin 1981 treedt Nijmegen om een heel andere reden sterk op de voorgrond. Het gaat dan om de bouw van een parkeergarage. Alle kranten staan er vol van en ook op radio en televisie wordt er uitgebreid aandacht aan besteed.

De gang van zaken rond die ene parkeergarage maakt goed duidelijk wat een gemeente is, waarvoor ze zorgt en hoe ze wordt bestuurd.

Daarom staat deze Nijmeegse parkeergarage de komende lessen centraal.

Dit leerlingenmateriaal is zoveel mogelijk gebaseerd op originele gegevens: raadsverslagen, kranteknip-sels en interviews uit de betreffende periode. Datgene wat de diverse personen doen is ook inderdaad gebeurd. Maar dat wil niet zeggen dat de 'hoofdrolspelers' ook echt bestaande mensen zijn geweest. Met name hun persoonlijk wel en wee is ontsproten aan de fantasie van de auteur.

je door zo'n gemeente blijkbaar toch maar mooi je huis uitgezet kunt worden. Als mijnheer Reuters naar zijn neef in Afferden gaat, ziet hij wel borden langs de kant van de weg staan:

op de heenweg deze borden:

Nijmegen

Op een koude februari-ochtend in 1976 kleppert bij mijnheer en mevrouw Reuters thuis de brievenbus. Ze wonen al zo'n 60 jaar in hetzelfde huis in het centrum van Nijmegen. Het is een kleine, oude woning in de Piersonstraat. Omdat ze niet elke dag post krijgen haast mevrouw Reuters zich nieuwsgierig naar de voordeur. Er ligt een grijze enveloppe op de mat. 'Gemeente Nijmegen' staat er in zwarte letters op.

'Ik ben er grijs geworden'

NIJMEGEN — „Ik ben er grijs geworden. Ruim 60 jaar heb ik er gewoond en nu word je er als een kleine jongen uitgezet.” De heer Reuters vindt het een schandaal. Hij woont in één van de negen woningen in de Piersonstraat die plaats zou moeten gaan maken voor een parkeergarage. De Zeigelhofgarage.

(De Gelderlander, 5-2-1976)

Mijnheer Reuters krijgt zo wel héél sterk met de gemeente te maken. Natuurlijk is dat niet altijd zo. Toch wordt ook jij meer met je gemeente geconfronteerd dan je misschien wel denkt.

2 Schrijf de beroepen op van zeven mensen die in dienst zijn van de gemeente en met wie je te maken hebt gehad, of regelmatig te maken hebt, of nog te maken zult krijgen.

Eerlijk gezegd heeft mijnheer Reuters zich nooit eens afgevraagd wat een gemeente nou eigenlijk precies is. Terwijl

op de terugreis deze:

3a Wat betekenen deze borden?

3b Leg aan de hand van de borden het verschil uit tussen Nijmegen en Afferden.

3c In welke gemeente woon je zelf?

3d Schrijf op wat je denkt dat een gemeente is.

1 Voor we verder gaan eerst een kleine enquête:

Vind je dat je met de gemeente waar je woont veel of weinig te maken hebt? Omcirkel het cijfer dat jouw mening het meest weergeeft, en motiveer je keuze.

weinig 1 2 3 4 5 veel

Mijnheer en mevrouw Reuters vinden, dat ze maar weinig met hun gemeente te maken hebben: tot ze de enveloppe openmaken en de brief beginnen te lezen. Er staat in, dat de gemeente heeft besloten dat ze moeten verhuizen. Hun huis zal worden gesloopt om plaats te maken voor een parkeergarage. Dat staat zo natuurlijk niet letterlijk in de brief, maar het komt er wel op neer. Het nieuws is belangrijk genoeg om in de krant te komen.

Mijnheer Reuters slaat net z'n woordenboek dicht, als de telefoon gaat. Het is zijn zuster uit Beuningen. Dat komt goed uit. Nou kan hij meteen eens vragen of ze in de gemeente Beuningen ook zomaar mensen uit hun huis zetten om er parkeergarages te bouwen.

Parkeergarages? Die zijn er in Beuningen helemaal niet. Beuningen heeft die dingen niet nodig.

Mijnheer Reuters snapt er niets meer van. Een gemeente is toch een gemeente? Waarom heeft dan niet elke gemeente minstens één parkeergarage?

4 Mijnheer Reuters gooit alle gemeenten op één grote hoop. Gemeenten kennen onderling echter grote verschillen. Zo heeft de gemeente Staphorst in 1975 ongeveer 12.000 inwoners en een oppervlakte van 136 km². In hetzelfde jaar heeft de gemeente Amsterdam ongeveer 800.000 inwoners die op 210 km² wonen.

4a — hoeveel m² per inwoner is er in beide gemeenten ongeveer beschikbaar?

4b — noem twee belangrijke verschillen tussen deze gemeenten op grond van de voorgaande gegevens.

4c — Noem vijf gebouwen die je in een grote gemeente als Amsterdam wel aan kunt treffen maar in een kleine gemeente als Staphorst waarschijnlijk niet. Verklaar je antwoord.

Wat hoort in welke kolom(men)?

- * aanleg en onderhoud van wegen en fietspaden
- * hoogte van sociale uitkeringen
- * ophalen van het huisvuil
- * politie en brandweer

- * wel of geen kerncentrales
- * een nieuwe lagere school
- * onderhoud van sporthallen en -velden
- * wel of geen satelliet-tv
- * bouwen van een parkeergarage
- * totale aantal politie-agenten per gemeente
- * gas, water- en elektriciteitsvoorziening
- * maximaal aantal leerlingen per klas
- * nieuwe ziekenhuizen

len. In de praktijk zal er van dergelijke plannen en beslissingen maar weinig terecht komen.

Mijnheer Reuters moet in het geval van de parkeergarage dus bij de gemeente zijn, zegt Den Haag. Maar waar moet hij precies naar toe bellen?

Open Huis

WAT KAN HET VOOR U DOEN?

Het Open Huis is er voor een rechtstreeks contact tussen burger en overheid. U kunt er terecht voor al uw vragen, opmerkingen, klachten en ideeën over wat er in Nijmegen gebeurt en niet gebeurt. Verder wordt er informatie verstrekt over de meest uiteenlopende zaken (o.a. gemeentelijke regelingen, bouwplannen, bestemmingsplannen, hinderwetprocedures etc.). Voor het inzien van raadsstukken, nota's en rapporten is er een leeshoek. Er zijn mogelijkheden voor exposities. Een filmzaal is ook aanwezig.

Het Open Huis is geopend:

maandag	van 11.00 - 17.00 uur
dinsdag t/m vrijdag	van 09.00 - 17.00 uur
donderdag	van 09.00 - 21.00 uur
zaterdag	van 10.00 - 17.00 uur

Mijnheer Reuters heeft nu goed de pest in. Natuurlijk weet hij al een paar jaar dat de gemeente in de buurt waar hij woont een parkeergarage wil bouwen, maar nou zijn huis er voor moet worden gesloopt liggen de zaken toch even anders. Plotseling krijgt hij een idee: als hij eens de regering in Den Haag belt. Als de regering kan bepalen dat hij steeds maar weer meer belasting moet gaan betalen, kunnen ze daar in Den Haag ook zeker wel wat aan die parkeergarage doen.

Hij belt eerst 008 en vervolgens telefooneert hij naar het Binnenhof in Den Haag. Of ze daar soms even willen regelen dat die parkeergarage niet door gaat. Het antwoord is teleurstellend: de regering heeft er niets mee te maken. Hij moet maar naar z'n gemeente gaan.

5 Worden de onderstaande zaken door het rijk (waarmee hier regering wordt bedoeld) of door de gemeente geregeld? Maak een kolom 'rijk' en een kolom 'gemeente' in je schrift.

Sommige zaken mag een gemeente dus zelf regelen, terwijl andere dingen door het rijk worden bepaald. Hoe komt dat?

Het vaststellen en regelen van allerlei dingen gebeurt in Nederland op drie niveaus. De gemeente is het laagste, het rijk staat aan de top, daar tussenin zitten de provincies.

Volgens de wet regelt en bestuurt elke gemeente haar eigen zaken, ofwel huishouding. In de praktijk zijn gemeenten echter helemaal niet zo zelfstandig. Regering en parlement hebben steeds meer dingen landelijk geregeld, en de gemeenten opgedragen die zaken uit te voeren. Medebewind heet dat laatste officieel. Eigenlijk kan een gemeente dan ook nog maar weinig helemaal zelfstandig bepalen. Gemeentelijke plannen en beslissingen moeten zelfs door de provincie waarbinnen de gemeente ligt en door het rijk worden goedgekeurd.

Kort samengevat kan een gemeentebeheer in theorie allerlei plannen maken en beslissingen nemen die niet overeenkomen met wat rijk en provincie wil-

6 Waarom zal de gemeente Nijmegen het 'Open Huis' hebben ingesteld?

Dat probleem is snel opgelost. Mijnheer Reuters draait het nummer en

krijgt een vriendelijke mevrouw aan de lijn. Dan barst hij los: Hoe het in vredesnaam mogelijk is geweest om op de plek van zijn huis een parkeergarage te gaan bouwen. Wie heeft dat besloten? Dat hangt er vanaf, antwoordt de mevrouw.

Hoezo? Het ligt er aan wat u bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen heeft gestemd, klinkt het even vriendelijk. CDA, broemt mijnheer Reuters. Nou, zegt het Open Huis weer, dan heeft u het eigenlijk een beetje zelf besloten. U heeft namelijk gestemd op een partij die op de plek van uw huis een parkeergarage wil bouwen. Goedemorgen.

Mijnheer Reuters is sprakeloos. Hij hangt de hoorn op de haak en zakt met een diepe zucht in z'n luie stoel. Inmiddels heeft mevrouw Reuters van pure verbazing een paar steken van haar breiwerk laten vallen. Ga er ook maar aan staan. Je krijgt een brief van de gemeente waarin je leest dat je huis moet worden gesloopt, en dan blijkt je dat nog min of meer zelf te hebben besloten ook! Toegegeven, het staat hier wat overdreven, maar toch...

We gaan eens kijken hoe de gemeente tot de beslissing is gekomen om in de Piersonstraat op de plaats van het huis van mijnheer en mevrouw Reuters een parkeergarage neer te zetten.

De Gemeenteraad

Natuurlijk heeft de gemeente Nijmegen niet zo maar even op een zonnige woensdagmorgen bepaald dat er in de Piersonstraat een parkeergarage moet komen. Integendeel, kun je wel zeggen.

7 Hoe lang denk je dat zo'n besluitvormingsproces wel kan duren?

Je zou je kunnen afvragen of Nijmegen wel één of meerdere parkeergarages nodig heeft.

Daarvoor moeten we een eindje terug in de geschiedenis. In februari 1944 wordt het centrum van de stad door Amerikanen (per vergissing?) gebombardeerd, waardoor een enorme schade ontstaat. Van september 1944 tot maart 1945 ligt Nijmegen aan het front; constant worden er granaten op de stad afgevuurd. Behalve dat er veel doden vallen worden zo nog meer ge-

Foto: de binnenstad in 1946 (Uit: J. Brinkhoff, Nijmegen vroeger en nu)

bouwen en huizen zwaar beschadigd. Na de oorlog is alle aandacht in de eerste plaats gericht op her- en nieuwbouw van woningen en op de herbouw van de city (het hart van het stadscentrum) als winkel- en werkgelegenheidscentrum voor de wijde omgeving van Nijmegen. Dit kost zo veel geld en energie, dat er voor de oude en deels vernielde benedenstad maar weinig overblijft. De vele kale plekken die daar als gevolg van het februari-bombardement zijn ontstaan, worden door een groot deel als parkeerplaats gebruikt.

Aan het eind van de jaren zestig wordt er echter een dertigjarenplan voor de benedenstad uitgedacht. Zevenhonderd nieuwe woningen zullen de benedenstad weer in haar oude glorie moeten herstellen. De parkeerruimte die daardoor verloren gaat, zal door middel van een aantal parkeergarages worden gecompenseerd.

Dit plan is gemaakt nadat de gemeenteraad van Nijmegen daar om heeft gevraagd. De gemeenteraad???

8 Schrijf op wat een gemeenteraad volgens jou is.

Wat is een gemeenteraad?

Elke gemeente moet worden bestuurd, omdat er een hoop zaken te regelen zijn. Nu is Nederland een democratie wat letterlijk inhoudt dat het besuur wordt uitgeoefend door de mensen die er wonen. In de praktijk besturen alleen de mensen die stemrecht hebben mee.

Dat geldt ook voor de Nederlandse gemeenten. Als er in een gemeente iets besloten moet worden, zouden alle stemgerechtigden dus bij elkaar moeten komen.

9 Noem één stad uit de geschiedenis waar dat ook echt zo gebeurde.

In een heel kleine gemeente zou dat vandaag de dag ook nog wel kunnen, maar zodra gemeenten groter worden is zoiets natuurlijk niet meer mogelijk. Stel je maar eens voor: in Amsterdam moet er beslist worden over de aanschaf van nieuwe brandweerauto's. Bijna één miljoen mensen zou daar over mee moeten praten; dat zijn zo'n 20 grote voetbalstadions vol! Dat gaat dus niet. Daarom is al rond 1850 wettelijk geregeld, dat uit de inwoners van een gemeente vertegenwoordigers gekozen moeten worden, die dan uit

naam van de inwoners de gemeente gaan besturen. Al deze gekozen vertegenwoordigers samen noem je de gemeenteraad of kortweg de raad. Iemand die in de raad zit, wordt (gemeente)-raadslid genoemd.

Eens in de vier jaar worden er in elke gemeente gemeenteraadsverkiezingen gehouden. Tot voor kort mochten bij dergelijke verkiezingen alleen Nederlandse inwoners van 18 jaar en ouder van een gemeente stemmen. En vanaf hun 18e jaar konden Nederlandse inwoners van de gemeente in de raad worden gekozen.

In 1982 is de grondwet echter gewijzigd: ook de buitenlandse inwoners van elke gemeente mogen vanaf hun 18e jaar kiezen en worden gekozen. Voorwaarde hierbij is wel, dat je als buitenlander minimaal vijf jaar legaal (in overeenstemming met de wet) in Nederland verblijft.

10 De tweede Kamer is in grote meerderheid met deze wetswijziging accoord gegaan. Eén partij heeft echter tegengestemd. Welke partij zal dat zijn geweest, en wat vind je van haar opstelling?

Hoe zit het met die raadsverkiezingen? Dat kan mijnheer Reuters maar weinig schelen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen stemt hij altijd op het CDA, en

dus doet hij dat ook bij raadsverkiezingen. Hij weet niet, dat de politieke partijen in een gemeente allemaal met een speciaal programma komen, waarin staat wat ze de komende vier jaar met hun gemeente van plan zijn. In het programma voor Nijmegen van het CDA staat toevallig wel, dat deze partij vóór parkeergarages in het centrum van Nijmegen is.

Daar heeft mijnheer Reuters nou net helemaal geen behoefte aan. Hij heeft namelijk het liefst helemaal geen auto's in het centrum. Dan kan hij tenminste eens rustig zijn hond uitlaten. Bovendien heeft hij zelf ook geen auto. Maar mijnheer Reuters denkt: als ik het eens ben met wat het CDA voor het hele land van plan is, dan ben ik het automatisch eens met wat men voor Nijmegen wil.

Dat hoeft dus niet zo te zijn. Voor wat betreft een autovrij centrum kan mijnheer Reuters bij volgende raadsverkiezingen beter op een andere partij stemmen. Bijvoorbeeld op een partij die niet in de Tweede Kamer zit.

11a Welke van de partijen op de cartoon kom je niet in de Tweede Kamer tegen?

11b Leg uit waarom de lijsten 1 en 3 landelijk gezien geen kans maken.

11c Wat valt je op als je kijkt naar de zogenaamde landelijke partijen op de cartoon?

tabel: aantal raadsleden per gemeente

<i>inwoners</i>	<i>raadsleden</i>	<i>inwoners</i>	<i>raadsleden</i>
tot 3.000	7	40.000 – 45.000	27
3.000 – 6.000	11	45.000 – 50.000	29
6.000 – 10.000	13	50.000 – 60.000	31
10.000 – 15.000	15	60.000 – 70.000	33
15.000 – 20.000	17	70.000 – 80.000	35
20.000 – 25.000	19	80.000 – 100.000	37
25.000 – 30.000	21	100.000 – 200.000	39
30.000 – 35.000	23	boven 200.000	45
35.000 – 40.000	25		

Nu is, hebben we gezien, lang niet elke gemeente even groot. In de ene gemeente valt er veel meer te regelen dan in de andere. Daarom zou het niet eerlijk zijn als elke gemeente evenveel raadsleden zou hebben. Dat is dan ook niet zo. Naarmate een gemeente meer inwoners heeft, krijgt ze ook meer raadsleden.

12a Hoeveel inwoners heeft de gemeente waar jij woont?

12b En hoeveel raadsleden dus?

12c Heeft Utrecht (ongeveer 240.000 inwoners) evenveel raadsleden als Amsterdam (ong. één miljoen inwoners)?

Het werk als raadslid is geen volledige baan. Het is een functie die je 'erbij doet'.

(zie bijlage I)

De vergaderingen van een gemeenteraad zijn openbaar; je mag er dus als toeschouwer bij gaan zitten. Ze worden dan ook duidelijk aangekondigd.

Wat moet je doen als je niet zelf naar een raadsvergadering kunt gaan, maar je toch wilt weten wat daar besproken en besloten is? Je kunt dan naar het gemeentehuis gaan, of naar een openbare bibliotheek. Daar liggen namelijk verslagen van de vergaderingen, de zogenaamde notulen, voor iedereen ter inzage, zoals dat heet.

13 Ga naar een openbare bibliotheek of naar het gemeentehuis en kijk daar naar het verslag van de meest recente raadsvergadering. Noteer drie zaken die in de vergadering aan de orde zijn geweest.

Wat heeft de gemeenteraad van Nijmegen ook al weer met mijnheer Reuters en de parkeergarage te maken? Welnu, de gemeenteraad staat aan het hoofd van de gemeente. Dat is duidelijk: bin-

Wanneer vergadert de Raad

Gewone Raadsvergaderingen

Waarschijnlijk zal op woensdag 14 december een „extra” gewone Raadsvergadering worden ingelast. Deze vergadering begint dan om 19.30 uur.

Verder staan er Raadsvergaderingen op het programma op de woensdagen 21 december, 11 januari en 1 februari. Deze vergaderingen beginnen steeds om 19.30 uur.

De Gemeenteraad komt steeds bijeen in de Raadszaal van het Stadhuis, Korte Nieuwstraat 6.

Stukken ter inzage

Ongeveer een week voor de betreffende vergadering kunnen belangstellenden alle vergaderstukken inzien in het gemeentelijk informatiecentrum Open Huis.

nen het gemeentebestuur is de raad de baas. Wat houdt dit nu in?

- de gemeenteraad maakt uit aan welke zaken geld wordt besteed en hoeveel;
- bepaalt gemeentelijke regels waaraan alle inwoners van de gemeente zich moeten houden (z.g. verordeningen);
- neemt alle besluiten die voor de dagelijkse gang van zaken binnen de gemeente van belang zijn;
- stelt plannen op voor de toekomst.

14a Bedenk bij elke taak van de gemeenteraad één voorbeeld.

14b Welke van de vier taken oefent de Nijmeegse raad uit wanneer ze aan het eind van de jaren zestig opdracht geeft om een plan te maken voor de benedenstad?

B & W

Zoals we hebben gezien, stelt men in het plan voor om 700 woningen in de benedenstad te gaan bouwen. Nieuw te bouwen parkeergarages zullen de 'parkeerfunctie' van de benedenstad overnemen. De parkeergarage die het grootst zal worden, plant men onder het Plein 1944 in het hart van het centrum.

Op 2 november 1972 komt het plan in de raad aan de orde. De meeste raadsleden zijn er heel tevreden over. Slechts één punt mankeert eraan: de parkeergarage onder het Plein 1944. Een grote meerderheid in de raad ziet die niet zitten. Men heeft andere plannen met het plein. Dat moet het gezellige, bruisende middelpunt van het centrum worden, en daar passen geen auto's en uitlaatgassen bij.

De raad geeft het college van B&W opdracht om een alternatief voor de 'Pleingarage' te gaan zoeken.

15 Wat betekent de afkorting B&W?

Wat heeft dat college van B&W met de gemeente te maken?

Zoals al is gezegd, hebben de raadsleden gewoon een baan, en doen ze het raadswerk in hun vrije tijd. Daarom kunnen de raadsleden niet alle dagelijkse problemen die zich in hun gemeente voordoen op hun schouders nemen. Ze hebben daar gewoonweg de tijd niet voor.

Om die reden kent elke gemeente een aantal mensen dat speciaal met het dagelijkse bestuur van de gemeente is belast. Dit zijn de wethouders, de 'W' van B&W. Over de 'B' hebben we het later. Deze wethouders worden door en uit de gemeenteraad gekozen nadat partijen die samen een meerderheid vormen daarover afspraken hebben gemaakt. Ook als ze eenmaal wethouder zijn, blijven ze gewoon lid van de raad. Wanneer die raad ergens over moet beslissen, wat door middel van stemmen gebeurt, stemmen de wethouders dus gewoon mee.

Het aantal wethouders kan per gemeente verschillen. Hoe groter de gemeente, hoe meer er te regelen valt en hoe groter het dagelijks bestuur is.

Het minimum aantal wethouders is twee, het maximum aantal zeven. Alleen in gemeenten met heel veel inwoners, als Amsterdam en Rotterdam, kunnen er na allerlei ingewikkelde procedures enkele wethouders extra worden gekozen.

Iedere wethouder 'beheert een portefeuille'. Dat wil zeggen, dat hij speciaal verantwoordelijk is voor een aantal zaken die in zijn gemeente moeten worden geregeld, bijvoorbeeld de woningbouw of de financiën.

De samenstelling van de raad en de verdeling over de partijen van het aantal wethouders kan per periode van vier jaar flink verschillen. Hier zie je de situatie voor Nijmegen:

1974–1978

wethouders: 3 CDA, 3 PvdA
raadsleden: 18 CDA, 15 PvdA,
3 VVD, 2 SP, 1 PPR

1978–1982

wethouders: 4 CDA, 1 VVD, 1 D'66
raadsleden: 16 CDA, 12 PvdA,
4 VVD, 2 SP, 1 PPR,
2 D'66, 1 PSP

1982–1986

wethouders: 3 CDA, 2 PvdA,
1 D'66
raadsleden: 13 CDA, 9 PvdA,
6 VVD, 4 PSP, 3 SP,
2 D'66, 1 PPR, 1 CPN

16a Welke partij zit in deze periode altijd in B&W?

16b Ben je het eens of oneens met de stelling dat hoe meer zetels een partij in de gemeenteraad heeft, des te meer wethouders ze heeft? Verklaar je antwoord en gebruik daarbij de 'Nijmeegse' cijfers.

Het college van B&W zorgt voor het dagelijks bestuur van een gemeente.

Wat houdt dat ongeveer in?

- het voorbereiden van wat in de raad moet worden behandeld.
- het uitvoeren van de besluiten en opdrachten van de raad.
- zorgen voor de inkomsten en uitgaven van de gemeente.
- zorgen dat landelijke regelingen in de gemeente goed worden uitgevoerd.

Wat doet een wethouder nou concreet? Het interview met de Amersfoortse wethouder Verweij maakt dat misschien wat duidelijker.

17 Over welke eigenschappen moet een goede wethouder volgens Verweij beschikken?

Wat heeft het college van B&W ook weer met de parkeergarage en met mijnheer Reuters te maken? In 1972 heeft de raad besloten, dat er onder het Plein 1944 geen parkeergarage mag komen. Aan het college geeft de raad opdracht een alternatief te bedenken voor zo'n Pleingarage. Het college van B&W doet daar maar liefst twee jaar over, maar dan komt men ook met een weloverwogen voorstel. Het is inmiddels december 1974.

In de buurt van het Plein 1944 staat een kerk die niet veel meer wordt gebruikt: de Carmelkerk (zie plattegrond). Volgens het college van B&W kan die kerk dus best worden gesloopt, waarna er een parkeergarage gebouwd kan gaan worden. Een prima alternatief voor het Plein, zo meent het college.

INTERVIEW MET

DE WETHOUDER

Welke rol speelt een wethouder in de plaatselijke democratie?

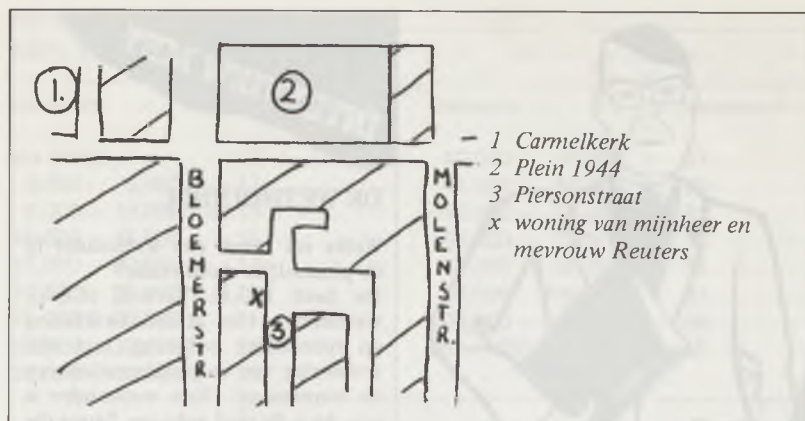
De heer E.G.C. Verweij (CDA), wethouder van stadsontwikkeling en ruimtelijke ordening, met uitzondering van de problematiek van de binnenstad: 'Een wethouder is een door de raad gekozen figuur die aan die raad verantwoording schuldig is namens het college van B en W. Daar wil ik toch wel even de nadruk op leggen, omdat daar wel eens misverstand over bestaat.

– Hoeveel tijd gaat er ongeveer in uw werk zitten?

'Als je voor het wethouderschap kiest omdat je denkt dat je dan een 8-urige werkdag hebt, dan kun je het wel vergeten. Ik heb veel avondvergaderingen – raadsvergaderingen, fractievergaderingen – en verder zijn er talrijke andere bijeenkomsten omdat via inspraakavonden plannen moeten worden besproken met belanghebbende burgers. In het weekend lees ik stapels gemeentestukken. Nou ja, ik kom toch wel aan 70, 80 uur per week. Dat is vrij pittig.'

– Wat is een goede wethouder?

'Een wethouder moet besturen. Daar bedoel ik mee dat hij zich niet teveel met het werk van ambtenaren moet bemoeien. Een wethouder moet ervoor zorgen dat plannen zich kunnen ontwikkelen en tot een goed einde worden gebracht. En wat zeker niet minder belangrijk is: hij moet goed kunnen luisteren. In de raad bestaan wensen en verlangens van meerderheden en minderheden. Die moeten zijn scherpe aandacht hebben. Maar hij moet ook luisteren naar wat in de bevolking leeft. Allerlei zaken veranderen op het ogenblik. Wel, hij kan wachten tot dat hij door anderen gedwongen wordt om iets te doen of hij kan zelf met voorstellen komen. En verder? Ach, een wethouder is een openbare schietschijf. Hij moet een groot incasseringsvermogen hebben, beseffen dat het niet om zijn persoon maar om de zaak gaat en dat besef met een zekere hardheid ondersteunen.'

18 Teken dit plattegrondje in je schrift over en kleur de Carmelkerk groen, het Plein 1944 blauw en de Piersonstraat rood.

Eind december 1974 wordt er 's avonds bij mijnheer Reuters gebeld. Het is pastoor Peters van de Carmelkerk. Of mijnheer en mevrouw Reuters hun handtekening willen zetten onder een protestbrief aan het college van B&W tegen de sloop van de kerk.

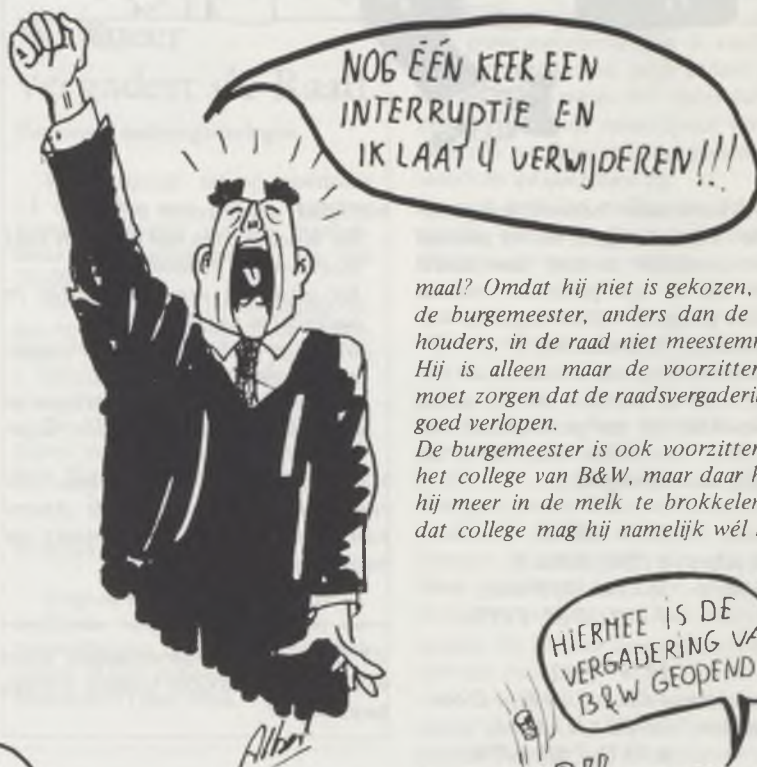
Omdat ze, niet elke zondag, maar toch minstens met Pasen en Kerstmis naar de Carmelkerk gaan, tekenen ze allebei.

De pastoor heeft geen tijd voor een kopje koffie, want hij moet nog zo veel mogelijk handtekeningen zien te verzamelen. Er is namelijk haast bij, want begin januari zal de raad over het voorstel van B&W gaan beslissen.

Wanneer mijnheer Reuters vlak voor Kerstmis in de buurtwinkel nog even snel een flesje slagroom gaat kopen, hoort hij van het winkeldame dat de brief van de pastoor al is verstuurd. Er staan wel 350 handtekeningen onder, en hij heeft de brief aan de burgemeester zelf geadresseerd. Zo, zo, denkt mijnheer Reuters, aan de burgemeester zelf.

Aan de burgemeester zelf. Het winkeldame en mijnheer Reuters vinden dat nogal bijzonder. De pastoor heeft zijn protestbrief dan ook niet zó maar naar de burgemeester gestuurd. Wat is dat voor een figuur, zo'n burgemeester? De 'B' van B&W.

maal? Omdat hij niet is gekozen, mag de burgemeester, anders dan de wethouders, in de raad niet meestemmen. Hij is alleen maar de voorzitter die moet zorgen dat de raadsvergaderingen goed verlopen.

De burgemeester is ook voorzitter van het college van B&W, maar daar heeft hij meer in de melk te brokkelen. In dat college mag hij namelijk wel mee-

stemmen, en heeft hij zelfs een beslissende stem in het geval dat de stemmen staken.

19 Deze tekening is misschien wel leuk, maar klopt niet. Waarom is de burgemeester niet 'de baas'. Wie of wat is wel de hoogste baas in de gemeente?

Een burgemeester heeft nog diverse andere taken. Zo is hij verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde en veiligheid. Daarom staat de burgemeester aan het hoofd van politie en brandweer, en mag hij wanneer er sprake is van ernstige ordeverstoringen of rampen alle bevelen geven die hij nodig vindt om de situatie onder controle te krijgen.

Een belangrijke figuur dus, die burgemeester. Daarom heeft de pastoor van de Carmelkerk besloten om juist hem zijn protestbriefje te sturen. In een interview vertelt de burgemeester van Amersfoort, de heer Vermeer, aan welke eisen een goede burgemeester volgens hem moet voldoen.

20 Wat moet een goede burgemeester volgens Vermeer doen? Wat moet hij vooral niet doen?

21 Samenvatting van de voorafgaande bladzijden: zet op de juiste plaats in het schema:

- controleert uitvoering.
- maken plannen met hulp van ambtenaren.
- voeren goedgekeurde of gewijzigde plannen uit met behulp van ambtenaren.
- keurt plannen goed/af, wijzigt, doet voorstellen, heeft opdrachten.

INTERVIEW MET

DE BURGEMEESTER

— Aan welke eisen moet een goede burgemeester voldoen?

'Ontzettend belangrijk vind ik dat je opvattingen kunt respecteren, ook opvattingen die helemaal de jouwe niet zijn. Je moet in staat zijn mensen in hun waarde te laten, je moet niet laatdunkend zijn, afkappen, afkammen.

En ja, je moet toch ook wel — ik druk het nu voorzichtig uit — een beetje geduld met mensen hebben, goed met mensen kunnen omgaan, in het college, in de raad, met de ambtenaren. Maar vooral in het college waar je toch wat intensiever bezig bent met heel verschillend geaarde mensen.

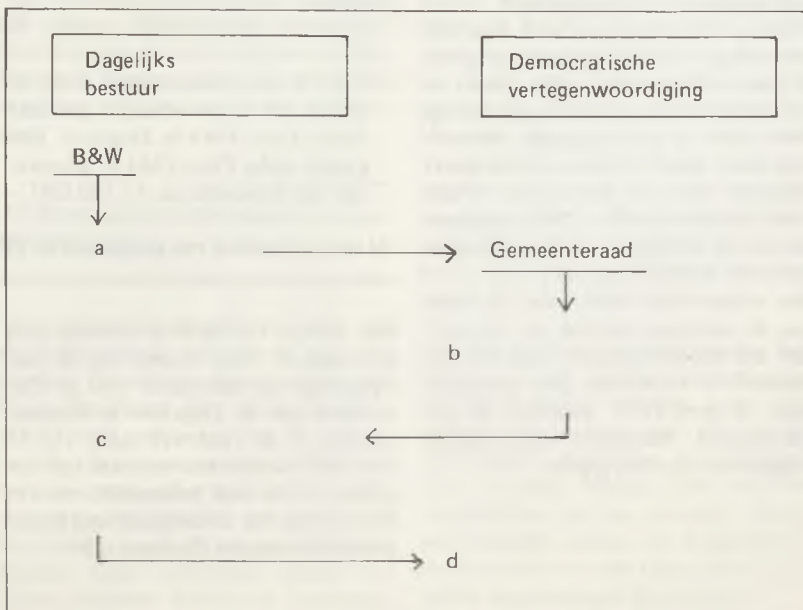
Ook naar de bevolking toe moet je erg veel dingen kunnen meemaken die helemaal niets te maken hebben met je eigen smaak of met je eigen opvattingen, of weet ik veel. Ik kan bijvoorbeeld met het grootste plezier met mijn vrouw bij een of andere fokkersvereniging verkeren, hoewel ik zelf geen begaafd fokker ben. Zo zijn er tal van voorbeelden. Niet afstandelijk doen, maar ook niet alles kritiekloos slikken. Goed, je moet natuurlijk kennis van zaken hebben op het gebied van bestuursrecht en zo, maar ik heb gelukkig een hele goede secretaris. Nee, het gaat in de eerste plaats om de menselijke eigenschappen van de burgemeester.

Sloop van de Carmelkerk?

Terug nu naar de Carmelkerk en pastoor Peters. Het college van B&W heeft de raad dus voorgesteld om de Carmelkerk te slopen. Ondanks de protestbrief van de pastoor blijft dat voorstel gehandhaafd. De pastoor heeft echter ook een aantal raadsleden opgebeld om zijn problemen onder de aandacht te brengen. Zij beloven het in hun *fracties* te bespreken. Begin *januari 1975* zal het allemaal in de raad aan de orde komen.

Als het zover is, gaat pastoor Peters met bonzend hart naar de vergadering, die immers openbaar is, toe. Na ruim een uur over allerlei andere zaken te hebben gepraat, komt dan eindelijk de Carmelkerk aan de beurt. Al snel blijkt, dat een meerderheid in de raad tegen het slopen van de kerk is. Het plan van het college wordt verworpen. Hoera!, juicht de pastoor luid door de vergaderzaal. De burgemeester kijkt verstoord op, en vraagt om stilte op de *publieke tribune*. Maar dat hoort de pastoor al niet meer; hij is de raadszaal uitgerend op weg naar huis om het goede nieuws met een paar glazen wijn te gaan vieren...

Wanneer pastoor Peters de volgende morgen een beetje duf wakker wordt, leest hij in de krant dat het besluit om zijn kerk niet te slopen vérstrekkende gevolgen heeft.

Conflict over parkeergarage

Breuk CDA-PVDA dreigt

Nijmegen — De samenwerking tussen PvdA en CDA in de Nijmeegse gemeenteraad staat sinds afgelopen nacht op springen. Tijdens de beraadslagingen over de toekomstige structuur van de Nijmeegse binnenstad kwamen beide partijen onverwacht lijnrecht tegenover elkaar te staan.

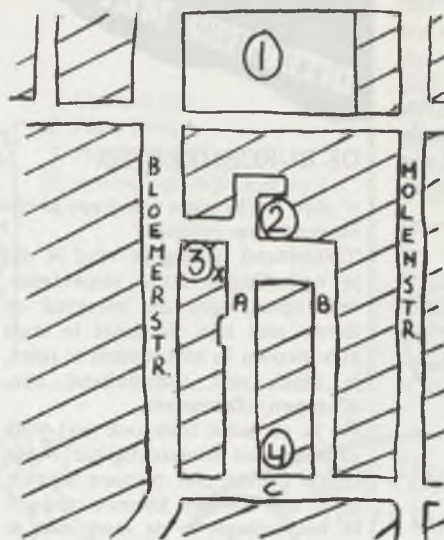
Het conflict draait rond de plaats waar in de binnenstad nu precies de grote parkeergarages moeten komen. Met name waar een nieuwe plaats gevonden kan worden voor de parkeergarage die B&W gepland hadden op de plaats van het Carmelcomplex aan de Doddendaal, maar die door de raad wordt afgevozen.

(De Gelderlander, 24-1-1975)

In het kort komt de ruzie tussen CDA en PvdA hier op neer: het CDA ziet het Plein 1944 als alternatief voor de Carmelkerk. Nee, zegt de PvdA, want het college komt nou juist met de Carmelkerk omdat de raad heeft besloten, dat er onder het Plein 1944 géén parkeergarage mag komen. Het CDA wil nu weer wél een 'Pleingarage', de PvdA niet. De ruzie loopt zó hoog op, dat de samenwerking tussen beide partijen binnen het college van B&W verbroken dreigt te worden. In dat geval zou Nijmegen zonder dagelijks bestuur komen te zitten. De soep wordt echter niet zo heet gegeten als ze is opgediend.

PvdA en CDA besluiten in de raad om het college van B&W opdracht te geven te gaan onderzoeken welke plaats in het centrum het meest in aanmerking komt voor de parkeergarage. Het college moet daarbij kiezen uit vier alternatieven voor de Carmelkerk: Plein 1944 (mokkend door PvdA geaccepteerd), de Zeigelhof, de Bloemburgerhof en de Eerste Walstraat.

Het college van B&W voert de wens van de raadsmeerderheid uit, en geeft een architectenbureau de taak het onderzoek in te stellen. Drie maanden later, in april 1975, verschijnt er een dik rapport. Hieronder volgen enkele fragmenten uit dat rapport.

Plattegrond van een deel van het Nijmeegse centrum.

- 1 Plein 1944.
- 2 de Zeigelhof.
- 3 de Bloemburgerhof.
- 4 De Eerste Walstraat.
- a de Piersonstraat.
- b de Karregas.
- c de Eerste Walstraat.
- x woning van mijnheer en mevrouw Reuters.

a 'Er is in opdracht van het Gemeentebestuur van de gemeente Nijmegen een studie gemaakt van de beste plaats van een parkeergarage onder Plein 1944 of in het gebied rondom de Piersonstraat. Een garage in de Eerste Walstraat komt te ver van de

winkels af te liggen en is daarom niet geschikt. Een garage aan de Bloemburgerhof wordt afgewezen wegens sociale problemen in verband met het slopen van een relatief groot aantal woningen.'

b Tabel: Kostenvergelijking Plein 1944/ Zeigelhof

situatie \ kosten	Plein 1944		Zeigelhof	
	200 auto's	330 auto's	200 auto's	315 auto's
totale investering	4.650.000	5.800.000	3.275.000	3.855.000
kosten per parkeerplaats	23.250	17.575	16.375	12.240

c 'Uit de vier alternatieven moet de definitieve keus worden gemaakt tussen Plein 1944 en Zeigelhof. Een garage onder Plein 1944 is, afhankelijk van de grootte, ca. f 1.500.000,—

duurder dan een garage aan de Zeigelhof. Hier tegenover staat de mogelijkheid om de garage onder Plein 1944 ruim twee jaar eerder gereed te hebben.

'Al met al verdient een garage aan de Zeigelhof de voorkeur.'

Het college van B&W is tevreden over het rapport. Haar voorstel om de parkeergarage als alternatief voor de Carmelkerk aan de Zeigelhof te bouwen, zal het in de raad wel halen. Op 15 mei 1975 wordt het voorstel van het college in de raad behandeld, zoals in het verslag van de vergadering (de zogenaamde *notulen*) te lezen valt:

Nr. 14. SITUERING PARKEERGARAGE PLEIN 1944/ PIERSONSTRAAT. Voorstel van Burgemeester en wethouders om in te stemmen met het vastleggen in het structuurplan voor het stadscentrum van het Zeigelhof als plaats voor een parkeergebouw met een capaciteit van rond 200 auto's met een uitbreidingsmogelijkheid tot plm. 300 parkeerplaatsen.

Stadsplanning

In het voorstel van het college wordt 'het structuurplan voor het stadscentrum' genoemd. Wat is dat, zo'n structuurplan?

Eén van de belangrijkste taken van een gemeentebestuur is er voor te zorgen, dat het grondgebied van zijn gemeente op een fatsoenlijke wijze wordt ingericht. Hiertoe beschikt het bestuur over middelen, die moeten voorkomen dat iedere inwoner maar kan doen en laten wat hij of zij wil.

Het eerste middel is het al genoemde structuurplan. Hierin geeft het gemeentebestuur de ontwikkeling van (een deel van) de gemeente in grote lijnen aan: waar komen nieuwe wijken, bedrijfsterreinen, parkeergarages en drukke verkeerswegen?

Binnen zo'n structuurplan passen bestemmingsplannen, die voor een gemeente-bestuur het tweede middel vormen om te bepalen, wat er met het grondgebied van de gemeente moet gaan gebeuren. Een bestemmingsplan beslaat altijd een deel van een gemeente, en is veel gedetailleerder dan een structuurplan. Zo geeft het precies aan waar woningen komen te staan, hoe hoog en groot die mogen zijn, waar plantsoenen komen, en waar parkeerplaatsen. In het bestemmingsplan kan een gemeentebestuur exact vastleggen hoe het desbetreffende gebied eruit moet zien.

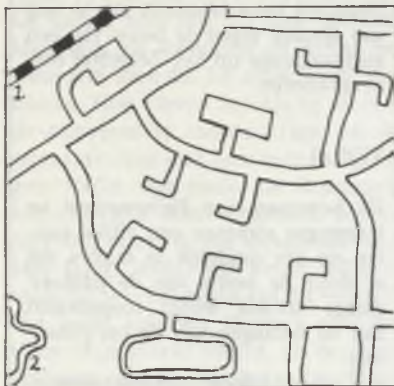
22 Na al deze theorie een stukje praktijk. Je ziet hier het stratenplan van een denkbeeldige, nieuw te bouwen wijk. De raad van de gemeente waarin deze wijk komt te liggen, heeft het college van B&W opgedragen om er een structuurplan voor te ontwerpen.

In deze wijk moeten komen:

- ééngezinswoningen (blauw)
- drie flats van tien verdiepingen (bruin)
- een villapark (rood)
- een groot kantorencomplex (zwart)
- een park met sportvelden (groen)
- een station (grijs)
- een winkelcentrum met marktplein (geel)
- een parkeergarage (rose)

Het is nu de bedoeling, dat je de plattegrond op een los blaadje overtekent en vervolgens met de genoemde kleuren aangeeft, wat waar moet komen. Je kunt dat misschien het beste doen, door middel van arcen (het zetten van lijntjes). Je speelt dus voor het college van B&W. Heel belangrijk is, dat

je op het losse blad ook zet waaróm je iets juist op die plek hebt getekend. Je moet je keuzes motiveren.

1 spoorlijn 2 beekje

Terug nu naar de Piersonstraat. Zoals elke ochtend wordt ook op 16 mei 1975 de krant bij mijnheer Reuters op bed gebracht door zijn hond. Nadat hij samen met zijn vrouw de strips en het weerbericht heeft gelezen, ziet mevrouw Reuters het volgende bericht:

RAAD KIEST VOOR ZEIGELHOF

De Zeigelhof ligt schuin tegenover de Piersonstraat, waar mijnheer en mevrouw Reuters wonen (zie kaartje p. 00). Mijnheer Reuters vindt het maar niks: eerst maanden van herrie en troep als ze die garage gaan bouwen, en daarna het lawaai en de stank van al die auto's. Mevrouw Reuters vindt het minder erg. Aan de Zeigelhof staat nu nog het pakhuis 'De Eenhoorn', dat oud en vervallen is en waar vaak jongeren samenkomen met van die vieze, knetterende brommers. Daarvan gaat de hond altijd zo blaffen. Mevrouw Reuters zal dan ook blij zijn wanneer het pakhuis wordt afgebroken.

23 Moet het bestemmingsplan nu worden gewijzigd?

De voorbereidingen voor de bouw van de parkeergarage kunnen nu echt beginnen. Het bestek klaar maken van de parkeergarage (dat is het daadwerkelijk gaan ontwerpen van de garage, en het kijken naar wat er nog allemaal met de grond moet gebeuren waarop de garage zal worden gebouwd) wil het college door een niet-gemeentelijk bureau laten uitvoeren, omdat de *Dienst Publieke Werken en Volkshuisvesting* dat niet aankan. (Bijlage II).

Bezwaren!

Op een zonnige dinsdag eind september 1975 staat mijnheer Reuters de planten water te geven, als hij door het raam drie dames en twee heren druk ziet praten over het pakhuis 'De Eenhoorn'. Dat zal wel over die garage gaan, zo denkt mijnheer Reuters, en over de sloop van het pakhuis.

Vlak voor hij zich om wil draaien, ziet hij één van de dames in de richting van zijn huis wijzen. Al pratend slentert het groepje vervolgens richting Piersonstraat.

Mijnheer Reuters durft niet goed voor het raam te blijven staan: hij lijkt dan zo nieuwsgierig. Wanneer hij tien minuten later stiekum toch nog eens naar buiten kijkt, ziet hij nog net een auto weggrijden. 'Grondbedrijf', staat op het portier. De ambtenaren van het grondbedrijf zijn druk bezig uit te rekenen wat het de gemeente gaat kosten om de grond waarop de garage gebouwd moet worden, te kopen. Deze grond is namelijk in particuliere handen.

Net wil mijnheer Reuters met zijn vrouw een kopje koffie gaan drinken, als er wordt gebeld. Het is Koos, een vrijgezel van achter in de twintig, die even verderop in de Karrengas woont. Hij heeft rechten gestudeerd en is nu werkloos. Mijnheer Reuters heeft hem wel eens bij de bakker gezien, maar echt kennen doet hij hem niet. Of Koos even binnen mag komen, het gaat over die parkeergarage.

Eenmaal achter een kopje koffie steekt Koos van wal. De gemeenteraad heeft nu wel besloten, dat er een parkeergarage aan de Zeigelhof moet komen, maar dat hoeven de bewoners van de buurt helemaal niet te pikken. De pastoor heeft toch ook voor elkaar gekregen dat zijn kerk niet wordt gesloopt? Mijnheer Reuters snapt er niets van. Van die kerk was enkel nog een voorstel, maar dit is nu toch besloten? Het zit allemaal heel ingewikkeld in elkaar, maar Koos doet zijn best om het zo goed mogelijk aan mijnheer en mevrouw Reuters uit te leggen.

De raad heeft nu wel besloten dat het structuur- en het bestemmingsplan veranderd mogen worden, maar zo'n verandering kost erg veel tijd, omdat aan allerlei wettelijke voorschriften moet worden voldaan. Eén van die voorschriften is, dat mensen binnen een bepaalde termijn de mogelijkheid moeten hebben, om tegen de voorgestelde verandering te protesteren. Hoe doe je dat? Je stuurt een *bezwaar*-

schrift aan het college van B&W, waarin je zet waarom je het met de voorgestelde verandering niet eens bent. Je moet dan natuurlijk wel met goede argumenten komen. Het bezwaarschrift moet door de raad worden behandeld, en als je geluk hebt, krijg je gelijk en komt de raad op de genomen beslissing terug. De termijn waarbinnen bezwaarschriften mogen worden ingediend, is nog net niet verstreken. Kortom, zo besluit Koos, of mevrouw en mijnheer Reuters aan het indienen van een bezwaarschrift willen meewerken. Zij vinden het de moeite van het proberen waard.

Een week later vergadert een aantal bewoners uit de Piersonstraat en de Karregas over de inhoud van het bezwaarschrift. Mijnheer en mevrouw Reuters zijn ook present. Tot diep in de nacht overlegt men onder de bezielende leiding van Koos, die simpele zaken zo goed met moeilijke zinnen onder woorden kan brengen. Dar slaat aan bij ambtenaren, zegt hij.

24 Tegenover het huis waar je woont, ligt een groot grasveld. Het college van B&W wil het bestemmingsplan wijzigen, om op dat grasveld de bouw van een Mavo-Havo-Vwo scholengemeenschap mogelijk te maken. Je besluit daartegen een bezwaarschrift in te dienen. Bedenk vier punten die je in dat bezwaarschrift wilt zetten.

Op 26 oktober 1975 is het bezwaarschrift helemaal klaar, en wordt het naar het college van B&W gestuurd. Het is belangrijk genoeg om de krant te halen.

*Bezwaarschrift bewoners
Piersonstraat—Karregas*

Zeigelhof-garage stuit op verzet

NIJMEGEN — Bewoners van de Piersonstraat en de Karregas (het gebied tussen Molenstraat en Bloemerstraat) hebben zich in een tweetal bezwaarschriften aan de raad gekant tegen het „ontwerpbestemmingsplan Parkeergarage Zeigelhof” en daarop aansluitend tevens tegen het hele „Structuurplan stadscentrum Nijmegen”.

Volgens de bezwaarders heeft het gebied, waar nu een parkeergarage

gepland is, een traditionele woonfunctie. Een dergelijke garage wordt dan ook beschouwd als een ernstige inbreuk op deze functie.

Naast dit bezwaarschrift zijn er nog vier andere tegen de bouw van een parkeergarage op het Zeigelhof binnengekomen.

Vijftal

De bewoners van Piersonstraat en Karregas sommen een vijftal punten op om duidelijk te maken dat er door de bouw van de parkeergarage schade wordt toegebracht aan de belangen van de omwonenden:

- Overlast door verkeersbewegingen, stank en lawaai.
- Ruimte die nodig is gaat spelen de jeugd treffen.
- Onveiligheid voor voetgangers.
- Aantasting leefbaarheid in avond- en nachturen.
- Opknappen van buurt komt onder zware druk te staan.

(De Gelderlander 26-10-1975)

Nadat de wethouder van ruimtelijke ordening her en der advies over het bezwaarschrift heeft ingewonnen, en

de zaak nog eens van alle kanten heeft bekeken, komt hij met een voorstel dat door het hele college van B&W wordt overgenomen. Dat voorstel gaat naar de gemeenteraad.

Het luidt: omdat het gebied van Piersonstraat en Karregas helemaal niet zo'n duidelijke woonwijk is moet de bouw van de garage gewoon doorgaan. Op 29 januari 1976 zal de raad zich buigen over het ingekomen bezwaarschrift.

De dag van de vergadering gaan Koos, mijnheer en mevrouw Reuters en de andere indieners van het bezwaarschrift naar de raadszaal. Na lang wachten komt het eindelijk aan de beurt.

Koos is zeer teleurgesteld over de afloop van de raadsvergadering. De raad heeft vóór het voorstel van B&W gestemd, waardoor het bezwaarschrift in zijn geheel is afgewezen of, duur gezegd, *ongegrond is verklaard*.

Mijnheer Reuters, die er ook wel van baalt, vindt het eigenlijk niet zo'n ramp. Het liefst ziet hij helemaal geen parkeergarage, maar wanneer dat dan zo nodig schijnt te moeten, heeft hij er vrede mee. Onder het motto 'beter een parkeergarage schuin vóór mijn huis

dan in mijn huis' bekijkt mevrouw Reuters het ook van de zonnige kant.

Inmiddels beginnen de voorbereidingen voor de bouw van de parkeergarage al aardig op te schieten. De ambtenaren van het grondbedrijf hebben uitgerekend wat het de gemeente zal gaan kosten om de benodigde grond aan de Zeigelhof te kopen. Dat valt viés tegen.

De Zeigelhofgarage gaat maar liefst 5,4 miljoen meer kosten! Dat komt omdat de *planschade* (schadevergoeding aan burgers en bedrijven die door het plan worden benadeeld) veel en veel hoger uitkomt. Om nu weer uit dit moeilijke probleem te komen gaat B&W de raad voorstellen dan maar een Bloemberhofgarage te bouwen. Dat betekent wel dat er minstens 10 huizen gesloopt moeten worden maar dat moet in hemelsnaam dan maar. B&W blijven overigens deze garage gewoon de *Zeigelhofgarage* noemen, hij is alleen een stukje 'verplaatst'.

Terug naar het begin...

Het college heeft ook besloten de bewoners van de buurt uit te nodigen voor een informatie-avond. Op een koude *februari-ochtend in 1976* klepert bij mijnheer en mevrouw Reuters thuis de brievenbus. Omdat ze niet elke dag post krijgen, haast mevrouw Reuters zich nieuwsgierig naar de voordeur. Er ligt een grijze enveloppe op de mat. 'Gemeente Nijmegen' staat er in zwarte letters op. Wat wil de gemeente nou weer?

Nijmegen

Dat wordt snel duidelijk als mevrouw Reuters de brief voorleest. Het college van B&W zal de gemeenteraad voorstellen om hun huis samen met ongeveer acht andere woningen te slopen, om plaats te maken voor de parkeergarage die eerst aan de Zeigelhof zou komen. Een en ander zal op een informatie-avond worden toegelicht. Maar dat hoort mijnheer Reuters al niet meer. In gedachten ziet hij de drie dames en twee heren weer langzaam in de richting van zijn huis lopen. Weliswaar gehuurd, maar toch zijn huis.

Dan gebeurt er iets wat mevrouw Reuters maar zelden meemaakt. Mijnheer Reuters wordt boos, ver-schrik-ke-lijk boos. Tot nu toe was al dat gedoe met die garage hem nog tot daar aan toe. Maar nu, nu besluiten de heren bestuurders even dat hij maar moet verhuizen. Hoe dŭrven ze! Als hij zó met de gemeente te maken krijgt, zal de gemeente eens met hém te maken krijgen. Nadat zijn zuster uit Beuningen hem toevallig heeft opgebeld, telefoneert hij briesend van kwaadheid naar Den Haag. Afijn, dat weten jullie al want dat was het begin van dit verhaal. Net heeft mijnheer Reuters naar het Open Huis getelefoneerd, als de deurbel gaat. Het is mijnheer Van Hest, mede-indiener van het afgewezen bezwaarschrift, die drie huizen naast mijnheer Reuters woont. Of hij de post al gezien heeft? De woning van Van Hest zal er ook aan moeten geloven. Van Hest zal de gemeente op de informatie-avond wel eens leren. He-las is Koos net op wintersport, zodat ze het zonder hem zullen moeten opknappen. Desondanks kan het gemeentebestuur de borst natmaken!

Bewoners Piersonstraat

'Ik ben er grijs geworden'

NIJMEGEN -- „Ik ben er grijs geworden. Ruim 60 jaar heb ik er gewoond en nu word je er als een kleine jongen uitgezet”. De heer Reuters vindt het een schandaal. Hij woont in één van de negen woningen in de Piersonstraat die plaats zou moeten gaan maken voor een parkeergarage. De Zeigelhofgarage.

Samen met een groot aantal andere bewoners van dit verwaarloosde gebied tussen Molenstraat en Bloemerstraat kondigt hij aan zich tot het uiterste tegen de gemeentelijke plannen te zullen verzetten. „Ook al zijn wij maar kleine jongens in vergelijking met de belanghebbende winkeliers”, zegt hij op de informatie-avond die gisteravond door de gemeente in het Kolpinghuis belegd was.

Een soms emotionele bijeenkomst. PvdA-wethouder J. Mijsbergen (woonbeleid) ontmoette een muur van wantrouwen. De bewoners voelen zich gechanteerd en de dupe van een politiek spel rond de vestigingsplaats van de parkeergarages.

Procedure

Aan het begin van de avond deed de gemeentelijke verkeersdeskundige de heer Nieuwenhuis, een poging de ongeveer 60 aanwezigen duidelijk te maken waarom er op deze plaats eigenlijk een garage nodig is en waarom dat gebouw van ongeveer 30 bij 50 meter ten koste van die negen woningen zo dicht naar de Bloemerstraat toegeschoven moet worden.

De heer A. Thijssen van het gemeentelijk bureau ruimtelijke ordening rekende de aanwezigen voor dat het naar de Bloemerstraat toeschuiven van de garage de gemeente een bedrag van ruim 5 miljoen aan verwervingskosten en planschade bij derden (winkeliers) gaat schelen. Volgens de heer Van Hest, indiener van een bezwaarschrift en gisteravond de grote woordvoerder, allemaal mooie woorden. „Wij worden al jarenlang als vee behandeld”, riep hij verontwaardigd uit.

Maandag

Aanstaande maandag zal het bestemmingsplan voor de Zeigelhofgarage behandeld worden in de commissie ruimtelijke ordening. Het ligt in de bedoeling dat de raad het plan in de vergadering van donderdag 19 februari behandelt.

De heer Van Hest liet weten door te zullen vechten zolang hij kan. Hij peinsde er niet over zijn bezwaarschrift in te trekken. „Uw goed recht”, aldus de wethouder tenslotte.

(De Gelderlander 8-2-1976)

Mijnheer Van Hest heeft dus een nieuw bezwaarschrift ingediend. Het heeft er echter alle schijn van dat het ook deze keer maar heel weinig kans maakt om door de raad *gegrond te worden verklaard*.

Wanneer de wijziging van het bestemmingsplan op 19 februari 1976 door de raad wordt behandeld, maakt het college een ontspannen indruk. Het wijzigingsvoorstel zal zonder meer worden aanvaard. Dan vraagt mevrouw De Horn van de VVD het woord.

Ze valt het voorstel fel aan. Huizen slopen! Verkeerd rekenen! Verkeerd sociaal beleid! Ze vindt het gewoon misleiding. (Bijlage III).

Enkele wethouders beginnen wat onrustig op hun stoel te schuiven. De andere partijen zullen toch niet nu nog overstag gaan? Na de stemming slaken ze een zucht van verlichting: slechts tien van de 39 raadsleden zijn tegen de wijziging. Het bezwaarschrift is afgevoerd en het plan van het college gaat dus gewoon door. Mijnheer Reuters is hevig teleurgesteld. Zijn partij, het CDA, heeft vóór wijziging van het bestemmingsplan gestemd. Dus vóór de sloop van zijn huis.

In beroep

Inmiddels is Koos terug van de wintersport. Zijn huis mag dan wel blijven staan, maar daar is zijn woede niet minder om. Tot diep in de nacht zit hij in zijn wetboeken te studeren om na te gaan, wat de bewoners van de Piersonstraat nu nog kunnen doen. Bij het krieken van de dag heeft hij een plan uitgewerkt. Je kunt tegen gemeentelijke beslissingen *protesteren bij de provincie*.

25 Wat kun je hieruit afleiden met betrekking tot de verhouding tussen gemeenten en provincies?

Hoe zo'n protest bij de provincie precies in z'n werk gaat, is hier niet van belang. Wat wél van belang is: het protest wordt door de provincie afgewezen. De provincie stelt de gemeente Nijmegen in het gelijk. In de Piersonstraat en de Karregas is de verslagenheid groot. Maar Koos heeft nog wat bijzonders in z'n trucendoos. Tegen uitspraken van de provincie kun je weer *protesteren bij de Kroon* (de ministers plus de koningin). *In beroep gaan*, heet dat.

Men gaat de hele gang van zaken dan nog eens heel nauwgezet na. Alles

wordt zorgvuldig op een goudschaaltje gewogen. Zo'n procedure kost veel tijd, en kan wel zo'n vier jaar in beslag nemen. Binnen al die tijd mag er, in afwachting van de uitspraak, aan de bestaande situatie niets veranderen. Er mag dus niet gesloopt en niet gebouwd gaan worden. Het zal geen verwondering wekken, dat de buurt het voorstel van Koos enthousiast aanvaardt.

26 Zal het college van B&W net zo enthousiast zijn? Leg uit.

Voorlopig lijkt de rust in elk geval weer te keren rond de parkeergarage. Lijkt. Want binnen de raad tovert het CDA een oud plan te voorschijn. Omdat het beroep bij de Kroon zo veel tijd gaat kosten, is het misschien zinvol om weer eens te gaan denken over een Pleingarage. De plannen voor zo'n

garage liggen klaar (die stammen nog uit het begin van de jaren zeventig), en de bouw kan snel beginnen. Mijnheer Reuters is blij. Eindelijk wordt zijn partij verstandig. De PvdA reageert echter woedend op het CDA-plan. Het Plein heeft afgedaan, en dat moet zo blijven.

Inmiddels zijn er sinds het gereedkomen van het 30-jarenplan voor de binnenstad tien jaren verstreken. Tien jaren vol rapporten, vergaderingen, ruzies en protesten. En in feite is er niets veranderd: er is nog steeds geen parkeergarage. Ook over het nemen van allerlei andere beslissingen kan vaak een hoop tijd heengaan. Toestemming verlenen om van een leegstaande woning een gezellig buurthuis te maken bijvoorbeeld, of een subsidie-aanvraag voor een sportclub. Zo'n trage gang van zaken is zelfs spreekwoordelijk geworden: ambtelijke molens malen langzaam.

27a Leidt uit de tekening af hoe het komt, dat het nemen van beslissingen

zo veel tijd kan kosten. Verwerk in je antwoord zowel een voordeel als een nadeel hiervan.

27b Is het bestaan van bureaucratie de belangrijkste reden voor het feit, dat er na tien jaar nog geen parkeergarage is? Verklaar je antwoord.

De krakers

Kroon verwerpt bezwaren

P-garage Zeigelfhof mag

NIJMEGEN — Er kan op de Zeigelfhof een parkeergarage gebouwd worden. Dat heeft de Kroon gisteren beslist. Tegen de bouw van de omstreken parkeergarage, tussen Molenstraat en Bloemerstraat, hebben met name de omwonenden steeds fel geïntereerd.

Zoals gezegd, malen ambtelijke molens inderdaad langzaam: na vier (!) jaar doet de Kroon op 4 juli 1980 uitspraak in het beroep dat door de bewoners van Piersonstraat en Karrengas tegen de beslissing van de provincie is aangespannen.

Het is een zwarte dag voor mijnheer en mevrouw Reuters en alle andere bewoners van de te slopen woningen. Nu is het dan echt definitief: de huizen mogen worden gesloopt, en de parkeergarage zal er komen. Zelfs Koos kan geen manier meer bedenken om op *legale* (= volgens de wet) wijze te proberen het raadsbesluit ongedaan te maken. De stemming in de buurt is ver beneden het nulpunt gedaald. Men weet, dat men niets anders meer kan doen dan berusten in de sloop én de bouw. Twee dagen na de uitspraak door de Kroon verschijnt zelfs de eerste verhuishuis in de Piersonstraat. De burens van mijnheer en mevrouw Reuters gaan verhuizen naar een zonnige flat in Dukenburg. Een prachtflat, daar niet van, maar bij het afscheid kunnen ze hun tranen toch niet bedwingen. Ze hebben 43 jaar in de Piersonstraat gewoond.

Mevrouw Reuters is ontroostbaar, en ook mijnheer Reuters loopt de hele dag met een brok in zijn keel. Hun huis is verkocht aan de gemeente, en zal binnenkort worden gesloopt. Inmiddels zijn al vijf families uit de Piersonstraat vertrokken. Dan gaat, je kunt

het al raden, de bel. Het is Koos samen met een vriendin, Marja. Of ze even binnen mogen komen.

Marja blijkt te behoren tot een groep jongeren die laaiend is op de gemeente. De meesten van deze groep wonen op kleine en dure kamers, omdat er voor hen geen andere woonruimte beschikbaar is. Voorlopig blijft het er voor woningzoekenden nog somber uitzien in Nijmegen, aldus de gemeente zelf in haar huis-aan-huis verspreid wordende voorlichtingsblad. De woningnood is in Nijmegen zó groot, dat hij nauwelijks op te lossen lijkt. Marja heeft besloten het niet langer te nemen. In de eerste plaats worden er door de gemeente veel te weinig woningen gebouwd. In de tweede plaats zijn de huizen die gebouwd worden veel te duur voor jongeren.

Hierom vindt Marja het met een heleboel anderen waanzin, dat de gemeente in de Piersonstraat negen redelijk goede en in elk geval betaalbare woningen gaat slopen. En nog wel voor een parkeergarage. Zijn huizen voor mensen soms minder belangrijk dan een 'woning' voor auto's, vraagt ze zich af. Marja vindt het te gek om los te lopen.

Marja staat niet alleen. De groep van voornamelijk jongeren heeft besloten, de vijf al leeggekomen huizen in de Piersonstraat te gaan bezetten. Te *kraken*. De krakers zeggen, dat ze de woningen pas zullen verlaten als de gemeente heeft beloofd dat ze niet gesloopt zullen worden. Ze weigeren dus het door de raad genomen besluit te

accepteren, en hebben zelfs een vereniging opgericht. 'De Eenhoorn', genoemd naar het oude pakhuis aan de Zeigelfhof, dat als hoofdkwartier voor de krakers dient.

Mijnheer en mevrouw Reuters hebben wel eens iets op het Journaal gezien over krakers in Amsterdam. Ze vinden het daarom maar niets. In hun ogen zijn krakers gelijk aan mensen die alleen maar rellen willen schoppen en de boel vernielen. Dat ze ooit nog eens krakers als burens zouden krijgen, hebben ze nooit kunnen denken. Ze zijn er een beetje door in verwarring geraakt, want er is helemaal niets te zien van rellen en vernielingen. Bovendien willen de krakers niet dat hun huis wordt gesloopt en denkt Koos, dat ze gezamenlijk de garage kunnen tegenhouden. En dat verhaal van Marja klinkt zo gek nog niet.

28a Ben je het wel of niet eens met de visie van Marja? Leg uit.

28b Wat vind je er van, dat de krakers het door de raad genomen besluit niet accepteren?

**Woningnood
deze eeuw
niet meer
opgelost**

**Er zijn nog 12.631
wachtenden voor u**

**Woningbouw
komt maar
moeilijk weer
op gang**

Nummer 31,
september 1978
Gemeente Nijmegen

Gemeentelijk

De gemeentebegroting

Ondanks de krakers gaan de voorbereidingen van de bouw van de parkeergarage gewoon door. Het college heeft een begroting opgesteld, die door de raad goedgekeurd moet worden. De bouw gaat 10 miljoen gulden kosten.

29 Waarom moet de raad de begroting goedkeuren? Ze heeft immers al tot de bouw van de garage besloten.

Tien miljoen gulden is weliswaar een leuk bedrag, maar toch slechts een schijntje op de totale begroting van de gemeente Nijmegen. Voor het jaar 1984 bedraagt die begroting bijvoorbeeld ruim 300 miljoen gulden (300.000.000). Hoe komt de gemeente aan al dat geld? En, een andere vraag, wat doet ze ermee? (Bijlage IV).

Voor meer dan 90 procent is de gemeentelijke geldbron het rijk. Afhankelijk van het aantal inwoners, de oppervlakte en een aantal speciale omstandigheden (als het hebben van een universiteit of een extra hoog werkloosheidscijfer), krijgt elke gemeente een bijdrage uit het zogenaamde gemeentefonds. Daarnaast krijgt elke gemeente nog meer geld van het rijk. Het rijk bepaalt dan echter precies waaraan dat geld moet worden besteed (bijvoorbeeld aan onderwijs, politie of sociale uitkeringen).

Behalve van het rijk, krijgt elke gemeente via de zogenaamde gemeentelijke heffingen ook inkomsten van haar eigen inwoners. Al met al vormen deze gemiddeld zo'n 6 procent van de gemeentelijke inkomsten.

30 Noem twee gemeentelijke heffingen.

De door het college van B&W opgestelde begroting voor de bouw van de parkeergarage wordt op 6 december 1980 (Sinterklaasfeest) door de raad goedgekeurd. Echter met moeite. De gehele oppositie (de partijen die niet in het college zijn vertegenwoordigd) stemt tegen: 17 tegen, 22 vóór (de 'regerende' partijen).

31 In de loop der jaren heeft de raad een aantal keren gestemd over zaken die met de parkeergarage te maken

hebben. Welke ontwikkeling zie je wanneer je naar die stemmingen kijkt. Probeer deze ontwikkeling te verklaren.

Het wordt oorlog

Meteen na de raadsvergadering, waarin het college ook toestemming heeft gekregen om voor de bouw van de garage miljoenen guldens te lenen, geven de krakers een verklaring uit. De inhoud ervan vormt voor het college een aardig Sinterklaascadeau...

Zeigelhof-krakers wijken niet

NIJMEGEN — Het ziet er naar uit dat de gemeente eerst enkele tientallen jongeren uit de gekraakte panden op en rond de Zeigelhof moet zetten, alvorens hier begonnen kan worden met de bouw van de omstreden parkeergarage voor ongeveer 200 auto's.

Na een lijdensweg van vele jaren viel gisteravond in de Nijmeegse raadszaal het doek. De Nijmeegse regeringspartijen (CDA, VVD en D'66) gaven, zij het niet van harte, het gevraagde miljoenen-krediet. Er kan met de bouw begonnen worden. Meteen na het besluit schalde een megafoon-stem door de raadszaal. In een verklaring maakten de tientallen krakers en hun sympathisanten duidelijk dat zij niet zullen wijken. Wij zetten de strijd van de oude bewoners voort en zullen niet opzij gaan voor een prestige-object, dat voortgekomen is uit falend gemeentelijk bestuur.

In de loop van de nacht brachten zij, gewapend met verfpot en -kwast, een bezoek aan de woningen van verschillende raadsleden. Die troffen vanmorgen allerhande kreten tegen de parkeergarage aan op stoep of muur. In een verklaring lieten de krakers, die zich verenigd hebben onder de naam „De Vrije Eenhoorn”, weten dat het nog maar om een waarschuwing ging. „Wij zullen het er niet bij laten.”

Officieel zouden de krakers, die in totaal 14 panden in handen hebben, aanstaande maandag het veld moeten ruimen. De woningen moeten gesloopt worden om met de grondwerkzaamheden voor de garage te kunnen beginnen.

Vlak voor Kerst is er nog geen verandering in de situatie gekomen. Marja, Koos en de andere krakers zijn vastbesloten om de huizen niet te verlaten. Mijnheer en mevrouw Reuters zijn elke dag druk met het zetten van koffie en het smeren van broodjes voor de krakers.

Na overleg binnen het college probeert de wethouder van woonbeleid, na mislukte eerdere pogingen, op 19 december 1980 nogmaals met de krakers tot overeenstemming te komen. Over de uitkomst van het gesprek kan geen misverstand bestaan.

Krakers Piersonstraat

Het wordt oorlog

NIJMEGEN — Zoals de zaken er nu voorstaan kan het niet anders of de ontruiming van de kraakpanden aan de Piersonstraat wordt een regelrechte veldslag tussen krakers en politie. Als de gemeente „oorlog” wil, kan ze dat krijgen want de krakers wijken niet voor „een prestige-object als de Zeigelhof-garage als daarvoor 14 goede woningen gesloopt moeten worden”, zeggen ze.

De gemeente van haar kant weigert af te zien van een ontruiming: de raad heeft immers beslist dat de Zeigelhof er moet komen. Er is al teveel geld ingestopt om de zaak nu nog terug te draaien.

Dat is gisteren duidelijk geworden bij een laatste gesprek tussen wethouder Wim Vrijhoef van woonbeleid en een delegatie van de krakers. Dat gesprek was opgezet om alsnog middelen te vinden die een keiharde confrontatie kunnen voorkomen. Het gesprek is mislukt. De gemeente houdt vast aan ontruiming, de krakers willen niet wijken.

Vast staat wel dat de bewoners van de panden die tegen de grond moeten, geen gehoor aan het vonnis willen geven. „De Zeigelhofgarage is een produkt van wanbestuur, een door niemand gewild prestige-object. Je moet geen parkeergarage bouwen als daarvoor huizen tegen de grond moeten. Met de huidige woningnood is dat onacceptabel”, vinden de krakers.

Houdt het college toch vast aan ontruiming dan zal het hard gespeeld moeten worden. Het moet dan maar eens bekijken hoeveel het over heeft voor die garage, gaat de gemeente over lijken of gewonden? Heeft het college zoveel lef? Dat

zijn vragen die als het aan de krakers ligt, met „nee” beantwoord moeten worden.

„Nu wij beslist niet wijken, tenzij er echt gewonden gaan vallen, moet de gemeente inzien dat die prijs te hoog is voor een parkeergarage”, zo zeggen de krakers.

32a Waarom blijft de gemeente bij haar standpunt? Wat vind je daarvan?

32b Waarom blijven de krakers bij hun standpunt? Wat vind je daarvan?

Dat kan dus nog spannend worden. Indien geen van beide partijen haar standpunt wijzigt, zal het waarschijnlijk tot een harde confrontatie leiden tussen de gemeente en de krakers, bij wie zich meer en meer mensen aansluiten. Bij de raad blijft deze situatie natuurlijk niet onopgemerkt, en in de periode tussen Kerst en Oudjaar komt een aantal raadsleden tot bezinning. Deze raadsleden willen alsnog tot een voor beide partijen aanvaardbare oplossing zien te komen.

Op 9 januari 1981 zit een stuk of tien krakers bij mijnheer en mevrouw Reuters aan de koffie. De stemming is opgewekt: de raad is eindelijk verstandig geworden en zal nu wel besluiten, om de hele boel niet te laten doorgaan, denken de krakers. Een goed begin van het nieuwe jaar.

Op 15 januari 1981 vergadert de raad dus opnieuw over de Zeigelhofgarage. De publieke tribune puilt uit: krakers en andere belangstellenden zijn in groten getale aanwezig. Zij horen wat de rest van Nijmegen de volgende dag in de krant kan lezen.

Geen opening naar Plein-garage

Garage op Zeigelhof gaat door

Nijmegen — Er komt definitief een parkeergarage op de Zeigelhof. Het doek viel afgelopen nacht voorgoed. De gemeenteraad bleek niet bij machte om de uitvoering van het omstreden besluit zelfs maar op te schorten.

Dat betekent dat binnen afzienbare tijd een kort geding tegen de krakers van de 14 woningen zal dienen.

De eerste nog zo optimistische krakers verlaten grimmig de raadszaal na de vergadering. Als het gemeentebestuur dan echt zo stom is om die garage te bouwen, hoeft het op geen enkele medewerking van de krakers meer te rekenen. Integendeel, ze zullen de woningen in de Piersonstraat niet verlaten.

Wat kan het college van B&W daar nu tegen doen? Het besluit een *kort geding* tegen de krakers aan te spannen, waarin de gemeente Nijmegen zal eisen dat de krakers de huizen moeten ontruimen. Een kort geding is een rechtszaak die door de rechter extra snel wordt behandeld omdat er haast bij is. Aan datgene wat een rechter beslist, moet iedereen zich houden. Dus ook de krakers. Lappen ze de uitspraak van de rechter aan hun laars, dan kunnen ze *gerechtelijk worden vervolgd*.

De krakers trekken zich hier bij voorbaat al niets van aan; wat de rechter ook mag beslissen, zij zullen niet wijken.

33 Vind je dat je een uitspraak van de rechter naast je neer kunt leggen? Leg uit.

Om aan te geven dat het hun ernst is, graven de krakers zich op de dag dat *het kort geding dient* in. Vervolgens laten ze het gemeentebestuur weten op welke voorwaarden ze bereid zijn de huizen te verlaten en de barricades op te ruimen.

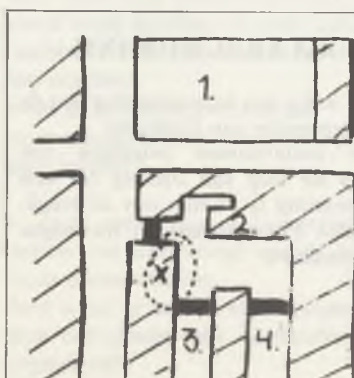
Piersonstraat vesting

NIJMEGEN — Grote groepen krakers en sympathisanten hebben de afgelopen nacht de Piersonstraat en omgeving gebarricadeerd. Het enige vriendelijke aan de drie blokkades rondom de gekraakte panden aan de Piersonstraat is een blauw bord: „Welkom Vrijstaat De Eenhoorn”.

Maar dan is het op. Erachter staan grimmige grotendeels achter bivakmutsen schuilgaande gezichten. Bromfietshelmen en militaire binnenhelmen voeren de boven- toon. Niemand van de omstanders voelt zich geroepen om aan de blauwe uitnodiging gevolg te geven. Een paar meter voor de barricade bij café De Plak staan gescheiden twee groepen: aan de ene kant een groepje grotendeels oudere Nijmegenaren. Met verbazing kijken ze naar de in hun ogen vreemd uitgedoste jongeren. Als een van de krakers met een bivakmuts voorbij komt, kan een oude schipper het niet laten: „Hé joh, heb je koude oren”. Maar een paar mensen lachen.

Bij de blokkade aan de Piersonstraat hetzelfde beeld. Bouwsteigers zijn diep in de grond geslagen en houden een netwerk van bedspiralen en ijzer tegen. Een wat oudere man daagt de krakers achter de vesting uit: „Kom maar eens hier, je mag zelfs een paar man meebrengen”. De krakers gaan er niet op in.

Van achter hun ramen kijken de bewoners van het stuk voor de versperring toe. „Het is hier nog nooit zo druk geweest”, zegt een oude bewoonster en ze gaat binnen koffie drinken.

1 Plein 1944.

2 Zeigelhof.

3 Piersonstraat.

4 Karregas.

x woning van mijnheer en mevrouw Reuters.

■ barricade.

plaats waar de parkeergarage uiteindelijk moet komen.

(in feite is de naam Zeigelhofgarage dus niet juist)

Plattegrond van een deel van het Nijmeegse stadscentrum.

Krakers stellen hun eisen

NIJMEGEN — De krakers zijn pas bereid de barricades rond de Piersonstraat op te ruimen als is voldaan aan de volgende eisen:

- geen parkeergarage op de Piersonstraat of elders in de stad;
- behoud van de woningen in de Piersonstraat;
- toewijzing van die 14 woningen in samenwerking met krakers aan de huidige of/ en de oorspronkelijke bewoners;
- het onmiddellijke vertrek van de M.E. en de arrestatieteams uit de stad;

— bestemming van de vrijgekomen gelden voor renovatie, jongerenhuisvesting, sociale woningbouw en het vorderen van speculatiepanden. Dit staat in een verklaring die de krakers vanmorgen hebben uitgegeven.

Men is tot de barricade overgegaan omdat men al denkt te weten waar de uitslag van het kort geding op uitdraait. De barricades zijn opgeworpen om, aldus de verklaring, niet voor de zoveelste maal een overheidsinstantie de kans te geven goede woningen te verpletteren „om er een tot leegstand gedoemde gaskamer voor in de plaats te zetten”.

(De Gelderlander 16-2-1981)

34a Wat vind je van de eisen van de krakers? Leg uit.

34b Waarom zou men al weten waar de uitslag van het kort geding op uitdraait?

34c Wat wordt verstaan onder het speculeren met woningen?

De barricades houden inmiddels al drie dagen stand, en mijnheer en mevrouw Reuters voelen zich nu echt niet meer op hun gemak. Zal er straks dan toch nog gevochten gaan worden? Ze wachten het niet af en klauteren, daarbij door Marja en Koos geholpen, met hun dierbaarste bezittingen over de barricades. Bij een zuster van mijnheer Reuters in Beuningen kunnen ze logeren. Op 20 februari 1981 doet de rechter uitspraak in het kort geding. De gemeente mag nu volstrekt *legitiem* (volgens de wet) tegen de krakers op gaan treden. Het gebarricadeerde terrein rond de Zeigelhof kan worden ontruimd. Het lijkt onmogelijk dit op een volledig geweldloze wijze te doen. Daarom probeert de raad voor de allerlaatste keer toch nog met de krakers tot een oplossing te komen. Echter, de

krakers willen eerst praten en dan misschien ontruimen, terwijl CDA en VVD eerst willen dat de huizen worden ontruimd, om dan vervolgens met de krakers te praten. De oppositie wil wel aan de krakers tegemoetkomen, maar in de raad vormt zij de minderheid.

35 Vind je dat de raad de krakers wel of niet tegemoet moet komen? Leg uit.

Traaggas breekt verzet

NIJMEGEN — Bij het krieken van de dag is de Zeigelhofvesting in het hart van de Nijmeegse binnenstad gevallen. Vrijstaat De Eenhoorn, tot de laatste snik bemand met enkele honderden krakers, capituleerde tegen half negen. Traaggas brak ten slotte het laatste verzet.

Daarom zal de uitvoering van het in kortgeding gewezen vonnis t.w. de ontruiming van bovengenoemde panden, met behulp van de sterke arm worden gerealiseerd.

De politie zal thans een actie beginnen met als doel ontruiming van de panden en slechting van de barricades. Alleen als verzet of lijdelijk verzet wordt geboden zal met geweld worden opgetreden.

Als molotov-cocktails, brandflessen of dergelijke, of vuurwapens worden gebruikt, zal de politie mogen schieten. Het is levensgevaarlijk zich op of bij de barricades te bevinden. Verwijdert U van daken en de barricades.

NOGMAALS

- 1 GEBRUIK GEEN GEWELD
- 2 GOOI NIET MET MOLOTOV-COCKTAILS, BRANDFLESSEN EN DERGELIJKE
- 3 VERWIJDEERT U.

De Burgemeester

Politieke uitweg
zat er niet in

WAARSCHUWING

Hier volgt een waarschuwing van de Burgemeester van Nijmegen.

Alle ondernomen pogingen om langs de weg van overleg tot een ontruiming te komen van de kraakpanden Piersonstraat en Karrengas zijn mislukt.

NOGMAALS

1. GEBRUIK GEEN GEWELD
2. GOOI NIET MET MOLOTOV-COCKTAILS, BRANDFLESSEN EN DERGELIJKE
3. VERWIJDEERT U

De Burgemeester

Rellen gingen aan
ontruiming vooraf
Nacht vol
geweld

Stad vol
spanning

Politie zett
2132 man in

Traaggas breekt verzet

NIJMEGEN — Bij het krieken van de dag is de Zeigelhofvesting in het hart van de Nijmeegse binnenstad gevallen. Vrijstaat De Eenhoorn, tot de laatste snik bemand met enkele honderden krakers, capituleerde tegen half negen. Traaggas brak ten slotte het laatste verzet.

WAARSCHUWING

Hier volgt een waarschuwing van de Burgemeester van Nijmegen. Alle ondernomen pogingen om langs de weg van overleg tot een ontruiming te komen van de kraakpanden Piersonstraat en Karrengas zijn mislukt.

De afloop

Op 26 februari 1981 vergadert de raad over de 'ontruimingsaffaire'. Terwijl in de raadszaal druk wordt gediscussieerd, vindt buiten een massale demonstratie plaats.

'Wonen ja, Zeigelhof nee!', klinkt uit vele duizenden kelen.

In de raadszaal zelf maakt VARA's Achter Het Nieuws televisie-opnamen. Wat speelt zich tijdens deze vergadering allemaal af?

In feite geven de raadsfracties elkáár allemaal de schuld van wat er rond de bouw van de parkeergarage is gebeurd.

Nadat de kruitdampen wat zijn opgetrokken, leest de burgemeester een lange verklaring voor, waarin hij zich verantwoordt voor wat er bij de ontruiming is gebeurd. Gedetailleerd doet hij uit de doeken, hoe door de politie is opgetreden en waarom. Diverse malen wordt hij onderbroken, zowel door raadsleden als door toeschouwers. Er ontstaat bijvoorbeeld een soort gezang op de publieke tribune van enkele jongens en meisjes.

De **VOORZITTER**: Ik schors de vergadering. Ik verzoek de dames en heren, die nu de herrie gemaakt hebben, ofwel de vergadering te verlaten ofwel hun mond te houden. U hebt nu de keus.

Er ontstaat weer gezang op de publieke tribune.

De **VOORZITTER**: Ik verzoek deze dames en heren de vergadering te verlaten, en zo niet, dan verzoek ik de dames en heren te begeleiden naar buiten.

36 Waarom moet de burgemeester zich voor de raad verantwoorden?

Door de ontruiming van de woningen in de Piersonstraat op 23 februari 1981 komt Nijmegen dagenlang uitgebreid in het nieuws. Kranten, weekbladen, radio en televisie schenken volop aandacht aan wat er is gebeurd. Meteen na de ontruiming wordt met het slopen van de leegstaande huizen begonnen. De gevolgen hiervan voor de buurt worden door een bewoner van de Piersonstraat treffend weergegeven.

Bewoners Piersonstraat en Karregas konden slapen

'De straat is nu kapot'

NIJMEGEN — De bakker heeft vanmorgen rond 10 uur de meeste bewoners van de Piersonstraat wakker moeten maken. Voor het eerst in 8 dagen heeft iedereen geslapen als een os. Zelfs het sloperswerk, dat bijna de hele nacht is doorgegaan, heeft de mensen in de Piersonstraat en de Karregas niet meer kunnen storen.

„Het is toch zo”, zegt de bakker tegen een bewoner in de Piersonstraat die met zijn pyamajasje nog aan met slaperige ogen een halfje wit bestelt. „Normaal sta jij toch allang buiten te fluiten.” De man in de pyama knikt slaperig. Maar het zit

erop. Alleen nog de slopershamer is te horen. Voor de rest is het rustig in de beide straatjes. Maar toch heeft de afgelopen week een diepgat geslagen in de sfeer binnen de woonstraat. De heer Scheffer (71): „Het leven van de straat is kapot. Dit wordt geen leefbare straat meer. Aan de ene kant pakhuizen en straks aan de andere kant een parkeergarage. De gezelligheid is weg. Vroeger zat je 's avonds hier in de zomer buiten. Een bakje koffie of een pilsje. De hele buurt was bij elkaar. Dat is er straks niet meer.”

(De Gelderlander, 24-2-1981)

37 De Gelderlander heeft inmiddels onder 313 Nijmegenaren een enquête laten houden over al wat is gebeurd. Hieronder volgt een aantal vragen uit die enquête. Beantwoord ze en gebruik daarvoor de kennis die je de afgelopen lessen hopelijk hebt opgedaan.

1 Wie hebben er volgens u het meest schuld aan het ontstaan van de wanordelijkheden in Nijmegen: waren dat de krakers, de studenten, de politici, de politie of de rellenschoppers.
krakers
studenten
politici
politie
rellenschoppers
geen mening

2 Vindt u dat de gemeente de barricades weg had moeten halen onmiddellijk na het opwerpen ervan, of — zoals nu gebeurd is — tijdens de ontruimingsactie, of had de gemeente ze helemaal niet weg moeten halen?
onmiddellijk na het opwerpen
tijdens de ontruiming
niet weg moeten halen
geen mening

3 Bent u van mening dat een raadsbesluit onder alle omstandigheden uitgevoerd moet worden, of vindt u dat een raadsbesluit teruggedraaid moet kunnen worden?
moet altijd uitgevoerd worden
moet teruggedraaid kunnen worden
geen mening

4 Zoals u misschien wel weet heeft de rechter tot ontruiming van de betreffende panden beslist.
Bent u het er wel of niet mee eens dat deze ontruiming ook daadwerkelijk is uitgevoerd?
wel eens met de uitvoering
niet eens met de uitvoering
geen mening

5 Vindt u dat er in de binnenstad een parkeergarage bij moet komen, of vindt u van niet?
wel een parkeergarage
geen parkeergarage
geen mening

6 Zo ja, kiest u dan voor een Zeigelhofgarage of voor een garage onder Plein '44?
Zeigelhof
Plein '44
geen mening

Hoe is de situatie nadat de storm over de gemeente Nijmegen wat is geluwd? Na veel weerstand zijn de woningen (het zijn er uiteindelijk veertien) ontruimd en gesloopt. De garage kan eindelijk worden gebouwd. Maar wie vandaag de dag in de Piersonstraat gaat kijken, ziet daar alles behalve een parkeergarage...

Hoe kan dat nu? Is het gemeentebestuur een jaar of tien bezig geweest met een parkeergarage aan de Zeigelhof, zijn na allerlei moeilijkheden eindelijk alle problemen uit de weg geruimd, en dan staat er een paar jaar later helemaal geen parkeergarage. Sterker nog, er komt ook geen parkeergarage.

Ongeveer drie jaar later leest mijnheer Reuters dit artikel in de krant:

Door onze verslaggever:

NIJMEGEN — De Nijmeegse gemeenteraad heeft gisteravond, met één tegenstem en zonder veel woorden, het bezwaarschrift van de Vereniging Binnenstad Ondernemers (VBO), tegen het gewijzigde bestemmingsplan Piersonstraat, verworpen.

Dat plan moet de bouw van 32 kleine wooneenheden mogelijk maken op een plaats waar in het verleden een parkeergarage voor 200 auto's gepland was.

Mijnheer Reuters kijkt naar buiten door het raam van zijn woning in de Nijmeegse nieuwbouwwijk Gildekamp. En zucht diep.

ave van de VC

N

Bij 'De gemeente'

MINI-DIDACTICA NR. 2

Het zal zeker niet de laatste keer zijn dat u eraan herinnerd wordt dat 1986 een verkiezingsjaar is. In maart de gemeenteraadsverkiezingen en in mei de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Ook uw leerlingen zullen er veelvuldig mee geconfronteerd worden. Hèt moment dus om er in uw lessen staatsinrichting aandacht aan te besteden. Vandaar dat Kleio nu deze Mini-didactica uitbrengt. Overigens is de actualiteit niet meer dan een goede aanleiding voor deze uitgave. Ook later, zonder de opwinding van verkiezingscampagnes en voorspellingen van uitslagen is dit materiaal goed bruikbaar in de les.

Het leerlingenboekje is geschreven door Frank Merten, student geschiedenis aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. De basis ervoor is gelegd in een lessenserie die hij gaf in het kader van het studieonderdeel lerarenopleiding. Veel illustraties zijn getekend door Albert Jens. De redactie was in handen van Frank Merten, Marja Blom en Guus Peek.

Het leerlingen materiaal is los te bestellen. De prijs bedraagt f 1,50 per stuk. Daar komen dan nog portokosten bij: 1 t/m 5 exemplaren f 5,00
6 t/m 10 exemplaren f 7,50
11 stuks en meer f 10,00

U kunt het verschuldigde bedrag overmaken op postgiro 128701 t.n.v. penningmeester VGN te Den Haag.

en uit te voeren. Daarvoor besloot ik op grond van het voorgaande en 'gepushed' door vakdidacticus J. Toebes mijn tanden eens in de staatsinrichting te zetten. Zonder zijn stimulans en die van de docenten geschiedenis G. Olthof en J. Koch was deze bijdrage waarschijnlijk niet tot stand gekomen, en zou ik misschien een 'veiliger' onderwerp voor mijn lessen hebben gekozen.

Op naar de bron

Wat is het algemene doel van staatsinrichting? J. Bakker geeft in zijn inmiddels bijna tien jaar oude artikel 'De staatsinrichting in het geschiedenisonderwijs' (*Kleio* 17 (1976) pp. 90-99) een volgens mij nog zo actueel antwoord op deze vraag, dat het een lang citaat rechtvaardigt: Het doel van het vak staatsinrichting is '... leerlingen kennis, vaardigheid en inzicht bij te brengen. Kennis van begrippen en van de werking van de staatsorganen. Vaardigheden tot zelfwerkzaamheid en discussie gericht op een kritisch bezig zijn met staatsinstellingen en politieke verschijnselen in het algemeen. Ook de krant leren lezen en eigen standpunten leren formuleren. Inzicht in politieke stelsels en -verhoudingen, in processen van menings- en besluitvorming. Gebeurtenissen en ontwikkelingen kunnen plaatsen. Dit alles gericht op het verwerven van een attitude opgevat als een vorm van latent gedrag.' (p. 91)

Om dit allemaal te bereiken zal volgens Bakker met name bij jongere leerlingen de stof moeten worden geconcretiseerd, geactualiseerd, geactiveerd en vereenvoudigd. Ik zou daar nog het kernwoord historiseren aan willen toevoegen. Deze doelstellingen heb ik als uitgangspunt genomen bij het maken van de lessenreeks voor staatsinrichting met als thema 'de gemeente'.

Waarom dit thema?

Met name in de onderbouw staan zaken als landelijke politiek en staatssystemen, zeker als ze op abstracte wijze worden gepresenteerd, al gauw te ver van de leerlingen af — de gemeente van de diverse bestuursniveaus nog het minst. Ze wonen er, ze krijgen er vaak daadwerkelijk mee te maken, of het nu om een sportkeuring gaat of om bruin water uit de kraan bij het spuien van de leidingen. Het is voor hen zinvol iets over het hoe en waarom van de gemeente te weten. Veranderingen in hun directe omgeving — een nieuw fietspad langs de school — zijn direct herkenbaar, concreet en eenvoudiger te overzien dan wat op provinciaal en nationaal niveau aan de orde komt.

Omdat de gemeente zo dicht bij huis is, kan als regel gemakkelijk materiaal worden

als het aan de tekst toevoegen van wat sappige cartoons, maar er ook niet zelden sprake is van een geheel andere aanpak. Mag het vak zich bij docenten geschiedenis en leraren maatschappijleer — zij het daar onder de noemer 'sociale en politieke vorming' — volop in belangstelling verheugen, onder leerlingen schijnt het tegendeel het geval. Alle vernieuwingsdrift ten spijt, blinkt menig gangbaar staatsinrichtingsboek namelijk nog steeds uit door een bijzonder theoretische en ver van de leerling afstaande benadering van te behandelen stof (het is denk ik veelzeggend genoeg, dat het onvolprezen boekje 'staatsinrichting' van A.C. Niemeyer e.a. in 1984 zijn achtste druk mocht beleven). Soms lijken dergelijke schoolboeken vooral bedoeld om leerlingen schrik aan te jagen. Dat dit fnuikend is voor de motivatie van leerling én docent zal weinig uitleg behoeven.

Van concreet naar algemeen: een 'case' in de les staatsinrichting

Tijdens mijn cursus vakdidactiek werd de studenten echter herhaaldelijk voorgehouden, dat leerlingen in principe ook voor staatsinrichting te motiveren zijn. Als afsluiting van de docentenopleiding diende elke student zelf een lessenreeks te maken

De discussie die zowel door leraren geschiedenis als docenten maatschappijleer over het vak staatsinrichting wordt gevoerd, heeft er toe geleid, dat het vak uit een lange winterslaap is gewekt. Nieuwe staatsinrichtingsboeken vertonen over het algemeen opvallende verschillen met werken van eerder datum, waarbij de verandering zich soms beperkt tot cosmetische zaken

Alfred

verzameld, wat zowel voor leraar als leerling plezierig is. Locale kranten en/of (wijk)bladen kunnen al een heel eind op weg helpen. Voeg hier aan toe dat gemeentelijke instellingen redelijk toegankelijk zijn voor de burger, en een ander sleutelbegrip, activeren, kan aan bod komen. Actualiseren tenslotte, hoeft vanwege bijvoorbeeld de toegang tot recente gemeentelijke stukken weinig problemen op te leveren.

Zo is het heel goed mogelijk een duidelijke 'case' als uitgangspunt te nemen. Werkend vanuit het specifieke naar het algemene komen politieke verschijnselen en processen tot leven, wordt de werking van bestuursorganen verduidelijkt. Door daarbij historiserend te werk te gaan, wordt de samenhang tussen menings- en besluitvormingsprocessen en de veranderende of juist stabiele politieke verhoudingen verder verhelderd. Een dergelijke aanpak kan tevens goed aangeven welke invloed de burger op het bestuur van zijn/haar eigen gemeente uit kan oefenen. Misschien draagt dat bij tot het verwezenlijken van wat Bakker ziet als overkoepelende doelstelling van staatsinrichting: '*... het verwerven van een attitude opgevat als een vorm van latent gedrag*' (p. 91).

Nijmegen

In deze Mini-didactica probeer ik het voorgaande in praktijk te brengen. Met de affaire rond het wel of niet bouwen van een parkeergarage in de Piersonstraat/Zeigelfhof bood mijn woonplaats Nijmegen daarvoor een nauwelijks te missen 'case'. Deze zogenaamde Zeigelfhofaffaire leverde praktisch alle ingrediënten die een docent staatsinrichting zich bij het behandelen van de gemeente maar kan wensen: erg veel publiciteit en dus veel materiaal, partijen in de raad die het zeer oneens met elkaar zijn, een moeizaam en langdurig besluitvormingsproces, beroep tegen een gemeentelijke beslissing tot bij de Kroon, actievoerders die resultaat boekten, hoog oplopende spanningen etc., etc. Daarbij komt, dat de zaak bijna tot op de dag van vandaag heeft gespeeld, en bij elkaar een vijftiental jaren in beslag heeft genomen. Kortom een 'case' die de concrete, historische aanpak mogelijk maakt.

Docentenhandleiding

Deze Mini-didactica is bedoeld voor de derde klassen van Havo en Vwo.

Het leerlingenboekje zit als volgt in elkaar: enerzijds de gebeurtenissen en verwickelingen bekend onder de naam 'Zeigelfhofaffaire', anderzijds uitwijdingen over de gemeente, haar werking en instellingen, die

door het eerstgenoemde verhaal zijn heen gegeven. Het Zeigelfhofverhaal is in gewone letter afgedrukt, de uitstapjes naar de theorie van de staatsinrichting zijn cursief. Docent en leerling weten dus precies in welk gedeelte ze bezig zijn.

De Zeigelfhofaffaire is een langdurige en gecompliceerde zaak geweest. Het is ook geen glanzend voorbeeld van geslaagd gemeentelijk beleid. Maar burgers en bestuur waren wel in hoge mate bij de zaak betrokken en veel aspecten van de werking van gemeente-instellingen kwamen er bij aan de orde. Het is een zaak die verbazing en soms verbijstering wekte en die ook nu nog vraagt om een standpuntbepaling zowel in maatschappelijke als in politieke zin.

Het verhaal begint *halverwege* de affaire, februari 1976. Daarna volgt een 'flash back', onderbroken door cursief gedrukte theorie en pas op p. 00 zijn we weer bij de datum van uitgang. Vervolgens gaat het verhaal verder om zijn weinig glorieus einde in 1981 te vinden.

Deze constructie is niet eenvoudig. Het is daarom aanbevelenswaardig de leerlingen een tijdsbalk of datumlijst te laten bijhouden. U doet er goed aan er regelmatig op toe te zien of de leerlingen nog een helder beeld hebben van de ontwikkelingen tot dan toe — een korte samenvatting van het voorafgaande aan het begin van de les dus.

Aantal lessen

U kunt het aantal lessen dat u aan 'De Gemeente' wilt besteden variëren. Een aantal van zes lijkt voor het gehele materiaal haalbaar. Maar u kunt zelf beslissen of u het hele boekje de Nijmeegse perikelen of de staatsinrichting door laat werken, welke opdrachten u wilt overslaan, wat u klassikaal behandelt of samenvat, of u extra materiaal (hieronder afgedrukt) inzet of niet, of u soortgelijk of juist contrasterend materiaal uit *eigen gemeente* aanbiedt.

Werkwijze

Verschillende werkvormen worden toegepast, doceren, onderwijsleergesprek, klasdiscussie, rollenspel. De grondgedachte is echter *zelfwerkzaamheid*, individueel of in groepjes (2-4). Dat betekent onvermijdelijk ook verschil in tempo. Daartoe is extra materiaal in deze handleiding afgedrukt. U kunt dit aan de snelle leerlingen aanbieden (u kunt het natuurlijk ook als uitbreiding van de basisstof beschouwen). Voortgangsbewaking is bij zelfwerkzaamheid essentieel zowel bij de voorbereiding (u bepaalt vooraf hoeveel stof de leerlingen *minimaal* per les verwerken; halen ze dat niet, wordt de rest huiswerk), als tijdens de les (controleren, stimuleren, helpen

etc.). Zo bepaalt u per les tempo, stofinhoud en leerdoelen.

Het is weinig zinvol wanneer de auteur 'voorschrijft' welke stof in welke les minimaal behandeld moet zijn. Dat hangt van zoveel factoren af: is de klas bekend met zelfwerkzaamheid of niet, welk niveau heeft de klas, kiest u voor klassikaal samenvatten of niet, behandelt u opdrachten klassikaal of schriftelijk/individueel, welke opdrachten zijn verplicht c.q. facultatief, welk extra materiaal zet u in, etc.?

Doelstellingen

Naast de hierboven genoemde globale doelstelling kunnen we een aantal concrete kennis-, vaardigheids- en attitudedoelen formuleren. Bij voorbereiding en toetsing kan de volgende lijst behulpzaam zijn.

Kennisdoelen algemeen: de leerling weet

- wat een gemeente is
- wat een gemeente doet
- gevolgen van verschil grote en kleine gemeenten
- verhouding tussen gemeente, provincie en rijk
- welke de bestuursorganen van de gemeente zijn
- hoe gemeenteraad en wethouders gekozen worden
- waarom niet elke gemeente evenveel wethouders en raadsleden heeft
- hoe de gemeente aan geld komt
- hoe een burger invloed kan uitoefenen op een gemeente
- wat een bestemmings- en een structuurplan is.

Kennisdoelen Zeigelfhof: de leerling weet:

- samenstelling Nijmeegse stadsbestuur
- welk parkeerbeleid werd gevoerd
- hoe partijen daar globaal tegenoverstaan
- verloop in grote lijnen van besluitvorming rond Zeigelfhof
- hoe groeperingen buiten de raad over Zeigelfhofplannen denken (met name buurtbewoners, ondernemers, krakers)
- welke de gevolgen zijn van het besluit tot bouw Zeigelfhofgarage (reacties van delen van de bevolking, het stadsbestuur)
- dat de meerderheid voor de Zeigelfhofgarage steeds verder slinkt
- afloop van de affaire
- verantwoordelijkheid aan te wijzen voor besluiten en de reden voor die verantwoordelijkheid.

Vaardigheidsdoelen: de leerling kan:

- zelfstandig of in groepjes opdrachten maken
- teksten nauwkeurig en kritisch lezen
- beargumenteerd standpunt bepalen ten opzichte van de noodzaak zich aan de-

mocratisch genomen besluiten te houden, zich aan gerechtelijke uitspraken te houden

- beargumenteren waarom de gemeente als bestuurslichaam het dichtst bij de burger staat
- beargumenteren dat gemeentelijke partijen niet altijd landelijk opereren en omgekeerd.

Attitudinale doelen als inleving, het voelen van een grotere betrokkenheid bij de gemeente, de politiek, het besef van invloed te kunnen uitoefenen en beleid te kunnen veranderen, zijn welluidend en nobel, maar erg moeilijk toetsbaar. Hoewel ook dit rijtje nog naar believen kan worden uitgebreid doen we er maar bescheiden het zwijgen toe.

Rollenspel

Naast of in plaats van een toets kunt u ook de serie afsluiten met een rollenspel. Daarin maken zich leerlingen aan de ene kant enigszins los van de Nijmeegse situatie, aan de andere kant gebruiken ze de in de serie lessen opgedane kennis en inzichten.

U verdeelt de rollen (al of niet op basis van vrijwilligheid) en geeft iedere groep voldoende voorbereidingstijd. De *Instructie* helpt hen bij de voorbereiding. Iedere fractie krijgt een bepaald aantal stemmen (dat kan groter of kleiner zijn dan het aantal leerlingen in die fractie, maar iedere leerling levert nu een bijdrage), wijst een woordvoerder aan en tooit zich met een partijsymbool. De wethouders, hoewel gezeten naast de burgemeester maken deel uit van de fractie en stemmen mee. U kunt overwegen zelf de rol van (neutrale) burgemeester op u te nemen, maar dat hoeft niet.

Voldoende voorbereiding, goede tijdsbewaking tijdens het spel en een grondige nabespreking (wat hebben we er van geleerd, hoe is het spel gegaan) zijn essentieel voor het succes van het spel.

INSTRUCTIE ROLLENSPEL

De gemeenteraad gaat vergaderen. Op de agenda staat een voorstel van B&W. Die willen een *bovengrondse* parkeergarage op Plein 1944. Kort geleden is de Eiermarktgarage al voltooid. Maar het parkeerprobleem in de binnenstad is nog niet opgelost. Op extra drukke dagen zijn er nog wel 4.000 parkeerplaatsen te weinig. De gemeente zit krap bij kas. De *bovengrondse* Pleingarage gaat 5 miljoen en een *ondergrondse* 7 miljoen kosten. Vandaar het voorstel van B&W.

De bevolking van de stad is in rep en roer. Gisteren was er nog een betoging van wel

5.000 man. Tegen de Pleingarage, dat spreekt. Maar de ondernemers van de stad zijn juist erg vóór de bouw ervan. De verkiezingen voor de nieuwe gemeenteraad zijn in aantocht! Daarom kijken de partijen goed naar wat hun kiezers willen. Maar ze moeten natuurlijk ook letten op hun partijprogramma en wat daarin staat over de garagebouw. Eerst beraden de fracties zich over hun standpunt in de raadsvergadering.

CDA: 16 raadsleden waaronder 3 wethouders.

Met betrekking tot het parkeerbeleid zijn tenminste noodzakelijk - ondergrondse parkeergarages Eiermarkt en Plein 1944.

PvdA: 11 raadsleden waaronder 2 wethouders.

Na de Eiermarkt zullen geen nieuwe parkeergarages worden gebouwd.

VVD: 6 raadsleden.

Na de Eiermarktgarage moet onder Plein 1944 een garage worden gebouwd.

D'66: 3 raadsleden waaronder 1 wethouder. Na eventuele bouw van Eiermarktgarage en Pleingarage heeft het gemeentebestuur voor voldoende parkeerplaatsen in de binnenstad gezorgd.

PL: (Progressief Links, samenwerking tussen PPR - PSP - CPN - SP) 9 raadsleden.

Geen nieuwe parkeergarages. Die zijn totaal overbodig.

Bereid in de fractie het standpunt voor. Let op, je moet proberen een meerderheid voor je ideeën te krijgen. Doe je water in de wijn of niet? Kom je met een motie (uitspraak van een meerderheid van de raad) om het voorstel van B&W te veranderen? De VVD vertelt voor de vergadering nog niet dat ze een motie voor een ondergrondse Pleingarage heeft klaarliggen. Dat PL ook een motie voorbereidt, maar dan tegen iedere bouw, hoort men overal fluisteren. En zitten de PvdA-wethouders niet erg moeilijk? Hoe gaan die zich nu opstellen?

De vergadering kan beginnen. De burgemeester zit tussen zijn wethouders in tegenover de fracties. Eerst mag iedere partij in maximaal 2 minuten haar standpunt uiteenzetten en moties indienen (dat mag natuurlijk ook later). Daarna reageert het college van B&W en dan begint de discussie in tweede termijn zoals dat heet.

Dan mogen, als de burgemeester het goedvindt de sprekers elkaar onderbreken (interrumperen). Ook dan mogen voorstellen worden gedaan.

Uiteindelijk moet over het voorstel van B&W en over eventuele moties gestemd worden. Dat gebeurt nu mondeling en hoofdelijk (per raadslid).

Wat zal er gebeuren? De vele belangstellenden op de tribune en de honderden demonstranten buiten wachten in spanning!

Uitslag enquête

Hieronder in staatvorm de vragen en uitkomsten van de enquête die het Hilversumse onderzoeksbureau Intomart op ons verzoek instelde onder een representatief deel van de Nijmeegse bevolking n.a.v. de tumultueuze ontruiming van 14 kraakpanden.

1 Wie hebben er volgens u het meest schuld aan het ontstaan van de wanordelijkheden in Nijmegen: waren dat de krakers, de studenten, de politici, de politie of de rellenschoppers.

	procent
krakers	15
studenten	0
politici	17
politie	6
rellenschoppers	46
geen mening	16
totaal absoluut	100 (313)

2 Vindt u dat de gemeente de barricades weg had moeten halen onmiddellijk na het

opwerpen ervan, of — zoals nu gebeurd is — tijdens de ontruimingsactie, of had de gemeente ze helemaal niet weg moeten halen?

	procent
onmiddellijk na het opwerpen	56
tijdens de ontruiming	14
niet weg moeten halen	13
geen mening	17
totaal absoluut	100 (313)

3 Bent u van mening dat een raadsbesluit onder alle omstandigheden uitgevoerd moet worden, of vindt u dat een raadsbesluit teruggedraaid moet kunnen worden?

	procent
moet altijd uitgevoerd worden	17
moet teruggedraaid kunnen worden	73
geen mening	10
totaal absoluut	100 (313)

4 Zoals u misschien wel weet heeft de rechter tot ontruiming van de betreffende panden beslist.

Bent u het er wel of niet mee eens dat deze

ontruiming ook daadwerkelijk is uitgevoerd?

	procent
wel eens met de uitvoering	52
niet eens met de uitvoering	38
geen mening	10
totaal absoluut	100 (313)

5 Vindt u dat er in de binnenstad een parkeergarage bij moet komen, of vindt u van niet?

	procent
wel een parkeergarage	11
geen parkeergarage	83
geen mening	6
totaal absoluut	100 (313)

6 Zo ja, kiest u dan voor een Zeigelhofgarage of voor een garage onder Plein '44?

	procent
Zeigelhof	17
Plein '44	63
geen mening	20
totaal absoluut (35)	100 (35)

Bijlage I

Hoe kun je als raadslid van alles goed op de hoogte blijven?

Wij laten een raadslid aan het woord — de heer Ketell, lid van de Amersfoortse Raad.

Is er voldoende kennis aanwezig in de raad?

'We proberen natuurlijk in de eerste plaats zoveel mogelijk kennis in de fractie (het clubje mensen dat namens eenzelfde partij in de gemeenteraad zit) zelf te hebben. Wordt een onderwerp wat specialistischer, dan is er nog niets aan de hand. We kunnen dan namelijk bekwame partijleden raadplegen, die ons meestal graag willen helpen. En verder werk ik, zo nodig, met speciaal voor een bepaalde zaak samengestelde werkgroepen. Wat die kennis verder betreft, raadsleden kunnen zich natuurlijk ook tot ambtenaren wenden.

Hiermee is overigens de vraag of er voldoende kennis in de raad aanwezig is niet voldoende beantwoord. Mijn ant-

woord luidt: neen. De volgende vraag is: moet dat dan? Dan zeg ik opnieuw: neen. Ik vind dat helemaal niet nodig. Je moet voldoende kennis hebben om je door deskundigen te laten voorlichten. Een kwestie van fatsoenlijk verstand, bereidheid om lange dagen te maken en een doorzettingsvermogen dat ver boven het normale ligt.'

Hoe lang zijn die dagen?

'Je kunt zo ongeveer zeggen dat een raadslid het grootste deel van zijn vrije tijd kwijt is.'

Inclusief het weekend?

'Ja hoor. Anders gaat het niet. Ik ben er ook voorstander van dat iemand naast zijn lidmaatschap van de raad een dagtaak heeft. Dat is een groot voordeel, omdat je zo goed in de gaten kunt houden wat er onder de mensen leeft. Je bent dan overal meer bij betrokken, en krijgt een goed inzicht in wat er zoals gebeurt.'

Hoe is het contact van raadsleden met de bevolking?

'Erg intensief. Je wordt ermee overspoeld. Dat gaat dan bijvoorbeeld over een gewijzigde bouwvergunning van een schuur, of over het hoofd van de

school dat ruzie heeft met het bestuur van die school, of er is iemand die last heeft van een parkeerverbod bij zijn winkel, enfin, dat gaat zo maar door. En dat geldt voor elke fractie, kun je wel zeggen.'

Is de financiële vergoeding voor het raadslidmaatschap voldoende?

In deze gemeente bedraagt die zo'n 21.000 gulden per jaar.

'Tja, kijk eens. Ik vind het te veel en ik vind het te weinig. Voor mensen met een volledige dagtaak zoals ik (ik ben notaris) vind ik het teveel, maar voor part-timers vind ik het een juist bedrag. En overigens vind ik dat je aan de maatschappij ook iets moet teruggeven. Dat is een kwestie van instelling.'

Ia Welke eigenschappen vindt Ketell voor een raadslid noodzakelijk?

Ib Zou hij graag zien dat raadslid een volledige baan zou moeten zijn? Motiveer je antwoord.

Ic Hoe komen raadsleden aan voldoende kennis volgens Ketell?

Id Wat bedoelt Ketell eigenlijk op het eind met 'iets teruggeven aan de maatschappij'?

Bijlage II

Wat heeft zo'n 'dienst' met de gemeente te maken?

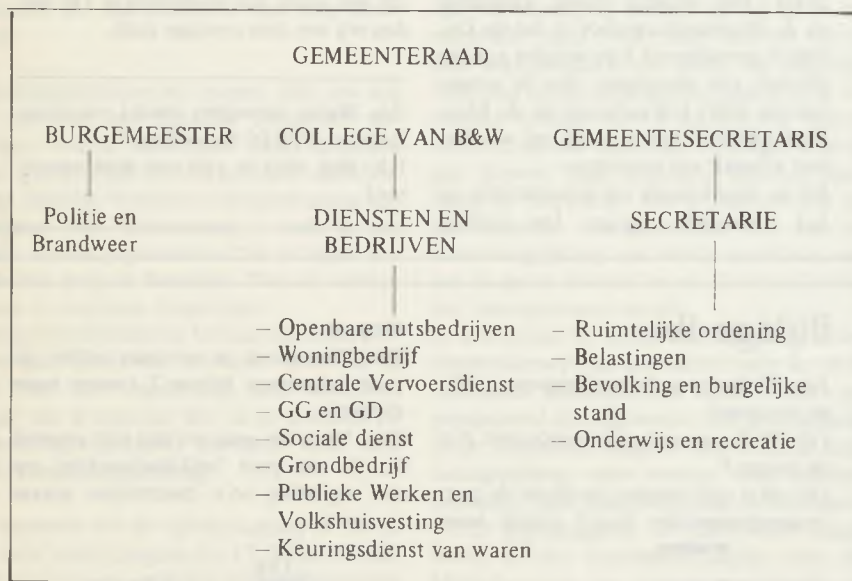
Het dagelijks bestuur van een gemeente, het college van B&W, kan zich natuurlijk niet met alles bezighouden. De burgemeester en de wethouders hebben er gewoonweg de tijd niet voor, en missen bovendien vaak de kennis die nodig is om allerlei zaken tot in de puntjes te regelen.

Daarom heeft elke gemeente een 'hulpapparaat', dat het college en de raad

bijstaat met het voorbereiden van plannen en het uitvoeren van besluiten. In een kleine gemeente is zo'n hulpapparaat beperkt in omvang, terwijl het in een grote gemeente veel ingewikkelder in elkaar zit. Meestal is een hulpapparaat onderverdeeld in:

- de *secretaris*, die administratieve zaken regelt,
- de *diensten en bedrijven*, die materiële dienstverlening voor hun rekening nemen.

In Nijmegen maken de plantsoenen-dienst en de reinigingsdienst deel uit van de centrale vervoersdienst. De openbare nutsbedrijven bestaan in Nijmegen uit het gasbedrijf, het elektriciteitsbedrijf en het waterbedrijf.

IIa In het schema zie je de belangrijkste diensten, bedrijven en secretariële afdelingen van de gemeente Nijmegen, en de verhouding waarin ze tot het gemeentebestuur staan.

Schrijf na bestudering van het schema op wat er onder de zojuist gebruikte term 'materiële dienstverlening' moet worden verstaan.

IIb Wat betekent de afkorting GG en GD eigenlijk?

IIc Zet achter elke beschrijving welke dienst/ bedrijf/ afdeling erbij hoort. Soms kun je er meerdere noemen.

- aanleggen en onderhouden van gemeentelijke wegen
- onderhoud van plantsoenen
- toezicht houden op wat er gebouwd wordt
- zorg voor het vervoer van zieken en gewonden
- kopen en verkopen van gemeentelijke bouwgrond
- behandelen van een klacht over een muis in de jam
- aangifte doen van de geboorte van een dochter
- aanvragen van een bijstandsuitkering
- betalen van hondenbelasting
- uitwerken van een bestemmingsplan
- spuilen van de waterleidingen
- ophalen van het huisvuil
- laten registreren van een adreswijziging

Bijlage III

Uit de notulen van de raadszitting:

Mevrouw DE HORN-SIMONS

Op 15 mei 1975 heeft de Raad de keuze gedaan om een garage te realiseren op de Zeigelhof. Dit was een politiek compromis. In die vergadering heeft de Raad het alternatief 3, n.l. de Bloemenburgerhof uit het rapport van Van Hasselt en De Koning dus duidelijk verworpen. Om welke redenen?

Ik citeer p. 49 uit het rapport: 'Een garage aan de Bloemenburgerhof geeft aanleiding tot sociale problemen in verband met het slopen van een relatief groot aantal woonhuizen.' Einde citaat. Het verschil tussen Zeigelhof en de Bloemenburgerhof is dat de Zeigelhof gerealiseerd kan worden zonder afbraak van woningen, dus de woonfunctie blijft gewaarborgd en de Bloemenburgerhof gerealiseerd zal worden met afbraak van woningen.

En ja, dan komen wij automatisch op het financiële aspect. Uw college

maakt ten opzichte van de Zeigelhofgarage een misser van 5,4 miljoen en als excuus schrijft U dan, dat dit te wijten is aan planshade. Had Uw College daar niet eerder achter kunnen komen?

Wat is er eigenlijk aan de hand? Uw College komt nu met een voorstel dat de naam draagt van de Zeigelhof, maar in feite een dekking is van de Bloemenburgerhofgarage.

Rest ons alleen nog ons af te vragen hoe wij deze handelwijze moeten betitelen. Hiervoor willen wij een paar suggesties opwerpen bijvoorbeeld: iemand om de tuin leiden, de Raad zand in de ogen strooien, de burgers met een kluitje in het riet sturen, en vult U zelf nog maar verder in. Laten wij maar man en paard noemen. Wij vinden dat dit een vorm van misleiding is. Dit vinden wij een zeer ernstige zaak.

IIIa Welke verwijten maakt mevrouw De Horn (VVD) het college?

IIIb Wat vind je zelf van deze verwijten?

Bijlage IV

IVa Welke twee begrotingsposten zijn de hoogste?

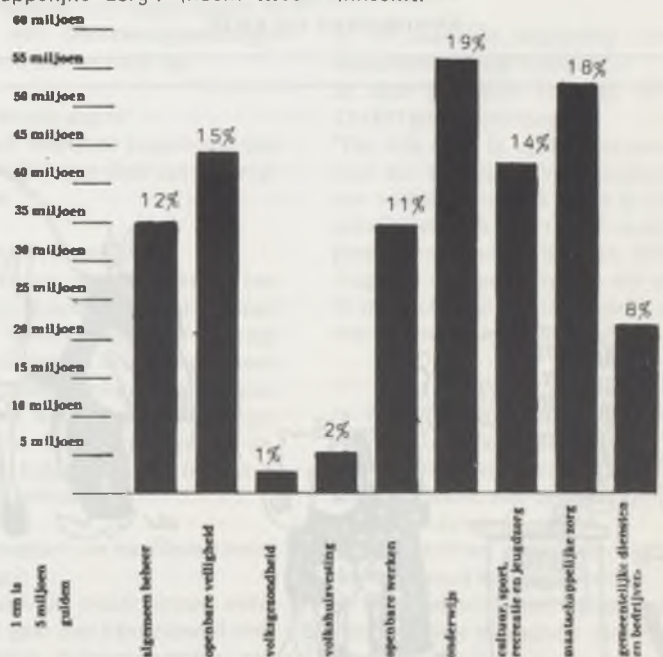
IVb Welke twee begrotingsposten zijn de laagste?

IVc Wat valt volgens jou onder de post 'maatschappelijke zorg'? (noem twee dingen)

dingen)

IVd Wat moet je verstaan onder de post 'algemeen beheer'? (noem twee dingen)

IVe Verklaar waarom het niet vreemd is, dat de post 'volkshuisvesting' op de begroting zo'n bescheiden plaats inneemt.

Staafdiagram van de begroting van de gemeente Nijmegen voor het jaar 1984.

RECENSIES

TIJDSCHRIFT GESCHIEDENIS IN DE KLAS, jg. 5 nr. 16 en jg. 6 nr. 17, 18, 19.

Abonnees op dit blad ontvangen voor f 27,— drie maal per jaar een nummer van ongeveer 40 pagina's, uitgegeven door de Stichting Geschiedenis in de klas, postbus 32, 2360 AA Warmond. Het tijdschrift richt zich op de geschiedenisdocent en wil 'theorieën op het gebied van de didactiek van de geschiedenis zoveel mogelijk in de vorm van didactisch doordacht materiaal' aanbieden. Er zijn nu zes jaargangen verschenen en alle nummers zijn nog leverbaar.

Geschiedenisdocenten mogen blij zijn dat in ons land een dergelijk tijdschrift verschijnt waarin inderdaad naast artikelen veel lesmateriaal en toetsen (met antwoorden) alsmede bronnen en besprekingen verschijnen. Het lesmateriaal is vaak in een apart katern gepubliceerd en is tegen een redelijke prijs te bestellen. Van de overige zaken is overname toegestaan.

Aangezien de redactie bestaat uit medewerkers aan *'Sprekend verleden'* wordt er in het blad zeer regelmatig naar verwezen, maar dat is meestal niet al te storend. De geleid-onderzoekende methode vindt men in het lesmateriaal terug.

Ik bespreek uit de vijfde jaargang nr. 16 en de hele zesde jaargang nr. 17, 18 en 19 omdat er een serie artikelen over differentiatie binnen klasverband (DBK) in staat.

De differentiatieproblematiek wordt in de nummers 16, 17 en 19 besproken. De volgorde van deze drie publikaties is niet ideaal omdat in 16 al uitgegaan wordt van redelijke bekendheid met de materie en in aflevering 19 pas de omschrijvingen en dergelijke gegeven worden. De drie publikaties geven echter een goed beeld van de problemen in meer algemene zin, maar zeker ook voor ons vak.

Het artikel van Hulshof (aflevering 19 'Bij de tijd?'): *DBKmodellen in het geschiedenisonderwijs van BHV naar vakspecifiek* geeft een introductie op het fenomeen DBK. Daarnaast geeft het een overzicht van diverse modellen en wordt gekeken in hoe verre methodes voor ons vak die van een model uitgaan ook het model volgen: het BHV-model in *Achteraf bekeken* (Mavo-project), *Op zoek naar het verleden*, *Merlijn*, *Kijk op de tijd* en *Geschiedenis in onderwerpen*, het project-model zonder uitwerking en het Ashram-model met een ver-

wijzing naar een publikatie in *Kleio*. Al deze modellen worden gerangschikt onder de 'algemene modellen'. Voor de vakspecifieke modellen wordt verwezen naar het Geschiedenis in de klas-model bij *Sprekend Verleden* (aflevering 16) en het model *Dijkstra-Buitink* met *Vragen aan de geschiedenis*. Het artikel geeft zo een duidelijk overzicht van wat er tot op heden verschenen is.

In nummer 17 geven Dalhuisen en Van der Geest in *DBK, een tussenbalans* een overzichtje van problemen die zich in de praktijk voordoen. Zo stellen zij dat er in de methodes soms (veel) meer beloofd wordt dan waargemaakt, en geven zij aan dat DBK een schier onmogelijke taak is voor de modale docent. Het is ontzettend tijdroepend om al het materiaal bij elkaar te krijgen temeer daar uitgevers hiervoor niet staan te trappelen. Het is jammer dat zij het artikelje ook gebruiken voor een inhoudsvergelijking van enkele methodes om aan te geven hoeveel er uit *Sprekend verleden* 'overgenomen' wordt.

In aflevering 16 wordt in *DBK en geschiedenisonderwijs* als alternatief voor de reeds bestaande modellen een nieuw model gepresenteerd en uitgewerkt: het geschiedenis in de klasmodel waarin differentiatie naar belangstelling, naar niveau, naar soorten bronnen, naar tempo en naar werkvormen wordt gepropageerd. Dit alles wordt uitgewerkt in een heel kwartaalplan voor de Middeleeuwen en zeer overzichtelijk in schema gezet. In een 'Duik in de middeleeuwen' worden de onderwerpjes: de invloed van het geloof en de geestelijken, Jeanne d'Arc, het leven van de edelen en tenslotte de paus en zijn werk aangeboden. Een schat aan materiaal dat eventueel ook op andere manieren te gebruiken zou zijn. Voor elke geschiedenisdocent, of hij nu bezig is of moet met DBK of niet, zijn deze afleveringen een must.

Aflevering 17 'Vaderlands verleden verbeeld' geeft meer dan de titel doet vermoeden. Tien pagina's lang (of kort!) wordt materiaal afgedrukt van een collega die zijn leerlingen wil leren omgaan met spotprenten: 'Spotprenten leren analyseren'. Met zeer divers materiaal worden met behulp van opdrachten de problemen van politieke prenten verduidelijkt en het gebruik van symbolen nader uitgewerkt. De aflevering gaat echter grotendeels over het vaderlands verleden. In 'De opstand van de Bataven o.l.v. Julius Civilis' gaan de leerlingen

met een schilderijen-serie (12) en met bronnenmateriaal uit de 17e eeuw aan de slag om bronnen te vergelijken, te analyseren en te kijken hoe de opstand werd uitgebeeld. Ook beantwoorden zij de vraag waarom dat in de 17e eeuw op die wijze gebeurde. Een tweede grote moot van dit in 1984 verschenen nummer handelt over de moord op Willem van Oranje. Met schriftelijk bronnenmateriaal doen de leerlingen een onderzoekje naar de toedracht van de moord. De betrouwbaarheid van bronnen komt aan de orde en uiteindelijk kunnen de leerlingen conclusies trekken. Tot slot is er dan nog 'De moord in beeld gebracht' waarbij zij deze afbeeldingen kunnen integreren in de reeds verkregen informatie.

Een aflevering vol ideeën en materiaal (en antwoord-modellen).

Aflevering 18 is een themanummer getiteld 'Museumbezoek'. Het is het verslag van een door CRM gesubsidieerd onderzoek dat al enkele jaren loopt. Vier manieren van museumbezoek worden genoemd en drie ervan worden nader uitgewerkt: 'via opdracht naar gesprek', 'de vragenlijst' en de 'rondleiding door leerlingen na geleid onderzoek op school'. De 'rondleiding door een museummedewerker of de docent' wordt niet uitgewerkt omdat verondersteld wordt dat die bekend is. Na een korte introductie over de kenmerken van de vier manieren worden drie manieren heel systematisch uitgewerkt om ten slotte de vier manieren van museumbezoek met elkaar te vergelijken. De negatieve ervaring van de rondleiding door een museummedewerker die de rondleiding staakt, zegt wellicht meer over de rondleider dan over die manier van museumbezoek.

Ik vraag mij af in hoeverre de samenstellers van het rapport zich realiseren dat voor veel scholen één enkel museumbezoek per jaar al een absoluut maximum is en dat veel docenten geschiedenis zelfs daarvan nog dromen. In dergelijke situaties zal de docent met het hier aangeboden materiaal weinig doen. Toch kan hij met de hier genoemde suggesties altijd wel iets doen.

Ik vind dit nummer tegenvallen, het brengt niet veel nieuws. Daarbij komt dat je voor een goed overzicht van het onderzoeksverslag ook de nummers 12 en 17 nodig hebt, en er verwezen wordt naar nog te publiceren materiaal. Dat maakt deze aflevering wat rommelig. Wie echter de jaarvergadering in het Catharijne-convent bezocht heeft en in een van de workshops een bij dit onderzoek behorende video-registratie gezien heeft (namelijk die van de rondleiding door leerlingen), weet dat die band een leuk beeld gaf van de activiteiten van die klas.

Nummer 19 'Bij de tijd' handelt o.a. over de microcomputer in het geschiedenisonderwijs. Enkele Engelse en Amerikaanse

publikaties zijn vertaald. Het nummer geeft aan dat ook binnen ons vak de microcomputer een plaats(je?) kan hebben. Het is jammer dat er niets vermeld wordt over de in Nederland ontwikkelde programma's (o.a. RU Groningen over de crisispolitiek en RU leiden met Histo).

Het halve nummer bestaat uit het zogenaamde 'Aantekenboek voor de geschiedenisleraar', waarin van alles kan verschijnen. Dit keer bevat deze aflevering een viertal toetsen al dan niet diagnostisch: Van Republiek van Weimar tot Derde Rijk; Leiden: een Hollandse stad in de middeleeuwen; De Amerikaanse burgeroorlog in objectieve studietoetsen en tenslotte Strooibiljetten: Duitse propaganda in de Eerste Wereldoorlog. Veel materiaal waarvan de docent zelf kan bepalen of hij iets over wil nemen of niet.

Geschiedenis in de klas is een tijdschrift dat in de (school)bibliotheek niet mag ontbreken. Wie het nog niet kent moet daar verandering in brengen. De kopieermachines kunnen het druk krijgen.

D.H. Verhagen

LESMATERIAAL

H.R. Hazelhoff, J.J. Huizinga, *Cholera in Friesland. Een maatschappelijk probleem in de vorige eeuw.* Leeuwarden 1985. Leerlingenboek en docentenhandleiding. Bestemd voor het voortgezet onderwijs.

De auteurs zijn er in geslaagd een aantal fascinerende documenten bijeen te brengen, die de leerlingen een beeld geven van het vreselijke verschijnsel cholera. De keuze van het materiaal is zodanig dat er allerlei opdrachten mee kunnen worden uitgevoerd. De lotgevallen van Otte en Wytske van der Meer, wonende Torenstraat E 330 te Leeuwarden, kunnen aan de hand van de documenten door de leerlingen worden gereconstrueerd. Het materiaal is plaatsgebonden, maar in elke provincie- en plaatselijk archief is soortgelijk materiaal te vinden. Men kan in iedere provincie met het cholera-probleem uit de voeten.

Het onderwerp lijkt me boeiend. Toch heb ik enige problemen met de ordening van het materiaal.

Waarom de leerlingen eerst geconfronteerd moeten worden met een technische beschrijving van wat cholera nu precies is, lijkt me niet zo motiverend. Bij het lezen van de docentenhandleiding vroeg ik me af of een gebruiker niet meer had gehad aan een systematische beantwoording van de gestelde vragen in plaats van een nogal theoretisch verhaal over het didactische concept, waarin vaag geschreven wordt over historisch besef. Nu is een docent gedwongen de antwoorden op de vragen zelf op te sporen en dat lijkt me een tijdsinvestering die misschien voorkomen had kunnen worden.

Wie zit met de vraag 'ik weet niet zo goed raad met het werken met archiefmateriaal', die kan met het hier geboden materiaal behoorlijk aan de slag.

Ik denk dat Otte en Wytske van der Meer dichterbij de beleavingswereld van de leerlingen staan dan menig ander onderwerp uit de betreffende periode (2e helft 19e eeuw) en daarom ben ik blij met dit materiaal, dat verkrijgbaar is via postbus 1018, 8900 Leeuwarden.

J. Beetsma

Trees Moll en Alice van Kesteren-Geurts, *Cecilia Booms. Leiden rond 1900.* SLO, Enschede 1985. Leerlingenboekje f 4,75. Docentenhandleiding f 4,35.

Met een theoretische uiteenzetting in *Kleio* 7 van het vorig jaar en de reactie hierop in het februari-nummer van 1985 hebben we uitvoerig kennis kunnen maken met het Loga-project (Loga staat voor Leerplanontwikkeling geschiedenis en aardrijkskunde voor het Lager Beroepsonderwijs). Na deze

discussie over voors en tegens van de uitgangspunten en leerstofordening zien we nu een geregeld verschijnen van het leerlin-genmateriaal.

Naast algemeen materiaal, dat door elke willekeurige school in den lande kan worden gebruikt, wordt er tevens streekgebonden materiaal uitgebracht. Als voorbeeld van het eerste verscheen het leerstofpakket 'Kinderspel', een lessenserie aan de hand van het bekende schilderij van Bruegel. Het regionale materiaal heeft als centrale thema de beginnende industrialisatie in Nederland. De eerste in deze reeks verscheen onder de titel 'Stadsvolk is as loezen' en liet ons kennis maken met de jeugdige Groningse fabrieksarbeidster Harmina Wiersma.

De meest recente publikatie richt zich op Leiden rond de eeuwwisseling. We volgen de Leidse textielarbeidster Cecilia Booms. Aan de hand van enkele leesteksten, een interview met haar uit de arbeidsenquête van 1890 en archiefmateriaal wordt zij tot leven gewekt. Het uitgangspunt van het materiaal is dat leerlingen zelf op zoek gaan naar gegevens over Cecilia, wie zij was, waar ze woonde en hoe zij leefde. Het speuren, ordenen en leggen van verbanden tussen verschillende archiefstukken neemt een belangrijke plaats in. Met behulp van personeelskaarten, een adresoverzicht, advertenties en foto's wordt het beeld steeds duidelijker.

Het sterke van de lessenserie zit 'm in de grote verscheidenheid aan materiaal, waarmee de leerlingen omgaan. Nauw hiermee verbonden is de variëteit aan werkvormen, zodat er door de leerlingen op veel verschillende manieren kan worden geleerd. Zo begint het boekje met een leerlingenplattegrond van de stad. Straten en gebouwen moeten worden ingekleurd. In de vervolgoopdrachten wordt de plattegrond voorzien van meer gegevens. Fabrieken, huizen en straten (de leefwereld van Cecilia) worden geconcretiseerd.

Twee bouwplaten diepen de leefomstandigheden uit. Een arbeidershuisje kan in elkaar gezet worden en vergeleken met hedendaagse woningen. De inrichting speelt hierbij een belangrijke rol. Een diaserie van 11 dia's laat de originele woningen en straatjes uit het begin van deze eeuw zien.

Voor de leraar is er een beknopte handleiding, waarin de informatie over het werken met het materiaal en de aanwijzingen bij de vragen en opdrachten er een beetje bekaaid afkomen.

In de oorspronkelijke opzet is *Cecilia Booms* voor het LBO ontworpen. Toch lijkt het mij voor alle brugklassers een prima lessenserie, waarin actief met materiaal kan worden omgegaan.

Kees Torremans

kleio

nummer 1/86
pagina 24

KLEIO KRANT

Bestuur

Handel en wandel

Als geschenk 1985 ontvingen alle VGN-leden onlangs het boekje *Handel en wandel, Shell-journaal van markten en kermissen* door Maurits van Rooijen. Op 12 december werden de eerste exemplaren aangeboden in het Gemeentemuseum 'Het Markiezenhof' te Bergen op Zoom aan vertegenwoordigers van o.a. dit museum en de Stichting Kermis en Processies. De historische kermisminiaturen en -attributen die door deze stichting zijn verzameld en gerestaureerd, hebben een plaats gekregen in dit museum. In het voorjaar van 1986 zal de permanente tentoonstelling van dit 'nationale kermismuseum' voor het publiek toegankelijk zijn. De collectie laat zien dat de kermis een rijk verleden heeft. Wat het museum toont is niet slechts nostalgie maar bovenal cultuurgeschiedenis. Soms werden professionele kunstenaars ingeschakeld om attracties vorm te geven, bijvoorbeeld om de wanden van de stoomcarroussel van romantische afbeeldingen te voorzien. Vaak werkte het gezin van de exploitant tijdens de winterstop aan de verfraaiing van de attractie, zoals onder meer blijkt uit borduurwerk.

Kermis in een museum! De tijd dat de rondtrekkende ondernemers met een scheef oog werden aangekeken, is na bijna een eeuw van emancipatie voor deze beroepscategorie gelukkig voorbij. De belangrijkste ontwikkeling in de kermiswereld was niet de overgang naar supersnelle, elektronisch gestuurde attracties, maar het feit dat men niet meer probeert om de kermismensen te hervormen tot wat men noemt fatsoenlijke burgers'. Inderdaad leven velen in een eigen wereldje, maar dat wereldje draait zonder betweterigheid van buiten-

af heel goed.

De burger heeft ontdekt dat de kermis meer is dan luide superlatieven. Het dagelijks brood verdienen op de kermis betekent heel hard werken, lange dagen, spanning, met grote zorgvuldigheid steeds weer opbouwen en afbreken, een optimaal gebruik van ondernemerskwaliteiten en, belangrijker dan al het andere, een uitgekende samenwerking binnen het hele gezin.

De geschiedenisdocent en leerling kan ontdekken dat de kermis een stuk van het leven is, zowel vandaag als gisteren. De kermisgeschiedenis biedt veel. Afbeeldingen en nu dan ook museumstukken tonen aspecten die op de hedendaagse kermis niet meer te zien zijn. Daarnaast is er vrij veel, zeer toegankelijk geschreven bronnenmateriaal. Leerlingen kunnen verschillen en overeenkomsten tussen de kermis toen en nu vaststellen, en oog krijgen voor factoren die ten grondslag liggen aan verandering en continuïteit. De museumcollectie in Bergen op Zoom, met prachtige bewegende modellen van onder andere een stoomcarroussel met echte stoommachine, zal hierbij zeker een bezoek waard zijn. Het is te verwachten dat ook deze collectie begeleid zal worden met net zulk schitterend educatief materiaal als de overige museumstukken.

De kermis is ook een spiegel van de samenleving. Zij staat er midden in. De samenleving bemoeit zich ook intensief met haar, zoals blijkt uit de vele in gemeenteraden gevoerde discussies over mogelijke afschaffing.

Het boekje *Handel en wandel* heeft mijn ogen geopend voor een tot op heden vrij onbekend stuk geschiedenis. Als het lezen er van dat ook bij anderen tot gevolg heeft gehad, dan beschouw ik dit geschenk als welbested.

Tom van der Geugten

Overleg tussen OMEGA en onderwijsbonden

De afgelopen maanden heeft de overleggroep OMEGA, waarin NVLM, VECON, VGN en KNAG-afd. Onderwijs participeren, gesprekken gevoerd met de onderwijsbonden ABOP, KOV, PCO en NGL. In deze gesprekken stonden drie punten centraal, namelijk de kwestie van de slapende bevoegdheden, het VBaO en het VHO.

Bij het probleem van de slapende bevoegdheden ging het in het bijzonder om de bezitters van de MO-B-akten aardrijkskunde, staatshuishoudkunde en statistiek, geschiedenis en pedagogiek, voorzover zij deze akten hebben behaald voor 31 augustus 1982. Deze mensen zijn in 1982, zonder hierom te hebben verzocht, eerstegraadsbevoegd verklaard voor het vak maatschappijleer. Velen zijn tijdens hun studie op geen enkele wijze met dit vak in aanraking gekomen en wilden graag afstand doen van deze bevoegdheid, maar dit bleek onmogelijk. In 1984 vroeg de overleggroep OMEGA aan de minister deze collega's het recht te geven individuele vrijstelling van de verplichting tot het geven van dit vak te mogen vragen. De ABOP heeft dit verzoek inmiddels overgenomen en het voorgelegd aan de bijzondere commissie voor overleg in zaken betreffende de rechtspositie van het onderwijzend personeel. KOV en PCO zullen dit verzoek onderschrijven. Het NGL wil alleen meewerken als gegarandeerd wordt, dat derden van deze verandering van de bevoegdheidsregeling niet het slachtoffer worden. Mogelijk wordt de hele problematiek van de slapende bevoegdheden dit jaar aangekaart in het georganiseerd overleg. De hele kwestie is zowel wat de juridische, als de financiële gevolgen betreft uiterst complex, zodat het de vraag is of men op korte termijn een werkbare oplossing kan vinden.

De overleggroep OMEGA heeft in 1984 een brief aan de minister geschreven omtrent de positie van de maatschappelijke vakken in het VBaO. In deze nieuwe onderwijsvorm wordt een nieuw leergebied gevormd: Mens en Maatschappij, waarin de nu bestaande vakken aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer en economie

zouden moeten opgaan. Over deze onderwijsvorm en over de wenselijkheid of onwenselijkheid van het instellen van leergebieden, sprak de overleggroep zich niet uit. Er werd wel bezwaar aangetekend tegen het feit, dat het aantal uren dat voor dit leergebied is uitgetrokken, zowel in absolute, als in relatieve zin geringer was, dan het aantal uren dat 12- tot 15-jarigen nu voor deze vier vakken in totaal krijgen.

ABOP en KOV stelden, dat zij ook bedenkingen hadden tegen de plannen zoals die er op dit moment liggen, maar dat er nu eenmaal plaats op de urentabel moet worden ingeruimd voor de vakken afkomstig uit het beroepsonderwijs en dat er daardoor minder ruimte overblijft voor de theoretische vakken. De PCO onderschreef dit in grote lijnen, maar vond de meer dan evenredige achteruitgang van de maatschappelijke vakken te fors. Het NGL verwierp zowel het VBaO, als de ontwikkeling van nieuwe leergebieden categorisch.

De overleggroep OMEGA heeft recentelijk ook bij de Vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer de kwestie van de onderbedeling in uren van de maatschappelijke vakken in het beoogde VBaO aanhangig gemaakt.

In het VHO (het Nieuwe Lyceum) wordt de positie van de maatschappelijke vakken er naar wij vrezen ook niet beter op. In een brief aan mevrouw Ginjaar-Maas is op deze zaak gewezen.

In deze brief werd o.a. gesteld: *'In de nota VHO wordt voorgesteld dat de leerlingen, zowel in het vierde als in het vijfde leerjaar, tenminste één vak moeten kiezen uit het domein: geschiedenis, aardrijkskunde, maatschappijleer en algemene economie. Wij vinden dit domein in vergelijking met de meeste andere domeinen te uitgebreid. Onze voorkeur gaat uit naar een splitsing van dit domein in twee aparte domeinen, één bestaande uit geschiedenis, aardrijkskunde en filosofie en één bestaande uit algemene economie, bedrijfseconomie en maatschappijleer. Verder zijn wij geen voorstanders van de wel zeer stringente reglementering en structurering van de vakkenpakketkeuze. Het aantal examenpakketten in het vijfde en zesde leerjaar zouden wij liever op zeven vakken willen stellen. De Havo-leerling moet dan, in verge-*

lijking met de huidige situatie, toch een vak extra volgen en moet tenminste twee vakken op het hoogste niveau kiezen. Op deze wijze worden zijn of haar kansen in het vervolgonderwijs automatisch groter.

Een groot voordeel van zeven examenvakken is, behalve een betere mogelijkheid tot doorstroming van Mavo-abituariënten, dat voor deze vakken een urenverdeling van 2-4-4 kan worden aangehouden. Op deze wijze hoeft een uitbreiding van het aantal vakken niet ten koste van de diepgang hiervan te gaan, terwijl tevens de huidige examenprogramma's gehandhaafd kunnen worden, wat de invoering van het nieuwe schooltype aanzienlijk zou vergemakkelijken.

ABOP, KOV en PCO verklaarden de plannen voor het VHO af te wijzen. Het NGL wees ze niet *à priori* af en was voorstander van acht examenvakken en een meer gestructureerd vakkenpakket-keuze. Men wilde wel aparte examenprogramma's voor de twee in het VHO in te voeren niveaus voor alle vakken. Dit om voor alle vakken duidelijk verschillende examens te krijgen.

Het NGL vroeg nog aandacht voor de in januari te houden eindexamenconferentie met de staatssecretaris. Op het ministerie circuleren plannen om de indexamens voor een aantal vakken, bijvoorbeeld aardrijkskunde en geschiedenis, af te schaffen. Men vroeg de overleggroep hier een standpunt over te ontwikkelen.

Resumerend mag gesteld worden dat de gesprekken, die een oriënterend karakter hadden, nuttige contacten en informatie hebben opgeleverd. De overleggroep hoopt deze contacten verder te kunnen uitbouwen in het belang van de vakken die door haar worden vertegenwoordigd.

H. H. Hamers,
secretaris OMEGA

Didactiek-commissie

Veldwerk in het Geschiedenisonderwijs Orvelte, 13, 14 en 15 maart 1986

Evenals in 1985 organiseert het Veldstudiecentrum Orvelte in samenwerking met de didactiekcommissie van de VGN een werkconferentie 'Veldwerk in het geschiedenisonderwijs'.

op 13, 14 en 15 maart wordt U de mogelijkheid geboden kennis te maken met verschillende vor-

men van veldwerk voor 'beginners', terwijl de 'gevoorderden' een programma draaien waardoor 'veldwerk' in eigen buurt of regio nader gestalte kan krijgen.

De cursus start op donderdag 13 maart om 10.00 uur en eindigt op zaterdag 15 maart rond 15.00 uur. Jan van Ginkel van het Veldstudiecentrum leidt de cursus. De prijs van de cursus bedraagt f 80,- te voldoen op postrek. no. 1561752, t.n.v. penningmeester didactiekcommissie VGN te Den Haag. In dit bedrag zijn de overnachtingen, de maaltijden, koffie en thee, gebruik van hulpmiddelen etc. inbegrepen. Voor deze tijd zowaar een zeer bescheiden prijs. Wel wordt men verzocht om zelf slaapzak en sloop mee te nemen.

Het adres van het Veldstudiecentrum Orvelte is Zuideresweg 10, 9441 TZ Orvelte, tel. 05934-263 (kantoor) en 392 (cursisten).

Voor beide groepen geldt als opzet, dat er opdrachten worden aangeboden, die uitmonden in het zelf opzetten van opdrachten die op de laatste dag aan een evaluatie worden onderworpen.

De doelstellingen lopen voor beide groepen min of meer parallel:

- een eerste kennismaking met veldwerk passend in het geschiedenisonderwijs,
- zelf doen van veldwerk,
- zelf veldwerkopdrachten maken,
- idee krijgen wat er in Nederland voor andere mogelijkheden zijn om geschiedenisveldwerk te doen.

M.n. voor de groep 'gevoorderden' zal aan deze laatste doelstelling worden gewerkt.

Het programma voor de groep 'beginners' ziet er als volgt uit:

Donderdag 13 maart:

De ochtend wordt in beslag genomen door een bespreking van het programma en een inleiding op het 'Olde Landschap' door de

cursusleider Jan van Ginkel. De middag staat in het teken van de veldwerkopdracht 'Historische namen in het landschap', die 's avonds moet worden uitgewerkt tot een leerlingenvariant. Als deze eerste oefening en introductie achter de rug is, volgt er een lezing met discussie.

Vrijdag 14 maart:

Staat in het teken van aangeboden keuzeopdrachten. U gaat met een groepje de prachtige omgeving in, om te werken aan en met kant en klare veldwerkopdrachten. In de middag kiest u een ander onderwerp dat fietsend of lopend wordt uitgevoerd. Uw verschillende ervaringen worden dan aan een bespreking onderworpen, waarna een deel van de avond wordt besteed aan het voorbereiden van eigen veldwerkopdrachten voor de volgende dag. Het andere deel van de avond is weer gevuld met een interessante lezing.

Zaterdag 15 maart:

De ochtend wordt besteed aan het uitwerken in het veld van de zelf bedachte en gemaakte veldwerkopdracht, die in de middag nabesproken wordt. Rond 15.00 uur maakt een ieder zich op voor vertrek naar huis.

Voor de 'gevoorderden' loopt een deel van de cursusonderdelen parallel, namelijk de inleiding en de lezingen.

De eerste dag en de ochtend van de tweede dag staan in het teken van de geschiedenis van Drente in de 20ste eeuw, en dan met name de positie van de vrouw op de Drentse zandgronden. Het bedrijf van Oral History maakt deel uit van dit onderwerp. De vrijdagmiddag wordt ingeruimd om veldwerkopdrachten op te zetten 'vanuit school in de schoolomgeving'. Uiteraard heeft u beide in Orvelte niet bij de hand, maar we kozen de middelgrote plaats Beilen als object voor

onderzoek en productie van veldwerkopdrachten. Om u een beetje op weg te helpen in een onbekende plaats wordt een reader uitgereikt met allerlei informatie. De bedoeling is creatief bezig te zijn. 's Avonds worden de ideeën in deze twee dagen opgedaan besproken, waarna de zaterdag gebruikt wordt voor de uitwerking.

U kunt zich opgeven als deelnemer door het zenden van een briefkaart aan H. van Duijsen, Jekerstraat 53", 1078 LZ Amsterdam.

Mocht u de ervaringen van 1985 nog eens na willen lezen, dan wordt u verwezen naar *Kleio* no. 6, juli 1985, pag. 22-27.

Pedak/Basisonderwijs

Bestuursactiviteiten

Op 23 oktober 1985 vergaderde het bestuur van de sectie Pedak-Basisonderwijs in Amersfoort. Aan de orde kwam de interne taakverdeling. Anita Burlet neemt met ingang van de komende jaarvergadering het voorzitterschap van Cees van der Kooij over. Deze blijft wel lid van het sectiebestuur. Verder werd er gesproken over de studiedag van project 3250 Sociale Wereldoriëntatie, op 17 december 1985, waar twee bestuursleden aanwezig zullen zijn, de vergadering met het Algemeen Bestuur op 19 december 1985, het uitvoeringsplan van de SLO-projectgroep LOBO en de HEG-nota.

Als essentiële onderdelen in het activiteitenplan voor 1986 werden vastgelegd:

- 1 het op de voet volgen van ontwikkelingen op het gebied van geschiedenis in de PABO en in de basisschool en gevraagd (Algemeen Bestuur of Onderwijsadviescommissie) en gevraagd daarop reageren en erover in *Kleio* berichten.
- 2 het organiseren van landelijke en/of regionale activiteiten voor docenten geschiedenis aan PABO's.
- 3 het stimuleren van regiobijeenkomsten voor PABO-docenten geschiedenis.
- 4 het uitgeven van een halfjaarlijkse Nieuwsbrief ten behoeve van onderlinge informatie-uitwisseling tussen de PABO's.
- 5 het analyseren van nieuwe me-

thoden voor geschiedenisonderwijs in de basisschool en het publiceren – in *Kleio* – van consumentenrapporten over deze methoden (zodra alle onderdelen van de methoden verschenen zijn).

Magdaleen Kingmans stelde namens het sectiebestuur het jaarverslag van 1985 samen. De volgende vergadering van het sectiebestuur is op 13 januari 1986, opnieuw in Amersfoort.

AB - Pedak/Basisonderwijs

Op 19 december 1985 vond in Utrecht overleg plaats tussen leden van het AB en van het sectiebestuur Pedak-Basisonderwijs. Aan de orde waren de samenstelling van het sectiebestuur – een oproep in het novembernummer van *Kleio* voor nieuwe bestuursleden leverde drie gegadigden op –, de omzetting van het sectiebestuur in een commissie, de adviesfunctie van het sectiebestuur naar het AB, de relatie Onderwijsadviescommissie – sectiebestuur Pedak-Basisonderwijs en mogelijke financiële bijdragen van de VGN voor de regionale activiteiten van het sectiebestuur.

Regio's

op 23 oktober trad Magdaleen Kingmans in functie als coördinatrice van alle regionale activiteiten. Er werd overlegd met de regionale coördinatoren, waarvan er echter helaas twee bericht van verhindering hadden gezonden. Gesproken werd over een organisatie van de regionale bijeenkomsten, de inhoud ervan en de relatie ervan met de inhoud van de 'Nieuwsbrief'.

Inmiddels is zowel in regio West (contactpersoon B. Silvis) als in regio Midden-Oost (contactpersoon H. Lamers) een eerste bijeenkomst gehouden en zijn er – evenals in de andere regio's – vervolgspraken gemaakt.

Nieuwsbrief nr. 3

Het is de bedoeling dat nog voor de zomervakantie nummer 3 van de PEDAK-Nieuwsbrief zal verschijnen. In dit nummer zullen twee thema's centraal staan: – opdrachten vanuit geschiedenis voor de stage – werken aan het thema 'STAD' (veelal de vestigingsplaats van de PABO). Collega's die voor deze thema's bijdragen kunnen leveren, worden uitgenodigd voor 01-03-1986 contact op te nemen met Magdaleen Kingmans, Rubensstraat 57, 9718 MD Groningen. Tel. 050-132787.

Afdeling Utrecht

Op dinsdag 25-2 a.s. vergadert de afdeling over de jaarstukken ter voorbereiding van de Algemene Ledenvergadering op 8 maart. Plaats: College Blauwcapel, Winklerlaan 373, Utrecht. Tijd: 20.00 u.

Afdeling Amsterdam

Zoals in *Kleio* no. 4 van deze jaargang werd gemeld, is de afdeling Amsterdam op 25 april j.l. van start gegaan. Ongeveer 10 procent van de aangeschreven leden reageerde op de uitnodiging, hetgeen ons optimistisch stemde omtrent de levensvatbaarheid van de afdeling.

De heer J. Löwenhart van het Oost-Europa Instituut verzorgde een lezing in het kader van het aanstaande CSE-onderwerp: De Sovjet Unie 1924 – 1953. De lezing was voornamelijk geconcentreerd rond de ontwikkelingen van de instituties in genoemde periode. Een boeiend betoog, met boeiende invalshoeken! Een aardige geste van de heer Löwenhart was de aanbieding van een literatuurlijst met betrekking tot het genoemde CSE onderwerp. Leden die er belang in stellen, kunnen deze literatuurlijst opvragen bij de secretaris van de afdeling (zie adreslijst in dit nummer). Een bevriende boekhandel gaf op deze avond tevens acte de presence, door een grote hoeveelheid binnen- en buitenlandse literatuur rond dit onderwerp tentoon te stellen. Vele leden hebben ijverig gebladerd en titels genoteerd. De intekening op de werkgroepen verliep wat moeizaam, maar ondanks dat kunnen we binnenkort met twee werkgroepen van start gaan: Museum en geschiedenisonderwijs en Archieven en geschiedenisonderwijs. De intekenaars ontvangen binnenkort bericht omtrent een bijeenkomst. Gezegd moet worden dat de musea in Amsterdam zeer enthousiast hebben gereageerd op ons

initiatief. Dit is misschien een idee voor andere afdelingen. Wij houden u op de hoogte van de ontwikkelingen!

Op 14 mei vond de tweede activiteit plaats: de normbesprekingen CSE. Op deze activiteit kwamen bijna 100 leden en niet-leden af. De besprekingen voorzien dus in een behoefte. We hopen dat vele niet-leden zullen inzien dat lidmaatschap van de VGN van groot belang is voor het geschiedenisonderwijs. Een aantal mochten we als lid inschrijven! Dat overtuigt ons van het feit dat het gezicht van de VGN niet alleen moet bestaan uit het regelmatig verschijnen van *Kleio*, maar ook uit het bestaan van een afdeling, die activiteiten organiseert!

Interscholaire 1986

Zaterdag 1 maart 1986 zal de zesde Interscholaire in Groningen worden gehouden.

Als thema is gekozen: 'Volwassen Leerwegen'.

Het onderwijs aan volwassenen staat onder druk. De tweede weg dreigt steeds meer een onbegaanbaar pad te worden. De toegang wordt moeilijk gemaakt door verhoging van de tol en het aanleggen van verkeersdrempels.

De overheid verwaarloost het onderhoud.

Zijn nieuwe – snel – wegen noodzakelijk? Volwassen leerwegen: Het thema van deze dag?

De weg naar Groningen is breed en drempelvrij, de tol is laag. Het verblijf is er aangenaam: niet alleen boeiende discussies, ook prima secundaire voorwaarden: – tentoonstellingen van volwassen, creatieve uitingen – zang en dans – Groninger koek.

Programma:

10.00 - 10.30 u.	ontvangst met koffie
10.30 - 11.00	opening en mededelingen
11.00 - 13.00	werkoverleg: sectie-overleg en andere bijeenkomsten
13.00 - 14.00	lunch
14.00 - 15.00	lezing prof. dr. H.C. de Wolf, hoogleraar in de theorie en geschiedenis van vorming en onderwijs aan de Open Universiteit
15.00 - 16.30	werkwinkels, o.a. een forum met de leden van de Tweede Kamer: M. Konings, G. den Ouden-

Dekkers, J.
Kraaijeveld-
Wouters
16.30 - 17.00 plenaire sluiting

Als symbolische bijdrage in de kosten wordt een bedrag van f 25,- per persoon gevraagd. Dit garandeert je koffie, thee, lunch, een versierd drankje en het eindverslag.

Voor verdere informatie: Interscholaire 1986, Veldstraat 1, 9717 LP Groningen. Tel. 050-712060.

TE KOOP

P. J. Blok, *Geschiedenis van het Nederlandse volk, deel 1 t/m 4*. Uitg. Sijthoff, Leiden 1923³. In goede staat, in mooie band! U kunt zich wenden tot W. Bos, Anna Paulownalaan 24, 7316 CT Apeldoorn. Tel. 055-220110.

10e Beneluxcongres voor de Geschiedenis der Wetenschappen

Van 15 – 27 april 1986 zal te Middelburg het 10e Beneluxcongres over de Geschiedenis der Wetenschappen worden gehouden. Het congres wordt georganiseerd door het Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde, Natuurwetenschappen en Techniek en het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen in samenwerking met andere wetenschapshistorische verenigingen in de Benelux.

Onder de titel 'Worstelende Wetenschap' zullen de historische aspecten van de wetenschapsbeoefening in de provincie Zeeland sedert 1500 belicht worden. Met name zal aandacht worden besteed aan de plaats van de beoefening der geneeskunde, wiskunde en natuurwetenschappen in Zeeland gezien tegen de achtergrond van de algemene wetenschapsontwikkeling in de Nederlanden.

Voor inlichtingen: dr. H. Beukers, *Metamedica*, Afd. Geschiedenis der Geneeskunde, Postbus 9603, 2300 RC Leiden.

Studiedagen Actieweek 'Honger hoeft niet'

Van 12 tot en met 19 april 1986 vindt de actieweek 'Honger Hoofd Niet' plaats. De week is het resultaat van een uniek samenwerkingsverband van een groot aantal milieu- en Derde Wereld organisaties (waaronder de NOVIB, NCO, Natuur & Milieu en Stichting Milieu Educatie). Doel van de week is om een zo groot mogelijk publiek te informeren over de oorzaken en achtergronden van de voedseltekorten in de Derde Wereld. Het ligt in de bedoeling het onderwijs nauw bij de actieweek te betrekken. Op een aantal studiedagen kunnen leerkrachten zich informeren over de thematiek van de actieweek, het bestaande en nieuwe lesmateriaal op dat gebied en over de diverse mogelijke werkvormen.

Studiedagen voor leerkrachten van het voortgezet onderwijs vinden plaats:

- Utrecht, op de SOL, op zaterdag 8 maart 1986;
 - Groningen, op 'Ubbo Emmius', op zaterdag 15 maart 1986.
- Op 5 maart 1986 wordt in Utrecht een dag georganiseerd voor schoolbiologen en schoolbegeleiders.

Opgave en informatie bij het landelijk secretariaat van de actieweek: 'Honger Hoofd Niet', Wilhelminagasthuisplein 61, 1054 RB Amsterdam, tel. 020-120016.

Congres 'Balans en perspectief'

Ter gelegenheid van het 350-jarig bestaan van de Rijksuniversiteit Utrecht organiseert de Utrechtse Historische Studenten Kring het congres 'Balans en Perspectief: over de aard en functie van kennis van het verleden'. Doel van het congres is een balans op te maken van de ontwikkelin-

gen in de Nederlandse geschiedschrijving gedurende de laatste decennia en aan te geven welke richtingen de geschiedschrijving in zou kunnen slaan.

Het congresprogramma omvat een twintigtal lezingen van Nederlandse en buitenlandse historici en een vijftintigtal werkgroepen over gespecialiseerde onderwerpen.

Tevens wordt aandacht besteed aan geschiedenis en onderwijs, historici en de arbeidsmarkt, geschiedenis en media, de ontwikkeling van werk- en vindplaatsen en presentatie van onderzoek in wetenschapswinkels.

Datum: 22, 23 en 24 mei 1986

Plaats: De Uithof te Utrecht

Informatie: Congrescomité 'Balans en Perspectief', Instituut voor Geschiedenis, kamer B 222, Padualaan 14, Postbus 80.090, 3508 TB Utrecht. Tel. (030) 53 40 63

Geschiedenis- werkplaatsen

Na de Geschiedeniswerkplaats in Den Bosch zijn er door verschillende instellingen meer werkwinkels e.d. opgericht. Over het algemeen beschikken deze over een ruimte met materiaal ter inzage en gebruik en organiseren zij bijeenkomsten voor de leraren in de regio. Ook bezit men vaak een nieuwsbrief waarin het programma van de werkwinkel en nuttige tips staan afgedrukt. Hieronder volgen de adressen van ons bekende werkwinkels. Bij de contactpersonen kunt u verdere gegevens vragen.

In de regio Nijmegen is de *Didactiek Werkwinkel AG*, Contactpersoon W. Lenders, p/a Interstudie Afdeling ROC, Van Schuylenburgweg 3, 6538 LH Nijmegen. Op 20 februari is er een bijeenkomst (van 15.45 u. – 18.00 u.) waarin de methode A+G+ voor Mavo en Lbo aan de orde komt en u informatie krijgt over het op stapel staande CSE Mavo en Lbo-D.

Archimedium MNM (Mens Natuur

en Maatschappij) is de werkplaats van de SOL in Utrecht. Op woensdag 19 februari wordt daar een Lbo-schoolboekenbeurs gehouden, waarbij diverse uitgeverij hun schoolmethoden presenteren en er ruime gelegenheid is de boeken in te zien en er vragen over te stellen. De contactpersoon voor geschiedenis is Y. Smit, p/a SOL, Archimedeslaan 16, Postbus 14007, 3508 SB Utrecht. D'Witte Leli in Amsterdam heeft een *Vakdidacticum geschiedenis* aan de Nieuwe Spiegelstraat 3-5. De contactpersoon is Ton van der Geugten, die u kan informeren over de mogelijkheden daar. Zijn adres vindt u bij de namen van de bestuursleden van de VGN. *MATEM* is de materialenbank onderwijsmancipatie van de drie landelijke pedagogische centra, gevestigd in het APS, Buitenveldertselaan 106, Amsterdam. Nadere informatie geven mevrouw H. van Hees en de heer K. Blase, tel. 020-441815.

RECTIFICATIE

In *KLEIO* 10 december 1985 werd als Ideeje... het simulatiespel 'De moord op Caesar' afgedrukt. Bij de *Teksten* *Vóór* is tot onze spijt stukje V17 vergeten. Hieronder drukken wij het alsnog af.

V 17: Maar toen er geruchten gingen dat Caesar zich tot koning wilde laten uitroepen – en sinds de Etruskische koningen hadden de Romeinen een intense afkeer van de monarchie – konden zijn vijanden vrij gemakkelijk zijn val bewerkstelligen. Zij konden nu immers zeggen dat zij de republiek wilden redden...

Conferentie Atlantische Commissie 1985

Eind november 1985 hield de Atlantische Commissie een goedbezochte tweedaagse studieconferentie in Heerlen. Onderwerp was 'Negotiating security – aspects of modern school curricula'. Medeorganisatoren van dit congres met Engels als voertaal waren de NVLM (Ned. Ver. Leraren Maatschappijleer) en onze VGN. De Utrechtse hoogleraar C.B. Wels mocht het spits afbijten. Zijn lezing was te beschouwen als een gedegen historische inleiding op het congressthema, dat sterk

contemporain bepaald was. Voor het diner volgden nog twee lezingen: over onderhandelen met de sovjets. De eerste van de Amsterdamse hoogleraar Jurrjens was meer theoretisch van opzet, terwijl zijn Duitse collega Libal meer de praktijk van het onderhandelen liet zien. Na het overigens voortreffelijke – diner was de deelnemers nog geen rust gegund. In een simulatiespel moesten de vertegenwoordigers van het westen, de niet-gebonden landen en de oostblokstaten reageren op een crisis in Joego-Slavië. Verhit en met rode hoofden probeerde men rond het middernachtelijk uur nog een zo gunstig mogelijk onderhandelingsresultaat te bereiken. Een deelnemer had zich zo ingeleefd in zijn rol van representant van de USSR dat hij zijn schoen gebruikte om zijn argumenten kracht bij te zetten.

De grote vraag bleef echter: in hoeverre is het proces van onderhandelen realiseerbaar in de concrete lessituatie? Uit de discussies op de tweede dag bleek duidelijk dat geschiedenisboeken wel doelstellingen van deelnemers aan conferenties vermelden en de behaalde resultaten maar dat het proces van onderhandelen schittert door afwezigheid. Men vroeg zich ook af of scholen geroepen zijn een voortrekkersrol te vervullen als de media bij de conferentie van Genève ook niet verder komen dan triviale, uiterlijke rimram. Positief resultaat van de conferentie was de bereidheid van NVLM en VGN een commissie te bemanen/bevrouwen die in samenwerking met de Atlantische Commissie een nieuwe conferentie kan gaan voorbereiden met een grotere toepasbaarheid naar de leerling toe dan deze gezellige bijeenkomst in het verre Heerlen.

F.R. Kat

Christelijke Werkgroep Geschiedenis- onderwijs

Door een aantal docenten geschiedenis is een Christelijke Werkgroep Geschiedenisonderwijs opgericht. Doel van de Werkgroep is: vanuit een bijbelse visie zich te bezinnen op actuele ontwikkelingen rond het schoolvak geschiedenis, in voortgezet en basisonderwijs.

Eén van onze aandachtsgebieden is de inhoud van de huidige leerboeken voor geschiedenis. Wij hebben als werkgroep begrip voor de kritiek op de geschiede-

nismethoden die tot de jaren zeventig in gebruik waren. In de thans gangbare geschiedenis-methoden is echter weinig te bekennen van een christelijke visie op de geschiedenis, terwijl met name in enkele recent verschenen leerboeken zelfs sprake is van een zich, op al of niet bedekte wijze, afzetten tegen de christelijke levensbeschouwing.

In de meeste leerboeken wordt te sterk nadruk gelegd op sociaal-economische factoren, terwijl te weinig gewezen wordt op de betekenis van geestelijke en ideologische oorzaken ter verklaring van historische gebeurtenissen. Bij het behandelen van de wereld-godsdiensten is er in vele gevallen sprake van een gelijkwaardig zien van het christendom en de wereld-godsdiensten. Verder constateren wij dat in de meeste gangbare geschiedenisboeken de geschiedenis van de mensheid niet geschreven wordt vanuit een duidelijk christelijk perspectief op de zin en het einddoel van de geschiedenis.

De Werkgroep bezint zich op deze zaken. De werkgroep is ook bezig met het voorbereiden van *katernen* over onderwerpen die vanuit een christelijke visie anders belicht dienen te worden dan in de meeste schoolboeken gebeurt. Zo worden katernen voorbereid over het beeld over Calvijn in Genève en de ontdekkingsreizen.

Ook willen we inspelen op toekomstige ontwikkelingen rond het vak geschiedenis. We denken met name aan de gevolgen van een eventuele doorvoering van de ideeën in de Nota 'Verder na de Basisschool' die ertoe zouden kunnen leiden dat het vak geschiedenis, samen met aardrijkskunde en maatschappijleer, geïntegreerd wordt tot een vak 'oriëntatie op mens en maatschappij'. Onze werkgroep wil informatie verzamelen en uitwisselen ten aanzien van deze ontwikkelingen. Verder willen we als leden van de Werkgroep elkaar stimuleren ten aanzien van historisch onderzoek dat een zinvolle bijdrage levert voor een christelijke visie op belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis.

Docenten geschiedenis die in enigerlei vorm, ook als corresponderend lid, willen meedoen aan de activiteiten van onze Werkgroep, verzoeken we met ons contact op te nemen. Onze Werkgroep vergadert 3x per jaar, in Amersfoort. Verder wordt schriftelijk contact onderhouden over de voortgang van het werk. Collega's in het voortgezet onderwijs en collega's die sterk geïnteresseerd zijn in geschiedenis in het basisonderwijs, roepen we op deel te nemen aan het werk van onze Werkgroep, dat vooral in de komende jaren van groot belang zal zijn voor het christelijk onderwijs.

Nadere informatie: Chr. Werkgroep Geschiedenisonderwijs, Postbus 2018, 9704 CA Groningen. Tel. 050-710982.

Jan Cunencentrum

16 april 1986 Themadag
'Museum en Onderwijs'
Jan Cunencentrum Oss

Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan organiseert het Osse Jan Cunencentrum op 16 april a.s. een themadag met als onderwerp 'Museum en Onderwijs'. Het Jan Cunencentrum - museum en educatieve dienst voor het Maasland - is vooral actief op het gebied van de beeldende vorming en de lokaal-regionale geschiedenis. De themadag wordt georganiseerd in samenwerking met het LOKV (Landelijk Overleg Kunstzinnige Vorming) en de VGN. Centraal op de themadag staat de vraag hoe een docent beeldende vorming of geschiedenis een museumtentoonstelling of -collectie inhoudelijk kan integreren in zijn lessen.

Het programma bestaat in het kort uit de volgende onderdelen:
10.00 - 10.30: ontvangst in het Jan Cunencentrum
10.30 - 12.00: voor alle deelnemers: inleidingen op het thema 'Museum en Onderwijs' door Ruud Spruit, directeur Westfries Museum in Hoorn en door Loek Melis, docent vakdidactiek aan de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg.
12.00 - 13.30: middagpauze
Tijdens de lunchpauze is er gelegenheid kennis te nemen van de film 'onderwijs en museumgebruik' (werktitel) van de Vereniging van Musea in Brabant.

De middagactiviteiten bestaan uit vier onderdelen, twee op historisch en twee op beeldend gebied. Deelnemers kunnen inschrijven op één onderdeel. In de op deze manier gevormde kleine groepen worden bestaande exposities onderzocht op de diverse mogelijkheden die er zijn tot inpassing in de eigen lesopbouw. Ook kunnen er nieuwe exposities worden

DE POSITIE VAN HET GESCHIEDENIS- ONDERWIJS BELICHT IN:

A.Th. van Deursen
K.L. Poll
H. Ulrich
H.J.L. Vonhoff

Geschiedenis: een hoofdvak

Uitgeverij Martinus Nijhoff bv
Vereniging van Onderwijs, Kunst en Wetenschap

Dit cahier bevat de lezingen van het gelijknamige congres op 29 juni 1985 georganiseerd door de Vereniging voor OKW.

1985, 72 pag., ing., f 14,50

ISBN 90 6890 030 7

Verkrijgbaar in de boekhandel
Prijswijzigingen voorbehouden

Uitgeverij Martinus Nijhoff
Postbus 33
2300 AA Leiden
tel. 071-149844

samengesteld op basis van de collectie beeldende kunst van het Jan Cunencentrum.

Deze activiteiten worden ondersteund en begeleid door docenten geschiedenis en beeldende vorming en medewerkers(sters) uit verscheidene musea.

13.30 - 15.30:

I. *Expositie hedendaagse kunst* 'Verover het beeld'

Verwerkingsmogelijkheden o.a.: Hoe kan een museumles voor bijvoorbeeld de brugklas gemaakt worden? Welke lessen heeft zo'n expositie nodig als voorbereiding en als verwerking? Didactische museale werkvormen? Kunstbeschouwelijke vragen? Kijkroute? Enzovoort.

II *Collectie Jan Cunencentrum*: bestaande uit 19e-eeuwse schilderijen met name Romantiek en Haagse School en grafiek en schilderijen van na 1960.

Verwerkingsmogelijkheden o.a.: Stel uw eigen expositie samen afgestemd op uw lesinhoud (een mogelijkheid waar vele musea voor openstaan!) Thema, beeldaspecten, stijl, materiaalgebruik, etc., zijn mogelijke benaderingswijzen.

III *Expositie archeologie*

Verwerkingsmogelijkheden o.a.: Hoe zou u een expositie archeologie in kunnen passen in uw lessen? Welke ruimte kunt u bieden voor experimentele archeologie? Museale werkvormen? Vragen stellen? Informatie overdragen? Kijkroute bepalen? Enzovoort.

IV *Oudheidkamer*

zeer diverse collectie: huisraad, kaarten, foto's, schilderijen, gereedschap, werktuigen, archeologische, klederdracht, etc.

Verwerkingsmogelijkheden o.a.: Uitzetten van een kijkroute bijv. op thema's als veranderend stads/dorpsbeeld, kleding, ambacht, etc. Hoe dit in te passen in de lesinhoud van uw geschiedenisonderwijs, verwerkingsvormen etc.

De themadag kost f 15,-. Dit bedrag is contant te betalen bij de aanvang van de themadag. Het Jan Cunencentrum is in het centrum van Oss gelegen op 3 minuten lopen van het station. Belangstellenden kunnen zich telefonisch of schriftelijk aanmelden voor deze dag bij het Jan Cunencentrum, Molenstraat 65, 5341 GC Oss. Tel. 04120-29326 (van 09.00 tot 12.00 uur).

Schooltelevisie

De serie Sociale Geschiedenis 1850 - 1870 voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs begint op 17 februari.

De serie confronteert de leerlingen met het dagelijkse leven van gewone mensen in verschillende

delen van Nederland in de overgangsfase naar het industriële tijdvak. In de programma's staat Claartje Haas centraal, geboren in 1854. Een meisje uit het heden, Brigitte, volgt haar levensweg, waarbij Claartje zelf vertelt wat ze beleefde, wat ze dacht en voelde. Bij de serie hoort een leerlingen-werkboek, een docentenhandleiding en een diaserie van 20 stuks.

- 1 In het veen, ma. 17 febr. 11.00 u. en di. 18 febr. 11.30 u.
 - 2 In de textiel
 - 3 In het Amsterdam van de armen
 - 4 In het Amsterdam van de rijken
 - 5 De handen ineen.
- Telkens een week later op dezelfde uitzendtijden.

De Februaristaking van 1941

In februari 1986 is het 45 jaar geleden dat de februaristaking uitbrak. Daarom verzorgt schooltelevisie op donderdag 20 februari om 10.00 uur en op donderdag 27 februari om 10.00 uur, twee uitzendingen voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs met als titel 'De februaristaking van 1941'.

Deze twee uitzendingen, eerder uitgezonden in het schooljaar 1979/1980, vormen samen een tv-bewerking van een door Inne de Jong geschreven verhaal over de gebeurtenissen in 1941. Het verhaal over David en Hadasah geeft een indruk van wat het destijds betekende jood te zijn, van hoe de inwoners van Amsterdam reageerden op de activiteiten van de WA, de NSB en de Duitse bezetters.

De meeste leerlingen weten wel dat er tijdens de Tweede Wereldoorlog 6 miljoen joden zijn vermoord. Maar hoe de vervolging in Nederland begon en uitgroeide van kleine pesterijen en openlijke molestaties tot uiteindelijke vernietiging in concentratiekampen kunnen zij zich nauwelijks voorstellen.

Bij de twee uitzendingen hoort een leerlingen boekje (12 pag.). Hierin wordt door middel van foto's en teksten achtergrondinformatie over de februaristaking van 1941 gegeven. Het verhaal van Inne de Jong wordt daarmee in een historisch perspectief geplaatst.

Bovendien krijgen begrippen, die in de twee uitzendingen worden gehanteerd, daarin terloops een verklaring.

Het leerlingen boekje kost f 1,- en is te bestellen bij de NOT (035-19544). Het project 'De februaristaking van 1941' komt tot stand onder verantwoordelijkheid van de APCO (protestants-christelijke basisstichting van de NOT) en de NCRV.

OPROEP

Ten behoeve van een schooltelevisieprogramma voor de basisschool (hoogste groepen) worden mensen gezocht, die bereid zijn om op geluids- en/of beeldband hun eigen belevenissen te vertellen uit de crisisjaren (1929-1940).

Gezocht worden mensen, die toen werkten of werkloos waren en mensen, die als kind de crisistijd beleefd hebben en daar herinneringen aan hebben. Zij, die bereid zijn aan zo'n programma mee te werken, wordt verzocht schriftelijk contact op te nemen met Cees van der Kooij - De Hulst 53 - 9301 PC Roden. Wilt u in uw brief uw leeftijd en uw woonplaats van destijds vermelden en omschrijven over welke herinneringen u wilt vertellen?

Cees van der Kooij

Oproep van de Sub-commissie Staatsinrichting van de HEG

Wij verzoeken de docenten Mavo/Havo/Vwo die eigen materiaal vervaardigd hebben voor lessen staatsinrichting ons dit toe te sturen.

Adres: Leon van Schie, secr.
Werkgroep HEG, Postbus 2041,
7500 CA Enschede

Adres: Leon van Schie
Postbus 2041
7500 CA Enschede

KPC en staatsinrichting

KPC en staatsinrichting

Op verzoek van het Katholiek Pedagogisch Centrum wordt door een werkgroep van leerkrachten en schoolbegeleiders een pakket ontwikkeld 'ROND DE VERKIEZINGEN'. Hierin worden de komende gemeenteraadsverkiezingen aangegrepen om in te gaan op het met elkaar samenleven. Het betreft een bijzondere aangelegenheid, zeker nu ook buitenlanders aan de verkiezingen mogen deelnemen.

Met behulp van het in ontwikkeling zijnde pakket kunt u leerlingen van de hoogste groep van alle basisscholen en van de brugklassen duidelijk maken waarom buitenlanders recht van deelname hebben. Maar dat niet alleen. Ook worden onder andere historische ontwikkelingen van het kiesrecht

en de werking en invloed van de gemeenteraad waar eenieder bij betrokken is aan de orde gesteld.

Het pakket zal bestaan uit een aantal concrete suggesties voor leerkrachten voor minimaal vier lessen met uitgebreide achtergrondinformatie. Daarnaast worden een aantal werkbladen voor leerlingen ontwikkeld, alsmede een ganzebordspel en een verkiezingsspel.

Met het ganzebordspel leren kinderen wat er allemaal kan plaats vinden voordat de gemeenteraad toestemming geeft voor bijvoorbeeld het inrichten van een clubhuis in een niet gebruikte bouwkeet. Het verkiezingsspel gaat over (fictieve) politieke partijen en programma's en op welke gronden men kan besluiten op een bepaalde partij te stemmen. Langs deze weg kunt u tevens de boodschap, dat het kiesrecht ten aanzien van buitenlanders is uitgebreid, doorgeven aan leerlingen en wellicht via hen ook aan de ouders.

Voor een info-folder of bestelling kunt u zich richten tot het Katholiek Pedagogisch Centrum (afd. bestellingen), Postbus 482, 5201 AL 's-Hertogenbosch, tel. 073-215435.

Internationale Conferentie Vrouwen- geschiedenis

Van 24 tot 27 maart a.s. wordt in Amsterdam in de Oudemanhuispoort de Internationale Conferentie over Vrouwen-geschiedenis gehouden. In de vorm van lezingen en workshops komen vele onderwerpen aan bod.

Voor informatie en inschrijvingsformulieren kunt u zich wenden tot: International Conference on Women's History, Herengracht 286, 1016 BX Amsterdam, tel. 020-525 2617.

Inleverdata kopij voor de Kleio-Krant

nr. 2, maart	15-2
nr. 3, april	15-3
nr. 4, mei	19-4
nr. 5, juni	19-5
nr. 6, juli	14-6

Lijst van commissies, besturen en afdelingssecretarissen

Bestuur sectie (1) Pedak/Basisonderwijs

C.G. van der Kooij, *voorzitter*, De Hulst 53, 9301 PC Roden. Tel. 05908-18947.
Mw. M. Kingmans, *secretaris*, Rubensstraat 57, 9718 MD Groningen. Tel. 050-13 27 87.
R. Kingma, *penningmeester*, Hageweer 3, 1151 EN Broek in Waterland. Tel. 02903-15 17.
W. Blink, *Uiterdijk* 33, 9959 PL Onderdendam. Tel. 05900-4 92 19.
Mw. A.M.J. Burlet, Ruisdaelstraat 53, 6521 EA Nijmegen. Tel. 080-23 80 94.
F.H.E. Piek, Weurtseweg 37, 6541 AM Nijmegen. Tel. 080-78 59 75.

Bestuur sectie (2) Mavo/Lbo

F.M. Elkerbout, *voorzitter*, Van Leeuwenhoeklaan 35, 5252 CA Vlijmen. Tel. 04108-67 95.
E. Keurentjes, *secretaris*, Dijkmeent 48, 1357 EC Almere-Haven. Tel. 03440-1 56 86.
E. van der Borst, Velperweg 138, 6824 HV Arnhem. Tel. 085-64 91 75.
Y. van den Beuken, Neringweg 379, 8224 CH Lelystad. Tel. 03200-22 64 42.
A. Kraak, Beemster 55, 8244 CE Lelystad. Tel. 03200-613 11.

Bestuur sectie (3) Havo/Vwo

H.J.P.M. Ketelaars, *voorzitter*, Fluitersdreef 27, 6871 LR Renkum. Tel. 08373-1 59 58.
Mevr. M.C.R. Grever, *secretaris*, Pater Brugmanstraat 19, 6522 EG Nijmegen. Tel. 080-23 27 54.
W. Schuringa, Verlengde Oosterweg 37, 9804 RD Noordhorn. Tel. 05940-31 71.
Th.F. van der Geugten, Bruggestraat 22, 2314 BB Leiden. Tel. 071-41 39 25.
P. Wester, Denekamperstraat 28, 7588 PW Beuningen. Tel. 05415-20 61.
L. Dalhuisen, *Didactisch adviseur*, Postdam 5, 2361 Warmond. Tel. 01711-1 08 10.

Bestuur sectie (4) Tertiair Onderwijs

J. Baalbergen, *voorzitter*, MO, Sandbergstraat 8, 1391 EL Abcoude. Tel. 02946-32 07.
H.J.M. van der Geest, *secretaris*, *universiteiten*, Kraaierstraat 30, 2311 NS Leiden. Tel. 071-12 53 25.
J. Beetsma, *universiteiten*, Schoteruiterdyken 2, 8538 XN Bantega (Fr.). Tel. 05145-4 27.
W.J.P. Hermans, *NLO's*, Kasteellaan 7, 6651 CC Druten. Tel. 08870-27 66.
L.M.P.G. Smeets, *MO-opleidingen*, Bea-

trixlaan 24, 9341 EE Doorn. Tel. 03430-1 41 71.

Didactiekcommissie

Mevr. D.H. Verhagen, *voorzitter*, Tiboel Siegenbeekstraat 28, 2313 HB Leiden. Tel. 071-12 26 97.
H. van Duijsen, *secretaris*, Jekerstraat 53¹¹, 1078 LZ Amsterdam. Tel. 020-73 34 94.
Mevr. H.A.M. Mulkens-Harmeijer, *penningmeester*, Hoofdweg 116, 9484 TB Oudemolen (Dr.). Tel. 05923-424. Postrekening 1561752 t.n.v. penningmeester Didactiekcommissie VGN, 's-Gravenhage. J.G. Raven, De Wielewaal 28, 1834 XK St. Pancras. Tel. 02267-28 78.
A. Schulp, Amstelkade 171¹¹, 1078 AZ Amsterdam. Tel. 020-629386.
R. Verstaen, Kloosterwal 4, 6118 BL Nieuwstadt. Tel. 04498-54172.

Onderwijsadviescommissie

K.G. van Manen, *voorzitter*, Beukenlaan 34, 3927 AK Renswoude. Tel. 08387-16 61.
Mevr. J.M.A. Eijt, *secretaris*, Veluwestraat 168, 6813 EG Arnhem. Tel. 085-434673.
H.Th. Lambooy, Nes 2a, 1741 JZ Schagen. Tel. 02240-1 43 47.
Mevr. M.I. Röder, Peuleyenlaan 21, 2742 ED Waddinxveen. Tel. 01828-1 60 77.
L.J.G. van Schie, Telgenkamp 17, 7576 EH Oldenzaal. Tel. 05410-1 47 44.
H. Nolles, Karhulstraat 6, 7339 AE Ugchelen. Tel. 055-425131.
W. van Waardhuizen, Poortersveld 309, 7327 AK Apeldoorn. Tel. 055-339557.

Coördinatiecommissie Nascholing

Mevr. C.E.M. Veldhuis-Meester, *voorzitter*, Emdaborg 14, 9751 SJ Haren (Gr.). Tel. 050-34 62 12.
W.H. Lenselink, *secretaris*, Asterlaan 19, 3871 CA Hoevelaken. Tel. 03495-344 73.
G.A.J. Giezeman, Dirk van Voorburglaan 16, 2273 DJ Voorburg. Tel. 070-86 81 23.
W.A. Kattenberg, Aalsburg 2624, 6602 WG Wychen. Tel. 08894-1 48 37.
Mevr. D.H. Verhagen, Tiboel Siegenbeekstraat 28, 2313 HB Leiden. Tel. 071-12 26 97.

Commissie Volwasseneneducatie

Mevr. C.W.M. Schunck, *voorzitter*, Talingsingel 64, 6883 CX Velp.
Mevr. M. Teunissen, *secretaris*, Postbus 31, 9989 ZG Warffum. Tel. 05950-30 82.
Mevr. A. van Broekhoven, *penningmeester*, Malvense Erven 102, 5672 HN Nuenen. Tel. 040-83 43 64.
S. de Blauw, Lomanstraat 26 hs, 1075 RB Amsterdam. Tel. 020-64 51 27.
M. Otten, Melatensteeg 58, 7201 BR Zutphen. Tel. 05750-1 53 43.
Mevr. J. Jansen de Jonge, p/a Van Tielandtweg 2, 3991 LG Houten. Tel. 03403-7 50 33.

Redactie Kleio

C.A.M.J. Bogaerts, *voorzitter*, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408-8 35 76.
A.C.M. Peek, *secretaris*, Krommekamp 16, 3985 PJ Werkhoven. Tel. 03437-1902.
F.R. Kat, Jeudestraat 4, 4011 GL Zoelen. Tel. 03448-1686.
A.J.L. van Hooff, Jachthoorn 15, 6581 BC Malden. Tel. 080-58 16 23.
E.M. Janssen Perio, Cipreslaan 34, 3053 ND Rotterdam. Tel. 010-18 43 92.
Mevr. T. Bogaerts-Stoopman, *eindredacteur*, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408-8 35 76.
C.W. Torremans, Ceresstraat 51, 2402 BJ Alphen a/d Rijn. Tel. 01720-4 40 61.
Mevr. M. Blom, Krommekamp 16, Werkhoven. Tel. 03437-1902.

Afdelingssecretarissen

Alkmaar - G. Roos, Gerberahof 5, 1689 HW Zwaag. Tel. 02290-3 79 66.
Amsterdam - H. van Duijsen, Jekerstraat 53¹¹, 1078 LZ Amsterdam. Tel. 020-73 34 94.
Arnhem - J. Sillekens, Patrijsstraat 42, 6542 TM Nijmegen. Tel. 080-77 86 80.
Den Bosch - F.M. Elkerbout, Van Leeuwenhoeklaan 35, 5252 CA Vlijmen. Tel. 04108-67 95.
Breda - A. Schillemans, Kennedylaan 45, 5051 XE Goirle. Tel. 013-34 12 52.
Eindhoven - vacant
Goes - Mevr. I. Nooren-Damen, Parkweg 11, 4461 SG Goes. Tel. 01100-1 47 87.
Groningen - Vacant.
Den Haag - Mevr. W.L.T.M. Duynstee, Burg. Keyzerlaan 32, 2262 BJ Leidschendam. Tel. 070-27 22 58.
Haarlem - G.G. Callenbach, Kempen 12, 2036 EL Haarlem. Tel. 023-33 00 06.
Heerlen - J.A. Klomp, Pannesheiderstraat 80, 6462 EE Kerkrade. Tel. 045-45 61 99.
Hengelo - P. Wester, Denekamperstraat 28, 7588 PW Beuningen (Ov.). Tel. 05415-20 61.
Leeuwarden - H.G. Wolthoff, Nynke v. Hichtumwei 66, 8915 JJ Leeuwarden. Tel. 058-12 19 82.
Maastricht - E. Koers, Veldspaatstraat 23, 6216 BM Maastricht. Tel. 043-43 00 36.
Rotterdam - P. Baardse, Scheepmakerskade 139, 3011 VX Rotterdam. Tel. 010-14 58 35.
Utrecht - P. van Hees, Prof. Ritzema Boslaan 95, 3571 CP Utrecht. Tel. 030-73 35 62.
Venlo - Vacant.
Zutphen - J. ter Beek, Leeuweriklaan 4, 7203 JE Zutphen. Tel. 05750-1 83 39.
Zwolle - Vacant.

TIJD VOOR EEN NIEUWE KIJK OP KIJK OP DE TIJD

Het is tijd voor een nieuwe kijk op Kijk op de tijd.
De meest gebruikte geschiedenismethode in het voortgezet onderwijs is nu
actueler dan ooit.

Acht jaar gebruikerservaringen hebben geleid tot een
nieuwe druk met aparte edities voor alle schooltypen.

NIEUWE DRUK

Op basis van wensen van de vele gebruikers zijn de leerboeken, werkboeken en handleidingen voor lbo en voor mavo, havo, vwo - waar nodig - vernieuwd. Uiteraard met behoud van alle sterke punten zoals de mooie en functionele illustraties, het leerlingvriendelijke taalgebruik en de vele mogelijkheden tot differentiatie en zelfwerkzaamheid.

ELK SCHOOLTYPE ZIJN EIGEN EDITIE

Op verzoek van gebruikers in het a.v.o. komen er voor het derde leerjaar aparte edities voor mavo, havo en vwo. Optimaal afgestemd op niveau en interesse van leerlingen op deze scholen. Met het succesvolle concept als uitgangspunt. Door deze splitsing is Kijk op de tijd nog vollediger. Het lbo werkt al vanaf het begin met een eigen editie van Kijk op de tijd.

EEN NIEUWE DRUK MET APARTE EDITIES VOOR ALLE SCHOOLTYPEN

malmberg
UITGEVER DEN BOSCH

POSTBUS 233-5201 AE DEN BOSCH
TELEFOON 073 215565

**MALMBERG MAAKT
GESCHIEDENIS**